KARYS

1957

KOVAS

KARYS

1957 M.
KOVAS
Nr. 3 (1330)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

Administratorius **Leonas Bileris**

•

Leidžia **Kario Leidykla**

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys—Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus—Karinės Žinios,
L. š. S. T.—Tremties Trimitas.

T U R I N Y S

V. Augustinas — Lietuvos raiteliai	Viršelis
P. Alšėnas — Lietuvos kovotojų ryžtingumas	73
J. Apyrubis — Klaipėdos Sporto Sąjunga	75
V. Augustinas — Klaipėdos uostas (nuotrauka)	80
A. Žygmantas — Kovos kirvio laikai	81
J. Tumas — Bolševikų kalėjimuose ir červenės žudynės	86
K. T. Dubysa — Vaidinimo belaukiant	91
Bern-o-tas — Atsitikimas geležinkelio stotyje	92
P. Būtėnas — Ne tas vardas	95
Tremties Trimitas	97
Kariai ir Jaunimas	100
Lietuviai kariai laisvajame pasaulyje	102
Karinės Žinios	103
Karinė Spauda	104
Kuprinės Pabiros	108

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Jurgėla, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, A. Levickis, Marių Žuvėdra, Nelė Mazalaitė, Kan. J. Meškauskas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšans, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, Kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: **Albinas Baranauskas,** Kaiserslautern, Vokietija. **Balys Brazdžionis,** Chicago, Ill. **Andrius Mart, Cieminis,** Rochester, N. Y. **Vytautas Sederavičius,** Omaha, Nebr. **Jonas Citavičius,** Cleveland, Ohio. **V. Šalkūnas,** Melbourne, Australija. **Morkus Šimkus,** Baltimore, Md. **Kazys Trečiokas,** Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass — A. Mantautas.
Brooklyn, N. Y.—"Laima".
Chicago, Ill. J. Karvelis, "Marginiai". Ramanauskas, 'Terra', A. Urbonas,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich. — Vl. Mingėla,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Omaha, Nebr. — Elz. Ribokienė,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas.
London, Ont. — Vyt. Repšys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės žiburių" Knygynas, J. Smolskis, Br. Žolpys,
Verdun, Montreal, Que. — "Parish Library".

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, West 4, Great Britain.
K. Rožanskas, 4 Bailey St., Old Basford, Nottingham.
Santarvė, 46 Aberdare, Gdns, London, N. W. 6, Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 131 Bridge St., Port Melbourne, Vic.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Sydney, NSW.
Pr. Zenkevičius, 15 Victoria St., N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, Kaiserslautern, Postfach 556, Germany.

Prenumerata JAV ir užsienyje: **Metams — $5.00, pusm. — $3.00** atsk. nr. — 55c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

KU biblioteka
093 00523509 6

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1330) KOVAS—MARCH 1957

LIETUVOS KOVOTOJŲ RYŽTINGUMAS

PRANYS ALŠĖNAS

Nuo pat pirmųjų bolševikinės okupacijos dienų Lietuvos šventoje žemelėje vyko ir dabar dar tebevyksta ryžtingas pasipriešinimas okupantams. Ypatingai kietas partizaninis judėjimas vyko Lietuvos miškuose pirmuosius 2—3 metus, 2-rą kartą raudonajai lavai užliejus mūsų Tėvynę. Tuomet mūsų žaliųjų girių kovotojai turėjo itin artimus ir glaudžius ryšius su partizaniniais judėjimais Ukrainoj, Lenkijoj, Baltgudijoj ir kituose bolševikų okupuotuose kraštuose.

Okupuotos Lietuvos partizanų pagrindinį branduolį, be abejonės, sudarė Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėj išlavinti karininkai, puskarininkiai ir ciliniai atsargos kariai. Į partizaninius dalinius plūdo ir nauji savanoriai — jaunuoliai, dar netarnavę kariuomenėj. Juos išmokė ir parengė kovoms su krašto pavergėjais prityrę karininkai ir kariai. Visas Tėvynėje besireiškiąs partizaninis judėjimas buvo pavadintas Lietuvos Laisvės Armija (sutrumpintai — LLA). Kiekvienam įstojančiam į LLA reikėjo pakartoti ir pasirašyti šitokį priesaikos tekstą:

"Įstodamas į Lietuvos Laisvės Armiją, akivaizdoj Dievo ir visų kritusiųjų už Lietuvos laisvę, prisiekiu visomis jėgomis dėl Lietuvos Nepriklausomybės ir tolimesnės jos gerovės kovoti, pasiduodamas organizacijos drausmei, ištikimai pildydamas vadovybės pavestas pareigas ir švenčiausiai laikydamas patikėtas paslaptis.

"Gerai žinau, kad už sąmonnigą vadovybės pavestų uždavinių nevykdymą ir paslapties išdavimą gresia mirties bausmė.

"Tai, ką pasižadu, tegu Dievas laikyti man padeda". (Priesaikos tekstas paimtas iš brošiūros "A Look Behind the Iron Curtain", išleistos 1951 m.).

LIETUVOS KOVOTOJŲ DAINOS

Mūsų Tėvynės Žaliųjų girių kovotojų ryžtingumas, pasiaukojimas ir didi Gimtosios Žemės meilė atsispindi ne tik jų kovos žygiuose, ne tik kietame priesaikos tekste, bet ir jų dainuojamose dainose. Štai, Lietuvos partizanų kūrybos keletas dainų tekstų prieš mano akis. Štai, posmelis iš "Upės bėgs į melsvą tolį":

"Upės bėgs į melsvą tolį,
Gervės lėks ir vėl sugrįš.
Nežinau tik aš, motule,
Ar pabelsiu į duris".

Kaip matome, tai graudus atsisveikinimas Lietuvos kario, paliekančio savo motulę, išeinančio kovoti dėl Lietuvos laisvės ir kasdien žvelgti mirčiai į akis.

O čia, vėl posmelis — iš "Bolševikai tegu žino":

"Bolševikai tegu žino,
Kad dar kartą žygis bus.
Iš miškų ir iš beržynų
Vyrai jiems paruoš kapus".

Toliau, štai, "pagal prakeiktos atminties Liūdą Girą", kūrinėlyje apie "Keturias Raides (LTSR)", šitaip partizanų eiliuojama:

"Tiktai keturios raidės, tik keturios,
O mums visą pasaulį užstoja...
Jos tik raktas, jos kelias tik atviras
Į skurdo ir bado rytojų".

Arba vėl — partizanų kreipimesi į Tėvynę Lietuvą, eilėraštyje "Kaip Linas Tu Siūbuoji", šitaip sakoma:

"Kaip linas tu siūbuoji
Audringose dienose,
Sakyk, šalie gimtoji,
Kada tu vėl dainuosi?"

Ir, iš tikrųjų, dabar gi beveik niekas nedainuoja pavergtoj, prispaustoj Tėvynėj Lietuvoj, nebent partizanai girių glūdumoj, brandindami savo ryžtą kovai su Tėvynės pavergėjais. Gi visi kiti — gedulą nešioja už žuvusius didvyrius ir Sibiro kankinius...

Eilėraštyje "Vingiuoja melsvos upės" posmuojama:

"Nors vokiečiai ir rusai
Nor' šalį mūs pavergt,
Apginsim šalį mūsų —
Nereiks tau, sese, verkt..."

Nežinomajam kareiviui, Nepriklausomybės kovų prasme, partizanai žuvusiam savo kovų draugui, eilėraštyje "Atlikęs pareigą Tėvynei", šitaip dainuoja:

"Atlikęs pareigą Tėvynei,
Narsus kary, Tu pražuvai,
Nors mums į laisvę kelią skynei,
Nežino nieks, kas tu buvai..."

Girių ąžuolų, Tėvynės laisvės gynėjų, dainoj "Žingsnius lydi automatai", šitoks ryžtas trykšta:

"Žingsnius lydi automatai
Ir nakties tamsa,
O karių veiduose matos
Ištvermė, drąsa".

Gi "istrebitelius" pajuokiančioj dainelėj "Stribukai" — šitaip posmuojama:

"Mes stribukai Lietuvos,
Penkiakampė ant kaktos.
"Ruska strielba" už pečių,
Giedam tūkstančiais kačių..."

Dainoj "Šniokščia sraunios upės" šitaip partizanų skundžiamasi:

"Šniokščia sraunios upės, ašarom patvinę,
Kur ištiško kraujas, stiebiasi rugys...
Motiną išvežęs, tėvą nukankinęs,
Nesiliauja siautęs Kremliaus kraugerys..."

"Gegužėlėj" kreipiamasi į tą Lietuvos subtilųjį paukštelį šitokiais žodžiais:

"Gegužėle, šį metelį
Tu anksčiau pas mus parlėk,
Apraudoki mūs vargelį,
Našlaitėliams mums padėk".

Na, ir t.t. Iš to, kas jau pacituota ir parašyta, kiekvienas aiškiai matysime mūsų kraujo brolių ryžtingumą ir aukojimąsi, kuris teuždega ir mumyse bent kiek daugiau Tėvynės meilės ir pasiaukojimo jausmų, kurie, deja, ima, apiblėsti, ypač laisvuose kraštuose gyvenančių lietuvių tarpe.

Lietuvos karo aviacijos v-kas brig. gen. A. Gustaitis prie savo sukonstruoto lėktuvo Anbo VIII.

Klišė: J. Vaičeliūno — Tėvynės Sargyboje

KLAIPĖDOS SPORTO SĄJUNGA

J. APYRUBIS

1957 m. vasario 25 d. sueina lygiai 31 metai, kai Klaipėdoje buvo įsteigta ir pradėjo oficialiai veikti Klaipėdos Įgulos ir Krašto Lietuvių Sporto Sąjunga, sutrumpintai — KSS.

Prijungus Klaipėdos Kraštą prie Lietuvos, tame gražiame mūsų pajūrio kampelyje, atgijo ir suspartėjo lietuviškoji veikla visose srityse. Neatsiliko ir sportininkai. Pirmiausiai, dėka E. Simonaičio ir J. Saugos, iš vietinių lietuvninkų buvo įkurta Klaipėdoje sporto sąjunga "ŠARŪNAS". Klaipėdos įgulos karių tarpe irgi atsirado gana gražus skaičius neblogų sportininkų. Todėl ir kilo mintis įkurti vieną bendrą ir pajėgią sporto sąjungą, sujungiant sporto sąjungos "ŠARŪNAS" sportininkus su Klaipėdos įgulos sportininkais Tokiu būdu ir buvo įkurta Klaipėdoje KSS.

Pirmuoju KSS valdybos pirmininku buvo plk. ltn. J. Vidugiris, o nariais: V. Bajoras kpt. J. Černius, ltn. A. Saunoris ir ltn. K. Vygontas.

Kiekviena pradžia yra nelengva. Nelengva buvo ir KSS pirmaisiais metais. Trūkumas lėšų, sportinės aprangos, įvairių sporto reikmenų, — neleido sąjungai plačiau pasireikšti, išskyrus pavienias sporto šakas. Laikui bėgant, turėti pradžioje įvairūs sunkumai, buvo nugalėti pačių sportininkų ir pagalba tokių žmonių, kuriems KSS reikalai labai rūpėjo. Prie tokių didelių KSS rėmėjų, pirmoj eilėj, reikėtų priskirti tuometinį Klaipėdos įgulos viršininką plk. P. Genį. Per visą jo buvimo laiką Klaipėdos įgulos viršininku KSS buvo gavusi iš jo vadovaujamo pulko nesuskaitomą skaičių futbolo kamuolių, batų futbolininkams, įvairių sporto įrankių, bei reikmenų. Toji parama, tas didelis rūpestis visais KSS reikalais, buvo nors tuo atžymėtas ir atsidėkota, kad plk. Genys buvo išrinktas KSS garbės nariu. Nė kiek nemažiau rūpesčių dėl KSS buvo parodęs ir sekantis Klaipėdos įgulos viršininkas gen. štabo plk. Lanskoronskis. Beveik kiekvieną KSS futbolo komandos išvykimą rungtynėms į Kauną, pats lydėdavo ir vykdavo kartu. Visur mėgdavo pabrėžti, kad tai "mūsų KSS", ir net buvo sakoma, kad yra "įsimylėjęs į KSS". Daug pasidarbavo dėl KSS ir kiti asmenys, būtent: karininkai J. Černius, St. Šaulys, Bartkus, A. Saunoris, K. Vygontas, mokytojas A. Bajoras, 7 pėst. pulko civ. tarnautojas A. Dzecevičius-Rainys ir visa eilė kitų. Visiems jiems KSS reikalai buvo arti širdies ir kiekvienas iš jų padėjo nemažai pastangų, kad sąjunga plėstųsi, tobulėtų ir stiprėtų.

KSS galėjo plačiau ir sėkmingiau pasireikšti, turėdama pinigo. Vien iš narių mokesčių ir iš vienkartinės metinės pašalpos, kuri buvo gaunama iš Lietuvos Sporto Apygardos, nedaug ką buvo galima nuveikti. Didžioji dalis metinių pajamų eidavo sąskaitoms už futbolo kamuolius, bucus, sportinę aprangą. Laimė, kad ilgus metus Klaipėdos krašto gubernatorium išbuvo plk. A. Merkys, kuris daug rūpinosi ir domėjosi visais KSS reikalais. Iš skiriamų gubernatūrai kultūriniams tikslams lėšų tam tikrą dalį kasmet pervesdavo KSS. Tai būdavo pati stambiausia piniginė parama, kurią KSS susilaukdavo metų bėgyje. Tokiu būdu ir pati sportinė veikla galėjo plačiau ir gyviau pasireikšti. Už tikrai didelius nuopelnus Sąjungai plk. A. Merkys 1930 metais visuotinio KSS narių susirinkimo buvo išrinktas KSS Garbės Pirmininku.

KSS tikslas buvo — lavinti savo narius, vadovaujantis principu: sveikame kūne — sveika siela. Kultyvavo šias sporto šakas: gimnastiką, lengvąją atletiką,šaudymo sportą, futbolą, krepšinį, kumščiasviedį, lauko tenisą, ledo rutulį, stalo tenisą ir kt. KSS savo nuosavos sporto aikštės neturėjo. Naudojosi Klaipėdos miesto stadionu ir kareivinių aikšte. Futbolininkai daugiausia treniravosi kareivinių aikštėje. Nuo jų neatsilikdavo ir kumščiasviedininkai. Žiemos metu kareivinių kieme vykdavo be treniruočių dar ir įvairios futbolo rungtynės. Vėliau A. Dzecevičiaus-Rainio ir 4-os baterijos vado iniciatyva, pulko užsiėmimų aikštėje buvo įrengta viena teniso aikštelė. Toji aikštelė buvo statoma savomis jėgomis, išvengti perdidelių išlaidų. Prie jos statymo darbų prisidėjo visi tie, kam reikalas daugiausia rūpėjo. Nemažai prie tos statybos prisidėjo ir baterijos kariai. Todėl vėliau ir buvo sakoma, kad tai esanti "batareičikų aikštelė". Bet tos vienos teniso aikštės neužteko ir vėliau greta jos buvo pastatytos dar dvi.

KSS futbolininkai, o taip pat ir kitų sporto šakų sportininkai dalyvaudavo Klaipėdos krašto ir Lietuvos pirmenybėse, palaikydavo sportinius ryšius su užsienio komandomis iš Latvijos, Estijos, Rytprūsių ir kt. KSS neapsiribojo savo veikla vien tik Klaipėda, bet buvo įsteigusi savo skyrius ir pačiame Klaipėdos krašte — Pagėgiuose, Priekulėje ir kitur.

KSS nariais galėjo būti kiekvienas Lietuvos pilietis, abiejų lyčių, pasižadėjęs laikytis sąjungos statuto ir turėjęs dviejų sąjungos narių rekomendacijas. Iš svetimšalių sąjungai priklausė tik vienas narys — W. Gvildys (buvo optavęs už Vokietiją, bet pasiliko gyventi Klaipėdoje). Jis stojo į KSS, palikęs Klaipėdos vokiečių sporto klubą "Spielvereinigung-Memel" ir išbuvo KSS gana ilgus metus. Sąjungos nariai skirstėsi į garbės, aktyvius, pasyvius narius ir jaunius. KSS organus sudarė: valdyba iš 5 narių, revizijos komisija iš 3 narių ir garbės teismo, renkamų vieneriems metams. Sąjungos lėšas sudarė: narių mokesčiai, įvairios aukos, valdžios subsidijos ir pelnas iš ruoštų įvairių rungtynių, vakarų bei paskaitų. KSS sportininkų

uniformą, sąjungos ženklą ir vėliavą suprojektavo tuometinis baterijos vadas mjr. A. Šklėrius: futbolininkams geltonos spalvos marškinėlius su mėlyna apikakle ir rankogaliais, kelnaites mėlynos spalvos su geltonais lampasais; blauzdines — žalias su geltonomis juostelėmis. Pasirodė, kad turėti tik vienos spalvos uniformą yra nepraktiška. Labai dažnai pasitaikydavo rungtyniauti su komandomis, kurių uniforma būdavo panaši į KSS. Tokiais atvejais susidarydavo didelių sunkumų teisėjams, kurie nebeatskirdavo abiejų komandų žaidėjų. Todėl futbolininkams buvo nupirkti dar vieni marškinėliai: mėlynos spalvos su geltonomis apikaklėmis ir geltonais rankogaliais. Lengvosios atletikos sportininkų buvo balti marškinėliai be rankovių, kelnaitės tokios pat, kaip futbolininkų. Futbolininkų ir lengvaatletų marškinėlių kairiajame šone — sąjungos ženklas. Sąjungos ženklas buvo laurų vainikas, kurio viduryje įrašytos raidės KSS. Sąjungos ženkliukai buvo dviejų rūšių: auksiniai ir sidabriniai. Auksinius ženkliukus turėjo teisę nešioti visi garbės nariai ir išbuvę sąjungoje 10 metų; sidabrinius visi kiti nariai. Sąjungos vėliava geltonos spalvos, aplink apsiūta mėlyna juosta ir viduryje sąjungos ženklas. Visos sporto šakos buvo jungiamos į sekcijas. Tokių sekcijų sąjungoje buvo tiek, kiek ji sporto šakų ugdė.

Su KSS įsikūrimu pagyvėjo visa lietuviškoji veikla Klaipėdoje. Dėka KSS lietuviškasis jaunimas neišsiblaškė po įvairius vokiečių sporto klubus, bei sąjungas, o jungėsi po KSS vėliava. Narių skaičius kasmet didėjo. 1932 m. sąjunga pasiekė daugiau keturių šimtų aktyvių ir pasyvių narių skaičiaus, įskaitant ir jaunius. Nuo pat KSS įsikūrimo pradėjo pasireikšti jos futbolininkai. Tą pastebėjo ir vietinės vokiečių sąjungos. Ypač KSS futbolininkais susidomėjo "Spielvereinigung", kuris tuo metu neturėjo sau lygaus priešo Klaipėdoje. Tos vokiečių sporto sąjungos futbolininkai atsilankydavo į KSS treniruotes nekviečiami, kad dar jaunus ir nepritysusius KSS futbolininkus pamokintų, o vėliau galėtų susitikti ir rungtyniauti. Prie tokių savanorių-trenerių reikia paminėti G. Gvildį, Seidlerį, Kriegą ir kitus. Jų duotos pamokos nenuėjo veltui: vėliau mokiniai sudorodavo ir pačius mokytojus, nors pradžioje sunku būdavo prieš juos išsilaikyti nepralaimėjus.

Įsikūrusi KSS tuojau buvo priimta nariu į Klaipėdos sporto apygardą. Tokiu būdu KSS sportininkai įsijungė į Klaipėdos apygardos pirmenybes. Tapusi Lietuvos sporto apygardos nariu, aktyviai dalyvavo visos Lietuvos sporto veikloje. Jau 1925 m. rudenį buvo sudaryta KSS futbolo komanda, į kurią įėjo šie žaidėjai: J. Igovinas, L. Kudrickas, J. Racevičius, A. Saunoris, J. Gunga, V. Bajoras, A. Leksas, Virpša, Trumpjonas, Puskepalaitis, Stepas Vilimavičius ir kiti. Sekančiais metais į tos komandos sąstatą įėjo dar Stasys Vilimavičius ir A. Januškevičius. KSS pergalės prieš vietines futbolo komandas plačiai nuskambėjo po visą kraštą. Laikui bėgant komandos sąstatas keitėsi. Su jaunais kareiviais ateidavo ir jaunų sportininkų. Vienas kitas iš senųjų žaidėjų palikdavo Klaipėdą, tuo pačiu ir KSS. Kitas gi "išeidavo iš formos" ir jį reikėdavo pakeisti kitu. Bet didelės bėdos dėl žaidėjų KSS neturėjo, nes buvo tokių, kurie patys stengėsi patekti į KSS eiles. Prie tokių paminėtini žaidėjai iš vietinių vokiečių sporto klubų, kai jiems ateidavo laikas stoti kariuomenėn. Čia reikėtų su padėka prisiminti ilgametį Klaipėdos komendantą plk. Liormoną, kuris tokius sportininkus palikdavo tarnauti Klaipėdoje. Vietiniai sporto klubai, o taip pat Klaipėdos Sporto Apygarda nedarydavo jokių sunkumų, jei kuris nors vokiečių klubo sportininkas, tarnaudamas kariuomenėje, sportuodavo už KSS. Iš tokių paminėtini Chmielewskis, Schmidtas, Pocius ir visa eilė kitų. Ir iš mjr. Černiaus "komandų" atsirasdavo papildymų. Mjr. Černius būdavo susirūpinęs ir tokiais, kurie apie futbolą ir supratimo neturėjo. Tai buvo pirmoj eilėj kariai, kurie su futbolu susipažino tik atvykę į kariuomenę. Iš tokių "žaliukų" susidarė net keletas komandų, kurios vėliau buvo suskirstytos į A, B, C komandas. Iš to matosi, kad KSS rūpinosi pritraukti prie sporto kuo daugiau žmonių, juos suįdominti sportu ir sporto reikšme jauno žmogaus gyvenime.

KSS turėjo ir jaunių futbolo komandas. Iš jų KSS susilaukė pačio geriausio papildymo. Tai buvo: Jurjonas, Klimkaitis, Meižys, Pozingys, Bruzdelynas, Krukis, Varnas, Andzejauskas, Chomičius, Normantas, Blažys, Paberžis, Vytautas ir Algirdas Saunoriai ir visa eilė kitų, kurių pavardes sunku dabar ir prisiminti. Visi jie daug kuo buvo prisidėję prie KSS iškilimo ir jos laimėjimų. Per visą KSS gyvavimo laikotarpį jos spalvas garbingai atstovavo be minėtų dar ir šie futbolininkai: Purvinas, Brazauskas, Šurkus, V. Gvildys, broliai Kaminskai, Antanas Vilimavičius, Jeršovas, Raclauskas, Cenfeldas, Blatas, Skardys, Sipavičius ir daugelis kitų. Visiems jiems KSS buvo arti širdies ir visi jie kiek kas galėdamas ir sugebėdamas, padėjo KSS iškovoti per ištisą eilę metų nevien tik Klaipėdos pirmenybes, bet ir Lietuvos futbolo meisterio vardą. O garbingą Lietuvos futbolo meisterio vardą KSS buvo iškovojusi net penkeris kartus. Tai buvo tikrai gražūs laimėjimai, nežiūrint, kad sąjunga buvo dar visai jauna ir nelengvose sąlygose įsikūrusi. Tai vis nuopelnai taip vadinamų "pasišventėlių" ir pačių aktyvių sportininkų.

Ir į bendrą Lietuvos futbolo laurų vainiką KSS yra įpynusi nevieną gražią šakelę, duodama iš savo tarpo žaidėjų Lietuvos valstybinei futbolo rinktinei, tarpvalstybinėms rungtynėms ir įvairiems turnyrams. Lietuvos spalvas yra gynę šie KSS žaidikai: Igovinas, Stepas ir Antanas Vilimavičiai, Trumpjonas, Šurkus, Paberžis, Cenfeldas, Brazauskas ir kiti.

KSS futbolininkai palaikydavo sportinius ryšius, susitikdami ir su įvairiomis užsienio komandomis, kaip tai: Estijos "Sport", "Kalev"; Latvijos "Olimpija", "Wanderers"; Tilžės "SC-Tilsit"; Karaliaučiaus "VfB Koenigsberg". Taip pat su vizitavusiais Klaipėdą anglų, olandų ir rusų karo laivų jūrininkais. Kasmet atvykstančios į Lietuvą iš Čekoslovakijos, Austrijos, Vengrijos futbolo komandos apsilankydavo ir Klaipėdoje. Tuo būdu ir KSS turėdavo progų susitikti su geromis ir pajėgiomis komandomis. Ypatingai tamprūs ir šilti ryšiai buvo palaikomi su Liepojos "Olimpija", ilgamečiu Latvijos futbolo meisteriu. Beveik kasmet KSS susitikdavo su "Olimpijos" futbolininkais: kartą pavasarį, kartą rudenį, ar tai vykdami į Liepoją, ar susitikdami Klaipėdoje. Kai 1936 m. buvo švenčiamas pirmas KSS dešimtmetis, be kitų kviestų svečių, buvo atvykusi ir "Olimpijos" klubo vadovybė. Iškilmių metu "Olimpijos" klubo pirmininkas p. Baumanis, įteikdamas KSS sąjungai puikų ąžuolinį ąsotį, palinkėjo, kad KSS visuomet būtų tokia stipri, kaip tas ąžuolinis ąsotis. Toks linkėjimas gal ir turėjo tam tikros reikšmės. 1938 m. laike Pirmosios Pasaulio Lietuvių Tautinės Sporto Olimpijados Kaune, KSS futbolo varžybose užėmė pirmą vietą, baigminėse rungtynėse nugalėdama Kauno LGSF įvarčių santykiu 3:1. Tuo būdu KSS futbolininkai buvo pirmieji, kurie tos pirmos mūsų olimpiados metu gavo po aukso medalį.

Įdomūs būdavo susitikimai ir su anglų karo laivyno jūrininkais. Tai tikrai pasigėrėjimo verti sporti-

Sovietų karo laivas Marat įplaukia į Klaipėdos uostą. Jūrininkų futbolo komanda smarkiai pralaimėjo prieš KSS.

ninkai: jie mokėdavo su šypsena laimėti, su šypsena ir pralaimėti. Ypatingai gerą įspūdį palikdavo jų teisėjai. Gaila, kad tokiu objektyvumu nepasižymėdavo kai kurie vietiniai teisėjai. Dėl jų šališkumo vienas kitas rungtynes tekdavo ir pralaimėti.

KSS valdybos dėka tinkamai buvo atžymėti ir 1930 Vytauto Didžiojo metai. Tais metais KSS suruošė atskirą Klaipėdos m. futbolo turnyrą, o taip pat lengvosios atletikos ir kitų sporto šakų varžybas. Prisidėjo visos Klaipėdos miesto sporto sąjungos. Laimėtojams buvo išdalintos gražios ir vertingos dovanos. Futbolo turnyre nugalėtoju išėjo KSS komanda, laimėjusi Klaipėdos įgulos karininkų skirtą dovaną. KSS kumščiasviedininkai-ės irgi laimėjo pirmas vietas ir gavo atitinkamas dovanas. Išėję laimėtojais kitose šakose vokiečių klubai irgi buvo apdovanoti įvairiomis dovanomis. Turnyras baigėsi skaitlinga eisena per miestą su deglais. Toje eisenoje dalyvavo visi aktyvūs sportininkai uniformose. Priešakyje eisenos jojo vaizduojamas pats Kunigaikštis Vytautas (4-os baterijos vyr. pusk. Zareckas), lydimas dviejų karių, anų laikų aprangoje (atitinkami rūbai buvo gauti iš miesto teatro). O už jų — raitos lietuvaitės tautiniuose rūbuose. Eisena baigėsi sporto stadione. KSS futbolininkai gynė ne tik savo sąjungos, bei Lietuvos futbolo rinktinės spalvas, bet taip pat ir Klaipėdos miesto, duodami žaidėjų iš savo tarpo. Prie tokių rungtynių, kuriose dalyvavo Klaipėdos rinktinėje ir KSS žaidėjai, reikia atžymėti susitikimą tos rinktinės 1928 m. su Austrijos "Hacoach-Wien", tuometiniu Europos futbolo meisteriu. Tos rungtynės baigėsi Klaipėdos rinktinės laimėjimu 2:1. Lemiamą įvartį davė KSS žaidėjas Trumpjonas. Dėl to Europos meisterio "Hacoach" pralaimėjimo koks tai pasipiktinęs žiūrovas išsireiškė: "Peckeliai, žemėlapyje jieškojo, kur randasi Klaipėda, o atvykę — pralošinėja".

Įdomu būtų dar pažymėti, kad KSS futbolo komanda daugelį rungtynių laimėdavo gana augštu rezultatu: įvarčiai pasiekdavo net dviženklį skaičių. Be kitų tokių didelių laimėjimų, prisimintinas KSS susitikimas su rusų karo laivyno jūrininkais. Jie buvo nugalėti net 16:0 santykiu!

Dabar gi, šiek tiek prisiminimų apie vieną kitą KSS žaidėją. J. Igovinas, 7 pėst. pulko griežikas ir KSS vartininkas. Jis labai daug prisidėjo prie KSS laimėjimų. Jo dėka, galima visai atvirai pasakyti, kad 1927 m., žaidžiant Klaipėdoje prieš Kauno LFLS, buvo laimėtos pirmenybės. Tų rungtynių metu jis sulaikė net du 11 metrų baudiniu. Po tų rungtynių LFLS žaidėjai ir sakė: "Šitas rungtynes laimėjo jūsų vartininkas Igovinas". Kartą čekų komanda "Nachod", viešėjusi Kaune ir mačiusi jį ginant vartus, norėjo pasisamdyti kelioms rungtynėms už 5000 litų, nes jų vartininkas buvo susižeidęs. Nuo tokio pasiūlymo reikėjo atsisakyti, nes Lietuvoje sportininkai buvo mėgėjai, o ne profesionalai. Iš to galima spręsti, kad jis tikrai priklausė prie pirmaeilių mūsų vartininkų.

L. Kudrickas — deš. gynikas, 4-os baterijos vyr. pusk. Be futbolo užsiėmė ir lengv. atletika, pasiekdamas neblogų rezultatų. Kpt. A. Saunoris — deš. saugas. 7 pėst. pulko karininkas. Žaidė ne tik futbolą, bet labai daug prisidėjo ir prie sąjungos veiklos sustiprinimo. Jo sūnūs Vytautas ir Algirdas pasekė jo pėdomis ir užaugę buvo geri sportininkai. Broliai Vilimavičiai (Stepas, Stasys ir Antanas) puikiai atstovavo KSS futbole ir lengv. atletikoje. Nepatikrintomis žiniomis, Stepo V. sūnus (dabar Wilimovius) žaidžia "Werder-Bremen" komandoje Vak. Vokietijoje. V. Trumpjonas — puskairis puolikas, buvo valdininkas. Žaidėjas, su kuriuo vargu ar kas galėjo lygintis dėl jo smūgių stiprumo, aštrumo ir tikslumo. Tai buvo savo rūšies visų vartininkų "pabaisa". Tik nemėgo augštų kamuolių ir laike rungtynių kartais šaukdavo: "Mensch, duok man tokį žemą balą (rodydavo su ranka), o ne augštą". Be gerų savybių turėjo ir vieną silpnybę: pavėluodavo ateiti į rungtynes. Kam, kam, o jau Trumpjonui tas būdavo dovanojama! K. Šurkus — puolikas, 7 p. p. san. vyr. pusk. Jis buvo vienas iš futbolininkų - individualistų, mokėdavo pagal reikalą prisitaikydavo prie priešo taktikos ir nesilaikė kurio nors šablono. Dėl to kartais negalėdavo prie jo prisitaikyti kiti žaidėjai, ypač Stepas Vilimavičius. Šurkus gražiai pasirodydavo ir jieties mėtyme. J. Brazauskas — deš. ir kair. puolikas. 7 p. p. griežikas. Tai buvo vienas iš pavojingiausių puolikų, pasižymėjęs staigiais prasiveržimais. Puikiai buvo susižaidęs su Trumpjonu ir todėl KSS kairysis sparnas buvo pats "pavojingiausias". St. Paberžis — vidurio saugas ir

Šventė Klaipėdos sporto stadione

KSS nariai 6 p. Pilėnų Kunigaikščio Margio p. karininkai prie laimėtų sportinių trofėjų. Iš k. į d., klūpo: ltn. E. Jankauskas (eilę metų laimėdavęs pistoletų varžybose), ltn. V. Kačergis (aktyvus sportininkas), j. ltn. J. Jablonskis. I ir II eilėje: j. ltn. J. Sutkus, mjr. P. Baltrūnas, ltn. V. Miliauskas (šautuvų ekipos narys), kpt. K. Buragas, j. ltn. Mikelskas, kpt. Dubrauskas, ltn. V. Vilkutaitis (KSS lengv. atlet. vadovas), j. ltn. J. Vitkus, mjr. S. Baltrūnas (Bn. V.), j. ltn. P. Urbietis, gen. št. plk. J. Lanskoronskis (plk. V.), j. ltn. J. Katelė, ltn. Jackūnas, kpt. A. Saunoris (KSS Pirmininkas), ltn. J. Guzikas, ltn. K. Truškauskas, ltn. Matutis, ltn. A. Sereika, j. ltn. K. Bagdonavičius, j. ltn. P. Vadopolas, j. ltn. E. Jaloveckas, ltn. Literskis, kpt. Miliauskas, ltn. V. Lesniauskas. III eilėje: j. ltn. Andrijauskas, j. ltn. A. Vileniškis, ltn. Tėvelis, kpt. A. Klimavičius, j. ltn. V. Stanevičius, j. ltn. J. Kalinauskas, ir ltn. J. Zemeckis.

puolikas, baigęs Klaipėdos Prekybos institutą. Rimtas ir puikus sportininkas. Instituto Rektorius prof. E. Galvanauskas apie jį savo laiku buvo išsitaręs: "Paberžis ne tik geras sportininkas, bet taip pat labai geras studentas". A. Cenfeldas buvo puikus futbolininkas, krepšininkas ir trumpų distancijų bėgikas. Toks įtemptas sportavimas atsiliepė į jo sveikatą ir jis turėjo nelaiku pasitraukti iš aktyvių sportininkų tarpo. L. Chomičius — gynikas, buvo išsiųstas į Škotiją, Glasgovą, futbolo trenerių mokyklon. Nemažai prisidėjo ir prie KSS organizacinio darbo ir veiklos. Bendroje išvadoje viena tik galima pasakyti: visi, kas tik dėvėjo KSS uniformą, visi dėjo didžiausias pastangas Sąjungas garbę ginti ir ją augštai išlaikyti.

Prie kitų kamuolio žaidimų reikia paminėti kumščiasviedį. Tai buvo grynai klaipėdiečių mėgiamiausias ir plačiai paplitęs žaidimas. Prie KSS buvo sudarytos vyrų ir moterų komandos. Visa siela tų komandų buvo mokytojas A. Bajoras. Kumščiasviedininkai buvo pasiekę gražių laimėjimų iškovodami nevieną kartą meisterio vardą. Prie to žymia dalimi prisidėjo šie asmenys: Gunga, Meižys, V. Bajoras, Klimkaitis ir daug kitų. Kartą A. Bajoras Sąjungos valdybai siūlė kumščiasviedininkų komandą pasiųsti į Rytprūsius gastrolėms. Dėl finansinių sunkumų nuo tokio sumanymo buvo atsisakyta. Kai Lietuvoje išpopuliarėjo krepšinis, neatsiliko nuo to ir KSS, sudarydama krepšininkų komandą. Iš žymesnių KSS krepšininkų paminėtini: Paberžis, Cenfeldas, broliai Saunoriai ir visa eilė kitų.

Nors futbolas ir buvo vyriausioji sporto šaka, kurią KSS kultyvavo, bet nebuvo pamirštos ir kitos sporto šakos. Daug dėmesio buvo kreipiama ir į lengvąją atletiką. Bendrai, Klaipėdoje lengvosios atletikos sezonas prasidėdavo pavasarį, taip vadinamu — miško bėgimu. Visos Klaipėdos sporto sąjungos tokiam bėgimui išstatydavo nustatytą dalyvių-komandų skaičių. Neatsilikdavo nuo to ir KSS. Čia reikia paminėti 7 p.p. maj. Bartkų. Jam tas reikalas labai rūpėjo ir jis tuo labai rūpinosi, atrinkdamas iš karių tarpo tinkamus bėgikus. Tokius pavasarinius miško bėgimus nekartą buvo laimėjusi ir KSS. Beveik kiekvieną kartą pirmuoju į stadioną atbėgdavo KSS bėgikas Bruzdeilynas — pašto tarnautojas iš Nidos. Po to sekdavo estafetinis bėgimas per miestą. Tos rūšies estafetiniame bėgime prisidėdavo šie KSS sportininkai: broliai Vilimavičiai, Kudrickas, Šurkus, Lekšas, Dubovikas ir daug kitų. Laimėti tokius bėgimus būdavo sunkiau, nes vieną kitą KS bėgiką vokiečių teisėjai pasistengdavo "diskvalifikuoti" neva už peržengimą nustatytų taisyklių. Toliau sekdavo lengvosios atletikos pirmenybės. Iš KSS lengvaatletų pažymėtini: 100 m bėgimuose — Stp. Vilimavičius, Tupikas, Cenfeldas; 200 m — A. Lekšas (žymaus Mažosios Lietuvos veikėjo

Kristupo Lekšo sūnus); 400 m — Dubovikas; 800 m — ltn. Ožinskas. Šokimuose į tolį — Stp. Vilimavičius, L. Kudrickas. Į augštį: L. Kudrickas. Rutulio stūmime — Chomičius sen., Šurkus, Pupelis. Jieties metime — Šurkus, Gediminas Gailius (Klaipėdos Krašto Gubernatoriaus V. Gailiaus sūnus). Disko metime — Pupelis, ltn. N. Jakučiūnas. Visa eilė kitų sportininkų dalyvaudavo lengv. atletikos varžybų šakose: šokime su kartimi, trišokyje, ilgų distancijų bėgimuose ir kt. Nors šioji sporto šaka nebuvo užleista, bet dideliais laimėjimais čia KSS negalėjo pasigirti. Medžiaga buvo gera, tik neturėjimas toje srityje mokytojų-trenerių neleido lengvaatletams ryškiau pasireikšti. Bet negalima pasakyti, kad jokių laimėjimų toje šakoje neturėta. Jų būta, bet kiek rečiau.

Lengvosios atletikos sezonas baigdavosi rudens miško bėgimu, kurio nuotolis, kaip ir pavasario bėgimuose, būdavo: sen. apie 7 km, jun. apie 3 km. Žiemos gi metu, išskyrus futbolą, daugiausiai būdavo žaidžiamas ir vyrų, ir moterų, stalo tenisas. Ir šita sporto šaka rūpinosi mokytojas A. Bajoras, prižiūrėdamas treniruotes, paruošdamas pirmenybes ir atskirus turnyrus. Buvo pradėta tverti ir ledo rutulio komanda, kurios treneriu buvo paskirtas V. Gvildys. Po Dr. Didžio priežiūra buvo pradėta rūpintis ir vandens sportu. Prie to daug prisidėjo inž. R. Vysockis, inž. Buntinas ir Patas. Turimomis žiniomis, kelios KSS jolės šiuo metu randasi Kielyje.

Turint savo tris nuosavas teniso aikštes, šis gražus sportas traukte traukė naujus narius į KSS eiles. Šią sporto šaką buvo pamėgę seni ir jauni, vyrai ir moterys. Tuo labiau, kad iš savųjų tarpo atsirado ne tik puikus žaidėjas, bet ir geras mokytojas — inž. Volkovas. Tik jo dėka daug kas pramoko žaisti tenisą. Iš KSS tenisininkų paminėtini: A. Varnas, V. Bajoras, J. Gunga, Klimkaitis, mjr. P. Baltrūnas, ltn. Ožinskas ir daug kitų.

Ir į šaudymo sportą buvo kreipiama daug dėmesio. Šioje srityje pirmoje eilėje pasireikšdavo kariai šaudydami kariškais pistoletais ir mažojo kalibro šautuvėliu. Iš visos eilės geresniųjų šaulių išskirtini: kpt. V. Skaržinskas, ltn. Počebutas, ltn. Krikštaponis ir kt.

Be grynai sportinės veiklos, nebuvo užmiršta ir kultūrinė veikla. Iš KSS narių tarpo, jos nario Pato iniciatyva, susiorganizavo artistų būrelis, į kurį įėjo šie asmenys: L. Strugaitė, E. Anysaitė-Patienė, Patas, kpt. M. Kukutis, kpt. I. Apyrubis, kpt. P. Buragas, kpt. V. Ivanauskas, vyr. pusk. L. Kudrickas ir kt. Toji artistų-mėgėjų grupė 1928 m. suvaidino Klaipėdoje ir Šilutėje S. Čiurlionienės "Aušros sūnus". To veikalo režisoriaus pareigas puikiai atliko kpt. V. Morzuchinas. Vėliau buvo pastatytas dar vienas veikalas Klaipėdoje, komedija iš sportininkų gyvenimo "Mes laimėjom". Šį veikalą režisavo Patas.

Iš to, kas pasakyta, galima susidaryti apytikrį vaizdą apie pačią sporto sąjungą KSS, apie jos įnašą į lietuvišką sportinį ir kultūrinį pasireiškimą pačioje Klaipėdoje ir nemažą įnašą į visos Lietuvos sportinį gyvenimą. Nors tas kelias, kuriuo KSS ėjo per visą jos egzistavimo laikotarpį, nevisuomet buvo lengvas ir lygus, bet, dėka daugelio pasišventėlių, KSS savo nuveiktais darbais ir pasiektais laimėjimais, tikrai galėjo džiaugtis, o gal net ir didžluotis. Nuo pat pradžios iki galutinos likvidacijos KSS vadovavo šie asmenys: plk. ltn. J. Vidugiris, kpt. St. Šaulys, ltn. A. Saunoris, kpt. Apyrubis, kng. kpl. V. Balandis, mjr. P. Baltrūnas. Kitų asmenų pavardės, stovėjusios KSS vadovybės priešakyje, tikrai sunku beprisiminti.

1938 m. naciams užgrobus Klaipėdą, didžioji dalis KSS narių pasitraukė į Didžiąją Lietuvą ir sąjungos veikla susikoncentravo Telšiuose. Patys gi nariai išsiblaškė po kitus miestus, po Tauragę, Plungę, Šiaulius, Kauną ir kitur. Tad ir suprantama, kad tokiose sąlygose atsidūrus, sąjungos išsilaikymas buvo labai sunkus ir jos galutinis likvidavimas artėjo sparčiais žingsniais ir, beregs, 1939 m. KSS nustojo veikusi. KSS turtas ir visos laimėtos dovanos, kurios buvo laikomos Klaipėdos stadiono sporto namuose, buvo išgelbėtos ir laiku iš Klaipėdos išvežtos jauno ir energingo KSS nario N. Šlažos dėka. Tų visų gražių ir brangių KSS laimėtų dovanų likimas — nežinomas.

Nelengvose sąlygose KSS tvėrėsi, dar sunkesnėse turėjo užbaigti savo veiklą. Dalis jos narių liko tėvynėje ir vargsta po sunkia okupanto priespauda, dalis išvežta vergų darbams į "plačiąją tėvynę", uždaryta kalėjimuose, bolševikiniuose KZ-se. Su didele pagarba ir giliu susikaupimu prisimintini visi tie KSS nariai, kuriuos negailestingai išrovė iš gyvųjų tarpo, kaip rudasis, taip ir raudonasis mūsų krašto okupantas. Dalis KSS buvusių narių randasi laisvuose vakaruose. Iš tokių su ypatingu malonumu reikia prisiminti žymų krepšininką Tautvydą Gailių (Viktoro Gailiaus jaun. sūnų). Šiuo metu jis yra sporto ir kūno kultūros mokytojas mūsų Vasario 16 vardo gimnazijoje Huettenfelde, Vak. Vokietijoje.

Ar ateis dar toki laikai, kada lietuviškasis jaunimas vėl galės jungtis po KSS vėliava mūsų mieloje ir laisvoje Klaipėdoje? Nepraraskime vilties ir tikėkim, kad tokie laikai tikrai ateis. Ir nevienas iš senųjų KSS veteranų galės gėrėtis ir džiaugtis atgijusia po sunkios ir žiaurios okupacijos KSS, jos veikla, jos naujais laimėjimais ne tik pačioje Klaipėdoje, bet ir visoje mūsų brangioje ir laisvoje Tėvynėje — Lietuvoje.

PASTABA: 31 metai yra gana gražus laikotarpis. Vienas kitas stambesnis įvykis iš KSS laikų, gal būt, yra praleistas. Vieno kito pasižymėjusio sportininko, ar KSS vadovybėje pasidarbavusio asmens pavardė čia nepaminėta. Tegul bus man už tai atleista, nes prie geriausių norų neįmanoma dabar yra visko detaliai ir prisiminti.

L. L. Kovų Invalidų Draugijos Valdyba širdingai dėkoja Lietuvių Veteranų Sąjungos RAMOVĖ Detroito Skyriaus Valdybai, visuomenei, aukų rinkėjams dėžutėmis ir sąrašais p.p. Leonardui Peseckui, Jonui Černiui, Jurgiui Mitkui ir Česiui Šadeikai už suaukotus šimtą devyniasdešimt penkis dolerius ir 49 centus L. L. Kovų Invalidams paremti. Širdingiausius linkėjimus aukotojams siunčia

L. L. Kovų Invalidų
Draugijos Valdyba

Mielam mūsų bičiuliui režisieriui Gasparui Veličkai, Argentinoje mirus jo mylimam broliui

KAZIUI VELIČKAI,

reiškiame gilią užuojautą

L. V. S-gos Omahos Skyriaus
Ramovėnai

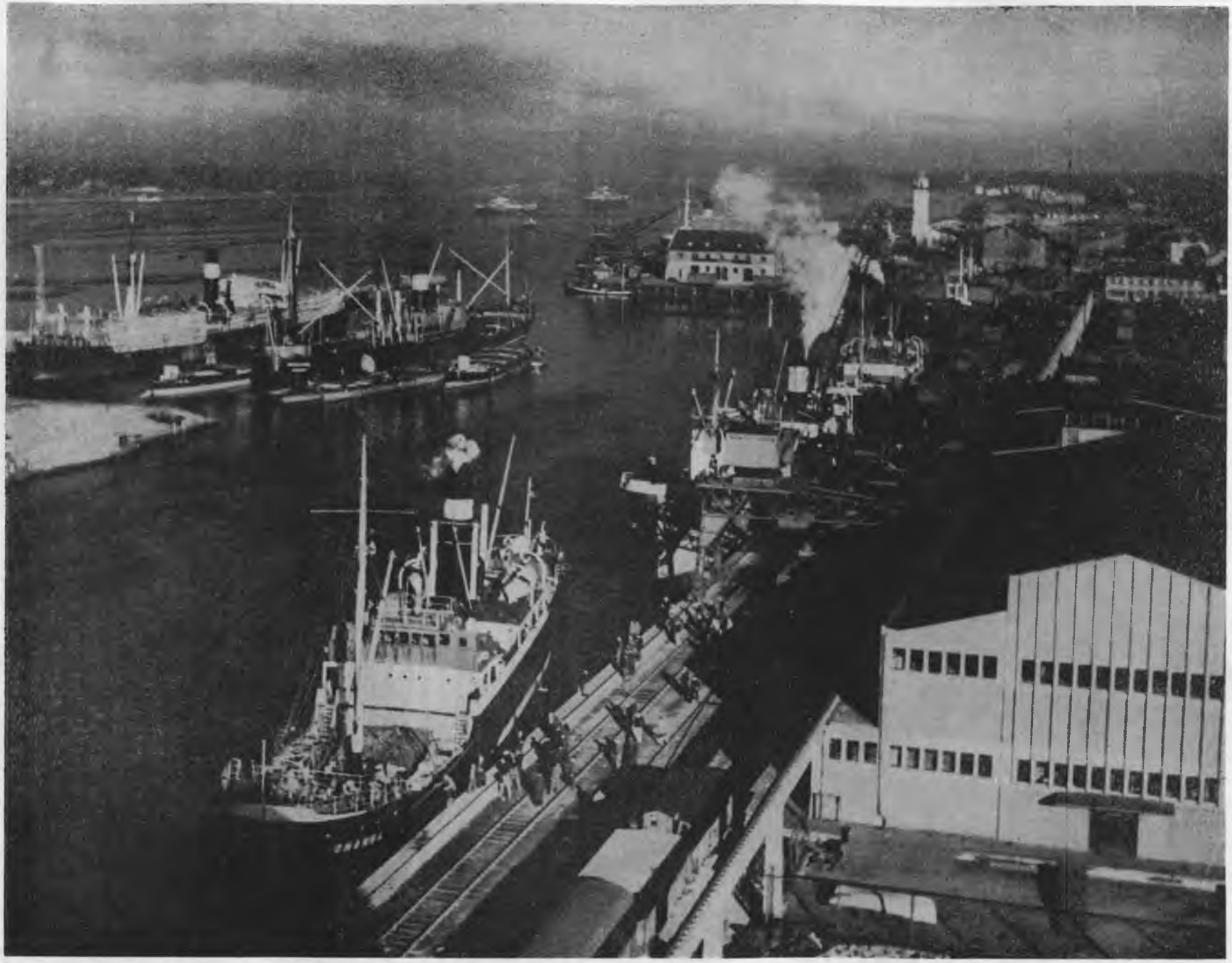

Lietuvos vartai į pasaulį — Klaipėdos uostas

V. Augustino nuotr.

KOVOS KIRVIO LAIKAI

A. ŽYGMANTAS

KARO PLĖTOTĖ NAUJAJAME AKMENS AMŽIUJE

Senojo akmens amžiaus žmogus naudojosi pasauliu tokiu, kokį jis tada rado, maža pastangų dėjo pakeisti jį. Rastus akmenis jis apskaldydavo, pasigamindamas gana primityvius įrankius ir ginklus. Tik vėliau įrankių gamyba pasidarė sudėtingesnė, imta gaminti juos įvairiems specialiems darbams. Drabužiai taip pat yra buvę nesudėtingi, dažniausiai pasigaminti iš sumedžiotų žvėrių odos ar kailio. Prisijaukintų naminių gyvulių dar jis neturėjo, mirusį laidodavo dažniausiai iškasęs duobę čia pat gyvenamame urve. Neturėjo ir pastovių trobesių, gyveno laikinose palapinėse. Apskritai to meto žmonių gyvensena buvo panaši į kai kurių dabartinių pirmykštės kultūros žmonių gyvenimą Sibiro taigose, šiaurinėje ir pietinėje Amerikoje, pietų Afrikoje ir Australijoje (žiūr. KARYS Nr. 5, 6 ir 7 — 1956 m.).

Naujasis akmens amžius, kuris, spėjama, prasidėjo prieš 7000 metų, nuo pat jo pradžios išreiškia visai kitas žmogaus pažiūras į gamtą. Išlikę įrankiai liudija apie žmogaus pastangas jieškoti, sugebėjimą atrinkti tinkamą medžiagą darbo įrankiams ir ginklams, įrankiai tobulinami.

Naudodamas gana aštrų titnaginį kirvį, žmogus apvaldė medį, tuo praskindamas kelius statybai. Imta statydinti pastovesni trobesiai, kurtis sodybomis ir net ištisais kaimais. Gamtos teikiamos lanksčios šakos, žievės, žolės ar kitos atliekamos medžiagos vis gausiau naudojamos kam nors surišti, išpinti. Greitai surandamas būdas ištepti pintines moliu ir apdeginti ugnyje; — čia ir prasidėjo molinių puodų gamyba, išsivysčiusi net į keramikos meną. Pynimo menas perėjo į audimo, atsirado pirmosios tekstilės pramonės daigai.

Pagaliau klajoklis medžiotojas darosi sėslus, ima auginti gyvulius ir dirbti žemę. Spėjama, kad žemės ūkio pradmenų reikia jieškoti tarp Kaspijos pietinių pakraščių ir Elburso kalnų, kur riebus juodžemis, gausus lietus ir švelnus klimatas sudarė palankias sąlygas naujai kultūrai.[10]

Pradėjo augti ir žmonių skaičius. Daug rankų palengvina darbą. Tačiau daug rankų, didelės naminių gyvulių bandos ir nemažos maisto atsargos, surinktos vieno derliaus metu, sudaromos dvylikai mėnesių, kelia ir daug baimės, kad neįvyktų užpuolimas; todėl gyvenamosios sodybos imamos stiprinti. Medžioklės įrankiai pakeičiami kariniais ginklais.

Žemdirbystės pradžia pakeitė ir karo belaisvių dalią. Belaisvis pasidarė vertingas gamybos įrankis, apsimokėjo geriau belaisvius laikyti, negu juos žudyti, nes sveikas dirbantis belaisvis pagamina daugiau kaip suvalgo.[19]

Naujojo akmens amžiaus pradžią išryškina glūdinto akmens įrankiai. Glūdinant akmenį, išgaunamas norimas, lygus paviršius, aštrus ašmuo ir pačiam įrankiui suteikiama graži forma.

Kitas labai svarbus išradimas buvo koto pritaisymas pragręžus akmens kirvį. Akmuo būdavo gražiai pragręžiamas buku kuoleliu, naudojant smėlį, vėliau vieton kuolelio vartodavo tuščiavidurį nendrės vamzdelį. Yra manoma, kad kotinis akmens kirvis (gręžtinis) išsivystė ne iš kumštinio kirvio, bet iš nepragręžto kirvio, kuris pradžioje būdavo įspraudžiamas į įskeltą medinį kotą, kur kirvis dar būdavo aprišamas odiniais dirželiais, kad geriau laikytųsi. Pradėjus gręžti skylę kotui, išsivysto visa eilė naujų kirvių tipų su įvariai suformuotomis pentimis, dvigubais ašmenimis ir t.t. Pirmieji gręžtiniai kirviai buvo labai gražiai ir skoningai padaryti, vėliau jie suprastėjo. Tas aiškinama tuo, kad toki kirviai pirmiausia buvo ginklai, bet ne įrankiai. Tik vėliau, kirviui virtus ir darbo įrankiu, nebuvo reikalo daryti jį tokį gražų, simetrišką ir puošnų. Elegantiškas, dailiai glūdintas kirvis buvo karių pasididžiavimas.

Šiaurėje randami dviašmeniai kirviai yra dažniausiai nesimetriški, skylė kotui nėra pačiame viduryje. Yra ir miniatiūrinių gintarinių dviašmenių kirvukų, kurie greičiausiai yra buvę amuletai, skirti kulto reikalams. Atvykę indoeuropiečiai, t.y., tiesioginiai mūsų protėviai į Baltijos pakraščius, atsigabeno labai gražios formos, vadinamus laivinius kovos kirvius. Tą vardą jie yra gavę nuo to, kad kirvis, žiūrimas iš šono, turi lyg laivelio pavidalą.

Įdomų vystymosi laipsnį pasiekė Skandinavijos ir ypač Jutlandijos kirviai išlaikę įgaubtą apatinį kirvio šoną ir tiesų, arba išlenktą viršutinį. yra tokių plonų ir puikiai pagamintų kirvių, kurie netinka nei karui, nei darbui, nes per silpni. Jie tiko tik nešiotis užsikišus už diržo, papuošalo vietoje, atseit kaip paradiniai ginklai.

Tie dviašmeniai kirviai buvo išplitę visur šiaurėje ir vakaruose, rytuose jie siekė plotą iki Lietuvos Brastos.[18]

Kadangi labai ryškios ribos tarp Senojo ir Naujojo akmens amžių nėra, todėl kai kurie autoriai Mas d'Azil ir Tardenois kultūras priskiria pereinamam laikotarpiui.[2] Maglemose kultūra, kurią vieni autoriai laiko pereinamąja, kiti Naujojo akmens amžiaus, aiškiai pranašauja naują kultūrinį posūkį žmogaus gyvenime. Spėjama, kad kaip tik tuo metu žmogus prisijaukino šunį. Įrankių ir ginklų tarpe vyrauja titnaginiai peiliai, smulkūs trikampiai strėlių antgaliai, elnio rago kirviai su mova kotui ar titnago ašmenimis. Yra antgalių iš rago ir kaulo, ypač su barzdelėmis. Peilių rankenos gaminamos iš kaulo, arba rago (gal iš tų laiku yra kilęs ir modernaus medžiotojo dar vis mėgiamas briedkriaunis peilis?). Gyvenvietės įkurtos dažniausiai žemose vietose prie ežerų arba mažose salose.[2]

Visas Naujojo akmens amžius galima padalinti į tris laikotarpius:

Pirmasis — Virtuvės Sanpilų laikotarpis. Taip pavadintas nuo gyvenvietėse randamų didelių kaupų žmogaus suvartotų daugiausiai maistui, atmatų ir įvairių liekanų. Juose randama apsčiai apskaldyto akmens įrankių, kaulo ir rago dirbinių ir pirmykščių puodų šukių. Tos kultūros liekanos aptinkamos Danijoje, Prancūzijoje, Portugalijoje, Japonijoje ir Amerikoje. Randamas didokas peilis su kotu, kartais naudotas kaip kirvukas.

Antrasis — Siauros ir Plokščios Penties kirvių laikotarpis. Abu kirvio tipai yra glūdinti. Vieno šonai sueina kraštuose į briauną, jis — senesnis, kito — plokščiapenčio — sueina tik ašmenyse. Šio laikotarpio pagrindinis papuošalas — gintaras. Be kirvių būta durklų, panašių į jieties smaigalį su plačiu skersai nupjautu ar apvalainintu kotu.[2]

Trečiasis — Akmeninių Kapų laikotarpis. Titnaginiai įrankiai yra gražiai apskaldyti, būdingiausias jų — storapentis kirvis. Randama apsčiai kirvių su skyle kotui, be jų yra peilių, buožių, jieties antgalių ir kitokių ginklų ir įrankių. Daugiausia tokių ginklų randama akmeniniuose kapuose, nuo kurių ir visas laikotarpis gavo pavadinimą.

Randami, ypač Skandinavijoje, sunkūs akmens kirviai su galandymo žymėmis, atrodo, būdavo vartojami kaip įrankiai, bet ne ginklai. Kita grupė kirvių, gražių formų, neaštrių ašmenų, beveik be galandymo žymių, atrodo buvo ginklai, vartojami tik karo metu. Buožės su grioveliais, seni ginklai, galėjo būti vartoti ir karo tikslams ir kaip įrankiai, šiuo atveju — plaktukai ir kūjai. Vėliau gamintos, gražesnio pavidalo, su skyle, buvo tikri ginklai.[2]

Titnaginių jiečių antgalių, peilių ir durklų randama daug daugiau, kaip kirvių ar karinių buožių. Atrodo, būta papročio visada nešiotis durklą prie diržo. Ypatingai gražiai padarytų randama Skandinavijoje. Senųjų tipų tarpe sunku atskirti ašmenį nuo rankenos. Vėliau kotas vis storėja, o ašmuo plonėja ir per vidurį platėja. Kotas yra ištisai to paties storumo maždaug keturkampio skersmens ir nutašytomis briaunomis.

Strėlių antgaliai negalandami, gaminami iš titnago, įvairių pavidalų, nuo paprasčiausio titnago gabalėlio iki gražių trikampių su išpjovom.[2]

Mirusį laidojant, dėdavo į kapą ginklus, ypač kirvį, įrankius ir papuošalus. Kirvis, kaip pagrindinis įrankis ir ginklas tada buvo iškilęs į garbingą, net garbinamą daiktą.

Tyrinėjant užtinkamas Naujojo akmens amžiaus, taip vadinamas, stotis, kurios apima ežerų ir sausumos gyvenvietes, kaimus, tvirtoves, atskirus židinius ir dirbtuves, randami reikalingi daviniai tų laikų kultūrai, gyvenimo būdui ir pagaliau karybai tirti.

Naujojo akmens amžiaus kaimą paprastai sudarydavo didesnis ar mažesnis kiekis paprastų, apskritų (pasitaiko ir keturkampių) namų. Sienos būdavo daromos iš stulpų ir išpintos šakomis, iš lauko apkrečiamos molio sluogsniu. Namai būdavo 4—10 ir daugiau metrų ilgio. Saugumo sumetimais daug kur aptinkama ir sustiprintų sodybų.

Naujojo akmens amžiaus įtvirtintos vietos užimdavo nuo 15 iki 30 ha plotą. Pylimai būdavo supilami iš žemės, arba iš akmenų ir žemės. Kartais pylimų sistema būdavo papildoma grioviais, kaip kad galima dar ir dabar matyti iš tokių buvusių įtvirtinimų ir sustiprintų vietovių, pvz., Catenay, Chassey ir Pen Richard.[2]

Anglijoje Dorsete yra iki šiol gerai išlikusi sustiprinta kalva Maiden Castle. Jau 2000 m. pr. Kr. ji buvo gyvenama; amžių būvyje ji nuolatos buvo tvirtinama. Pylimai, supilti iš žemės, yra aiškiai matomi ir šiandien. Augščiausias sustiprinimų laipsnis buvęs pasiektas apie 100 m. pr. Kr. Kalva, iškilusi 432 pėdas augščiau jūros lygio, aplink ją eina keli koncentriniai ratai pylimų ir griovių. Kasinėjimai parodė, kad pylimai yra supilti iš žemės, molio, kalkių ir visokių liekanų, apdėti akmenimis ir sustiprinti tarpais sustatytais medžio kalstais.[16]

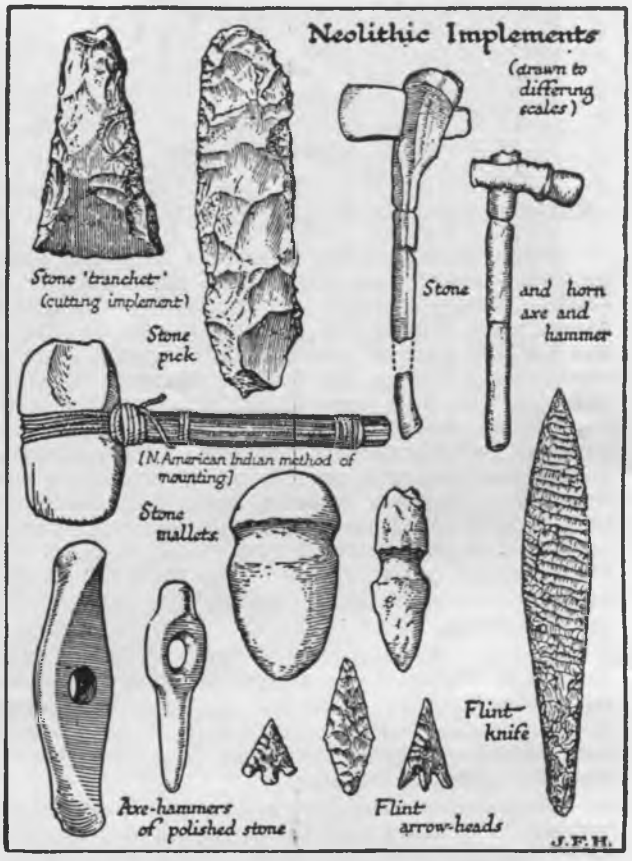

Naujojo akmens amžiaus tipingi ginklai ir įrankiai

Antrojo Pasaulinio karo metu darytos Italijoje orinės nuotraukos rodo nepaprastai daug Naujojo akmens amžiaus gyvenviečių žymių. Jų ypač daug pietų rytų Sicilijoje ir Apulijoje. Maži kaimeliai būdavo apsaugomi plokščiadugniu grioviu (2.20—3 m pločio ir 2—3 m gylio), iškirstu uoloje. Iš vidaus pusės griovius papildydavo akmeninės sienos. Apulijoje dažnai sutinkamos žymės tokių sustiprintų vietų, sudarytų iš dviejų žiedų. Ginamo ploto dydis siekia apie du akrus. Išorinis žiedas kartais apjuosia ir 5 ar 6 akrus.[3]

Rytinėje Sicilijoje yra žymių, kad toki kaimai būdavo paliekami, kai žmonės pradėjo kurtis didesnėmis grupėmis rytų Vidužemio jūros tipo miestuose. Toki miestai kurdavosi kalvų viršūnėse, kur būdavo lengviau gintis nuo priešų. Įsitvirtindavo jie panašiai, kaip ir kaimai, ir jų sienų saugomas plotas būdavo nedaug ką didesnis už kaimo. Metalo dirbinių tose vietose reta, daugiausia randama juose glūdinto akmens įrankių, ypač kirvių.[3]

Iš geriau žinomų Naujojo akmens amžiaus dirbtuvių yra Prancūzijoje aptikta Grand Pressigny (Indre-et Loire). Ten buvo kasamas geros rūšies ir gražios vaško spalvos titnagas, tais laikais skaitomas pirmos rūšies preke. Šita prekė iš ten keliavo net į Šveicariją, Italiją ir Belgiją.[2]

Viena iš žymiausių Naujojo akmens amžiaus sustiprintų vietovių yra Chassey stovykla Prancūzijoje. Vieta jai parinkta siauroje uolotoje viršukalnėje. Jos stačios sienos saugo kiekvieną prieigą prie tvirtovės.

Stovyklos ilgis yra 744 m ir plotis nuo 110 iki 205 m. Abiejuose stovyklos galuose augščiau išorinio griovio iškyla augšti 14 m pylimai.[2]

Tų laikų gyvenvietės dažniausiai spietėsi prie ežerų ar upių. Jų tarpe yra tokių, kurios tęsėsi išilgai upę keletą kilometrų, pav., Laizė ir Clessė Prancūzijoje. Pirmosios įtvirtintos gyvenvietės rodo fortifikacijos meno gimimą ir jo tolesnį vystymąsi. Tokioms vietovėms būdavo išnaudojami esami vietovės savumai, upės, krantai, kalvos, skardžiai ir dirbtinai pagerinti ar naujai sukurti įtvirtinimai. Gynimosi linija eina atitinkamcm žemės reljefo formomis ir apskritos formos buvo daugiau mėgiamos už smailius išsikišimus, kaip ir vėlesniais laikais, nes tuo išvengiama negyvų kampų ir pavojaus iš šono. Prieš ginamąsias tvoras būdavo kasami vienas ar du grioviai. Vidurinė gynimosi linija paprastai turėdavo tik vienus vartus, tik kartais kelerius, tuo tarpu išorinė — daugybę vartų ar praėjimų, kurie pavojaus metu būdavo laikinai uždaromi. Tarpai tarp išorinės ir vidujinės gynimosi linijų, pavojingesnėse vietose būdavo dar skersai užtveriami. Pietinėje Europoje įtvirtinimai tada ištobulėjo ir vieton griovio ir pylimo atsirado akmeniniai mūrai — sienos einančios keliais koncentriniais žiedais aplink pagrindinę tvirtovės dalį. Praėjimai sienose eidavo pakaitomis, ne vienas prieš kitą. Kartais jie būdavo sujungiami ilgais, dengtais koridoriais. Vado rūmai stovėdavo pačiame viduriniame žiede, atvirame kieme.[8]

ŽMONIŲ IR KULTŪRŲ KILNOJIMASIS

Naujasis akmens amžius pasižymėjo gyvu įvairių kultūrų žmonių judėjimu, jie keldavosi iš vietos į vietą, palikdami savo pramonės pėdsakus įvairiose vietose.

Vyko lyg ir didelis tautų kraustymasis. Žmonių kėlimasis Europoje vyko trimis pagrindinėmis kryptimis: iš šiaurės į pietus su nusišakojimu į pietų rytus ir pietų vakarus; iš pietų rytų į vakarus ir iš vakarų į rytus, prie pastarosios reikėtų priskirti ir didelės veržlios jėgos judėjimą visomis kryptimis, kilusį ir vykusį iš vidurinės Vokietijos.

Visi tie judėjimai kirtosi pietinėje Vokietijoje, kur randami to laikotarpio turtingiausi radiniai; ypač srityje tarp Wormso ir Mainco, prie vidurinio Reino. Tai ta pati sritis, pro kurią ėjo ir visi vėlesni Europos tautų kraustymosi keliai.[8]

Gyventa Naujajame akmens amžiuje ir visai paliai ežerų pakraščius. Tokių gyvenviečių, pastatytų ant kalstų, sukaltų prie vandens krantų, pasitaiko ne tik paliai ežerus, bet ir upes bei pelkes. Vėlesniame Naujojo akmens amžiaus tarpsnyje ir metalų amžiuje tokios gyvenvietės Europoje buvo gana plačiai paplitę, ypač Šveicarijoje, pietinėje Vokietijoje, Prancūzijoje, šiaurinėje Italijoje ir Austrijoje. Namai ant kalstų būdavo keturkampiai ir dažnai sugrupuoti į didelius kaimus.[2] Dar ir dabartiniais laikais tokių kaimų yra išlikę Filipinų, Celebes, Nicobarų salose ir kai kur Afrikoje. Kai kurių gyvenviečių, matyt, būta labai didelių. Konstancos ežere prie Wangeno rastas 700′ x 120′ plotas, kuriame sukalta 40,000 kalstų, yra vietų, kur tokių kalstų rasta 100,000 ir daugiau. Kalstinės statybos likučių aptikta ir Prūsų krašte.[6]

Viena iš pirmykščių, paprasčiausių Naujojo akmens amžiaus kultūrinių sričių buvo vidurinėje Vokietijoje, šiauriniame Badene, vadinama Michelsbergo kultūra. Jos gyventojai savo gyvenvietes statydavo kalvų viršūnėse ir jas įtvirtindavo, kas rodė, kad michelbergiečiai daug kariavo, arba gindamiesi nuo užpuolikų, arba eidami kitus pulti.[8]

Vietinių kultūrų, kurios susikūrė daugiau ar mažiau uždaruose plotuose ir kartais prasiveržda vo į kitų kultūrų užimtas sritis, būta daug. Sekant svarbesniųjų plitimo kryptis ir būdus, galima kartu parinkti žinių apie tų laikų karybą.

DUNOJAUS BASEINO KULTŪRA

Gyvulininkystė buvo būdinga visoms Naujojo akmens amžiaus kultūroms. Daug kur auginami naminiai gyvuliai nebuvo prijaukinti iš tos srities laukinių gyvulių, bet greičiausiai gauti mainų keliu iš artimųjų rytų, net Egipto.[1]

Iš viso atrodo, kad Dunojaus baseine žmonių būta sėslių žemdirbių ir šita kultūra tarp jų išplito lėtai ne užkariavimo būdu. Gyvenviečių būta atvirų, neginamų ,ginklų randama mažai. Pasitaiko disko pavidalo buožių, kokių buvo ir priešdinastiniame Egipte ir titnaginių strėlių antgalių.[3]

Iš daugybės kapų ir gausių kaimų liekanų sprendžiama, kad ši kultūra truko ilgus amžius niekeno netrukdoma.[1] Vėliau atsirandą ankstyvi vario gaminiai, plokšti kirviai, lapo pavidalo durklai, papuošalai yra būdingi ankstyvajai priešdinastinio Egipto, Sirijos ir Kipro metalo pramonei. Vis dažniau pasitaiką ginklai rodo karingumo ir karybos kilimą. Tai liudija ir vėlesnės gyvenvietės, statomos ant kalvų viršūnių, kartais ir slėnyje ir dažnai įtvirtinamos. Atsiranda tikri kariniai kirviai, pagaminti iš akmens, arba elnio rago. Po tam tikros pertraukos vėl užsimezgė ryšiai su Mažąja Azija. Dunojaus baseino sritis buvo tarpininkė prekyboje metalais ir Baltijos gintaru.

TRIPOLJĖS KULTŪRA

Geriausiai žinoma Užkarpačio vietovė Tripoljė davė vardą visai to tipo kultūrai. Šita kultūra po ilgoko gyvavimo staiga žlugo. Jos žmonių, atrodo, būta taikių ir nekaringų.[3] Tačiau jų gyvenvietės buvo paliktos ir tame plote staiga atsirado naujojo akmens amžiaus kultūros dalies kapai — pilkapiai. Tos kultūros žmonės ilgai išgyveno centrinėse stepėse nuo Tripoljės žmonių atskirti Dniepro upės. Kas buvo tos priežastys, privertusios juos staiga išsiveržti iš savo gyve-

Maiden Castle — įtvirtinta kalva dar nuo N. akmens amžiaus laikų ir iki istorinių laikų buvusi tvirtovė.

namo ploto ir užlieti Tripoljės žmonių žemę, galima tik spėlioti...[1]

Užlieję Rumuniją, tie pilkapių žmonės vakaruose buvo sulaikyti tik Karpatų kalnų, tačiau pietų-vakarų kryptimi jie perėjo Dunojų, per Bulgariją ir Trakiją, įsiveržдami į šiaurės-vakarų Mažąją Aziją. Spėjama, kad galimas dalykas, jie bus sugriovę antrąjį Hissarliko miestą (Trojos vietovę) apie 2000 m. pr. Kr.[1]

Tos invazijos šiaurinis, arba dešinysis sparnas išbloškė Tripoljės kultūros žmones iš Galicijos, suvarydamas juos į Sileziją, Moraviją ir Bohemiją.[1] Dalis jų buvo nublokšta net į šiaurinę Serbiją.

Vadinami Vardaro-Moravijos kultūros žmonės įsibrovė į Makedoniją ir rytinę Tesaliją, kur jie įkūrė savo įtvirtintas gyvenvietes, paliko plokščią varinį kirvį, titnaginius antgalius strėlėms ir jietims ir bukapenčius kirvius.[5] Jie dar žinomi stiprios tvirtovės Tesalijoje, Dimini vardu.

Tos tvirtovės sienos nepasižymėjo augščiu, kiek žiedų skaičiumi. Net 7 ratais gaubė jos gyvenvietę. Stovėdami už sienų, gyventojai galėjo šaudyti savo strėles į priešą, pakliuvusį į įtvirtinimų tarpus. Įeiti į tvirtovę specialių vartų nebuvo, tik angos sienose.[5]

ŠIAURĖS RYTŲ STEPIŲ KULTŪRA

Šitos kultūros žmonių gyventa tarp Juodosios jūros ir Kaspijos prie Anau ir prie Uralo kalnų pietinių papėdžių. Spėjama, kad šis plotas senajame akmens amžiuje buvo solutrinės kultūros medžiotojų, iš kur jie įsiveržė į vakarų Europą baigiantis orinjakiniam laikotarpiui.

Kapuose randamos kamanų dalys (brizgilai, žąslai), medinių vežimų ratų liekanos, leidžia manyti, kad jų turėtas naminis arklys. Arklys plačiau paplito kaip traukiamoji priemonė tik žalvario amžiuje.

Ugnies ir rato naudojimas yra du svarbiausi žmogaus įgyti išradimai. Naujojo akmens amžiaus metu yra žymus transporto pagerėjimas, kai tam tikslui pradėta naudoti krūvio gyvuliai ir, kai pagaliau pasirodė ratas. Kilo reikalas turėti susisiekimo kelius. Pirmieji ratai buvo tiesiog nupjautos apskrito kamieno dalys. Tokius ratus yra naudoję kiniečiai 2697 m. pr. Kr. Kol buvo atrasti metalai ir išmokta jais naudotis, tol rato vartojimas buvo labai ribotas.

Taip pat tobulėjo ir vandens transporto priemonės. Jos plačiai buvo vartojamos pietinėje Norvegijoje, kur prie Gokstad buvo rastas vikingų laidotuvinis laivas su laidojimo kambariu, įrengtu už stiebo. Ten buvo palaidotas vadas ar valdovas su visais jo ginklais, 12 arklių, 6 šunimis ir povu greta jo.[2]

Gražiai pagaminti ir puikiai glūdinti kovos kirviai, įvairių tipų ir iš įvairių vietų.

Naujajame akmens amžiuje toki kirviai buvo pagrindinis ginklas ir davė vardą visam tam laikotarpiui.

Visos Europos didžiosios lygumos kultūros (kai kurie autoriai jas apjungia) daugiau ar mažiau buvo karingo tipo — kovos kirvio kultūros. Kirvio pavidalas buvo įvairus, pagal vietos skonį, tačiau vienas jo pavidalas buvo kartojamas beveik visose vietose. Tai apvalios formos su platėjančiais ašmenimis ir su buoželine pentimi. Tie kirviai turi platėjančius ašmenis ir pailgą griovelį ir briauną, einančią išilgai kirvį, lyg kokią liejimo siūlę. Tas rodo, kad tuo metu akmeniniai kirviai pamėgdžiojo metalinių, lietinių kirvių formas.[3]

Vadinamoji Šiaurės jūros — Baltijos kovos kirvių kultūra išvystė kampuotą kovos kirvį ir laivelio pavidalo kirvį su prailginta mova kotui ir atrodantį lyg iš metalo nulietą.[3] Įdomių kovos kirvių formų išsivystė Saksonijoje-Tiuringijoje.

Šiaurės kultūros, Vokietijoje, Danijoje ir pietinėje Švedijoje, kovos kirvio tipo atžvilgiu (pagal Montelijų) perėjo tris stadijas: I — smailapentiniai, II — siaurapentiniai ir III — storapentiniai kirviai ir pagaliau ketvirtojoje stadijoje pradeda vyrauti durklas.

Dviašmeniai akmens kirviai buvo gaminami imituojant Egėjo jūros kultūros metalinius kirvius, kurie Dunojumi pasiekdavo Šiaurės Europą. Ketvirtojoje stadijoje šios kultūros klasinis ginklas tampa durklas.

Dviašmenis kirvis labai išgarsėjo ir savo laiku buvo pasidaręs net kulto objektu. Iš viso, kirviai gana anksti kulte vaidino svarbų vaidmenį. Tai Dangaus ir Perkūno ginklas. Kirvio ženklas ar jo pavidalo amuletas saugodavo žmogų nuo žaibo.[7]

ANAU IR SUZOS KULTŪRA

Šios kultūros išsiplėtimas vyko rytinėje dalyje augštumų zonos, skiriančios šiaurines stepes nuo Mezopotamijos žemumos.

Spėjama, jog pirma gyvenvietė Anau, pietiniame Turkestane, buvo įkurdinta 9000 m. pr. Kr. Vėliau įvykę sausros tam tikrais tarpais sunaikindavo gyvenvietes. Antroji — įsikūrė apie 6000 m. pr. Kr., trečioji — 5200 m. pr. Kr., kuri buvo pribaigta sausros apie 2200 m. pr. Kr.

"Sausra, kuri privertė Anau evakuotis tarp 6000 ir 5000 m. pr. Kr. yra vienmetė su Baltijos srityje vykusiu žemės kilimo ir kontinentalinio klimato įsivyravimo anciliniu (Ancylus) laikotarpiu, kai Eurazinės tundros ir miškų juosta susijungė su Europos, tuo sudarydamos sąlygas mongoloidiniams gyventojams veržtis iki Baltijos..."[1]

Tais laikais pagrindiniai įrankiai buvo mažos titnago skeveldros, greičiausia įspraudžiamos į medinį kotą, ir skylėtos buožės, pagamintos iš kietos uolienos, kokių pasitaiko ankstyvose Nilo slėnio gyvenvietėse ir pas ežerų gyventojus Alpėse. Nėra jokių žymių naminio šuns. Tačiau yra kitų naminių gyvulių.[1] Žmonių būta ilgagalvių, pietų Azijos tipo.

Staiga įsiveržusi kita kultūra maža ką pakeičia senojoje. Atsiranda daugiau svaidyklinių akmenų ir pasitaiko varinių durklų. Padaugėja naminių gyvulių ir pagaliau atsiranda šuo!

Pirmoji Anau kultūra būtų vienmetė su Egipto priešdinastine. Vėlesnės kultūros besikeisdamos įnešdavo naujų žalvario ir geležies dirbinių.[1]

ARTIMŲJŲ RYTŲ RAUDONŲJŲ PUODŲ KULTŪRA

Šita kultūra laikėsi ir plito Palestinoje, Helesponte, viršutinio Eurato srityje, Anatolijoje, Sirijoje ir rytinėje Vidužemio jūros baseino dalyje. Ją geriausia pavaizduoja pirmasis Hissarliko miestas. Manoma, kad šita kultūra yra siekusi ir Kipro salą, kur plokščias kirvis ir lapo formos durklas ir kitas su kakleliu, kad geriau būtų pritvirtinti jį prie koto, yra pirmieji tos kultūros įrankiai.

Gražiai pagamintų iš obsidiano ir juodojo vulkaniškojo stiklo ginklų rasta Mersine, Anatolijoje. Jų tarpe yra strėlių ir jiečių antgalių ir durklų.[17]

Raudonųjų puodų kultūra paplito artimuose rytuose dar prieš 3000 m. pr. Kr., pasiekė Nilo deltą, perėjo ją ir pasklido šiaurinėje Afrikoje, apie 3000 m. pr. Kr. pasiekė Gibraltaro sąsiaurį ir vėliau įsiveržė į Ispaniją, Britanę ir Prancūziją. Kita tos kultūros žmonių šaka apėjo Kaspijos jūrą ir įžengė į Vokietiją, kur jie sukūrė Dunojaus kultūrą. Dar kiti ėjo išilgai šiaurinio Vidužemio jūros kranto.[10]

VAKARINĖS VIDUŽEMIO JŪROS DALIES KULTŪRA

Altamiroje, Ispanijoje urvinis dailininkas paliko paveikslus, vaizduojančius žmones ginkluotus lankais ir strėlėmis, medžiojančius ožius, bizonus, kartais jie pavaizduoti besikaujant. Tokių piešinių yra ir kitose vietose šiaurės vakaruose apie Vidužemio jūrą.

Į šitą plotą iš Alpių miškų srities įsiveržė plačiagalvių rasės atstovai, kurie, perėję Pirenėjus, pasiekė pietinės Portugalijos žemumą, kur susimaišę su vietiniais, sukūrė savo specialią kultūrą. Kai klimatas vis sausėjo ir miškai darėsi geriau pereinami, jie toliau veržėsi išilgai didžiųjų slėnių į augštumas ir pasiekė Ebro baseiną, kur užėmė ten rastų miškų gyventojų gyvenvietes pagal Katalonijos pajūrį. Prie Valencijos jie pasiekė Vidužemio jūrą, užėmė Andalūziją ir tik sunkiai pereinamos Granados ir Murcios augštumos sustabdė juos ir išsaugojo nuo sunaikinimo savitą Almerijos kultūrą.

Labai gerai pagaminti ir gausiai užtinkami strėlių antgaliai liudija juos buvus gerais šauliais ir savo ekspansiją vydžiusius lanko pagalba.[1]

Megalitinė kultūra įsigalėjusi vakarinėje Vidužemio jūros srities dalyje, plito šiaurės kryptimi pagal Atlanto pakraščius, siekdama Bretanę, Olandiją, Daniją ir pietinę Švediją. Vietiniai tų sričių gyventojai greitai ją pasisavino. Megalito arba didžiųjų akmenų kultūra buvo glaudžiai susijusi su mirusiųjų kultu. Akmeniniai pastatai — dolmenai ir menhirai dar iki dabar išlikę, tarnavo mirusių pagerbimui, kapo įrengimui ar jo paženklinimui ir kitiems tų laikų religiniams tikslams, arba kokiam svarbiam įvykiui pažymėti.[2]

Ta kultūra išplito Reinu ir jo įtakais Mainu ir Neckaru gan anksti įnešdama megalitinės kultūros elementų į senąją Dunojaus kultūrą, ją kiek pakeisdama. Laikinas Alpių ežerų gyventojų pasistūmėjimas Reinu žemyn buvo atmuštas ir šiaurės žmogus su jo šiaurės kultūros elementais įsiveržė į ežerų kultūros sritį.[1] Šiaurės vakarų megalitinė kultūra besiplėsdama, įsigalėjo visuose šiaurinės Vokietijos augštupiuose siekdama Vyslą, tačiau nepajėgė įsiveržti į Bohemiją ir Sileziją, kur pagrinde dar klestėjo Dunojaus kultūra.

Tų laikų Europa buvo padalinta į vietinių kultūrų plotus, esančius daugiausia žemumose, tačiau net augštumų ir miškų užtvaros, tokius plotus skiriančios, pradėjo nebeatlaikyti žmonių veržimosi iš išorės.

VARPELINĖS KERAMIKOS KULTŪRA

"...vėlesniame megalitinės kultūros laikotarpyje įvyksta kažkas ypatinga: varpo tipo puodai, savo pavidalu ir įpjautais ornamentais geriau pamėgdžioja lanksčius pintinius indus už bet kuriuos ankstesnio ar vėlesnio tipo, taip staiga įsiveržia tarp tuo metu vyravusių ispaniškų formų, kad yra pagrindo tą įsiveržimą priskirti kokiam labai naujam paskatinimui, gal iš Afrikos šalies, kaip, pav., viduramžiais maurų atvykimas... Užplūdusi visą pusiasalį ir, pasiekusi tokias tolimas vietoves, kaip Sardinija, vakarinė Sicilija ir Remedello prie Breščios, toji varpelinė kultūra persimetė per Pirenėjus ir užliejo beveik visas Prancūzijos sritis. Sekdama senu pajūrio keliu į Bretanę, ji persikėlė į Britaniją ir Irlandiją ir giliai veikė į plačią sritį už Niderlandų, kur buvo įsikūrę megalitų statytojai."[1]

Šitos kultūros pasirodymas buvo didelių neramumų ženklas, visur, kur tik ji pasirodė, nuo Danijos iki Budapešto. Bendrai paėmus, varpelinės keramikos kultūra slinko megalito kultūros pėdsakais, tačiau išplito plačiau už šią pastarąją.[1]

"...rytų Prancūzijoje megalitinės kultūros žmonių slinkimas buvo sustabdytas miškingų augštumų į vakarus nuo Reino. Tačiau varpelinės kultūros žmonės, geriau organizuoti ir geriau ginkluoti, ypač gerai išvystę lanku šaudymo meną, prasiveržė pro tą užtvarą (gal jau kiek susilpnintą padarytų praėjimų į šiaurę ir į pietus nuo Vogėzų link pagrindinių jos perėjimų) ir įsiveržė į Dunojaus slėnį. Čia jau galime pasitikėdami kalbėti apie invaziją, nes staigus kultūros pakitimas yra dar lydimas senųjų Reino ir Dunojaus gyventojų pakeitimo vidutiniais plačiagalviais jau senai būdingais tai Atlanto nuotakos sričiai. Atviri kaimai ir Dunojaus slėnio gyventojų taikūs papročiai leido juos lengvai užgrobti: tik jų likučiai, tai vienur, tai kitur, centrinės augštumos kalvose dar išliko."[1]

(Bus daugiau)

BOLŠEVIKŲ KALĖJIMUOSE IR ČERVENĖS ŽUDYNĖSE

J. TUMAS

(Pradžia vasario mėn. KARYJE)

Daboklėje mane pasodino į nedidelį kambarį, kurio vienas, prie lubų buvęs, langas buvo iš lauko pusės užkaltas medine dėže, kuri beveik nepraleido saulės šviesos į vidų. Nors jau buvo rytas ir saulė patekėjusi, bet kambaryje buvo tamsu ir nieko nesimatė. Pradėjau rankomis grabalioti ir apčiuopiau narus. Ant jų atsisėdęs klausiausi ir greit pajutau, kad kambaryje, be manęs, dar kažkas yra. Paklausęs keletą minučių, išgirdau, kažką patylomis kalbantis. Netrukus vienas jų paklausė, kas aš esu ir už ką suimtas. Pasisakiau savo pavardę, bet už ką suimtas, nežinojau. Besikalbant paaiškėjo, kad mano nelaimės draugai buvo praeitą naktį suimti du vyrai, vienas Mažeikiuose, kitas, rodos ,Sedoje. Abu jie buvo man nepažįstami, todėl nuo atviresnio pasikalbėjimo su jais susilaikiau, pasiteisindamas norįs miego ir atsiguliau ant plikų lentų.

Apie pirmą valandą daboklės sargybinis išvedė mane iš kambario ir perdavė dviem enkavedistam. Jie nuvedė į automobilį ir nuvežė į apskrities saugumo viršininko įstaigą. Įvedę į jo kabinetą, vienas kareivis išėjo, antras pasiliko viduje. Jis buvo ginkluotas šautuvu su užmautu durtuvu. Įsakęs man sėstis ant kertėje prie durų buvusios kėdės ,jis pats atsisėdo ant kitos, priešais mane viduryje kambario. Aš dirstelėjau į buvusį ant sienos laikrodį, buvo lygiai 1,30 val. p.p.

Po kelių minučių į kambarį įėjo leitenantas Muchin, jo padėjėjas, vienas NKVD majoras ir vienas apyjaunis žydas su nedidele barzda. Jis buvo taip labai panašus į buvusį žydų karo kapelioną, rabiną Sniegą, kad aš ilgesnį laiką abejojau ar tik nebus jis pats. Vėliau paaiškėjo, kad NKVD majoras ir žydas buvo atvykę iš Kauno.

Leitenantas Muchin atsisėdo prie rašomojo stalo, išsiėmė iš stalčiaus pistoletą, patikrino ar užtaisytas, pasidėjo jį ant stalo ir įsakė kareiviui išeiti. Kiti pasiliko stovėti ar vaikščiojo po kambarį. Prasidėjo tardymas.

— Štai kaip tu atrodai, — kreipėsi į mane Muchin. — Aš esu daug apie tave girdėjęs ir tik iš blogos pusės. Dabar paklausysime, ką tu pats apie save mums papasakosi. Tik žiūrėk, nemeluok, klausiamas atsakinėk tik gryną teisybę. Jei bandysi meluoti, bus blogai.

— Drauge leitenante... — buvau pradėjęs..

— Koks aš tau draugas, tu kalės vaike, tavo draugai — dykumų šakalai, bet ne aš, — suriko Muchin.

— Tai prašau man paaiškinti, kaip gi aš turiu kreiptis prie jūsų.

— Mane ir juos, — nurodė savo bendrus, — vadink: pilieti tardytojau, — atsakė Muchin.

— Pilieti tardytojau, — kreipiausi prie Muchino, — aš prašau pakviesti vertėją todėl, kad aš ne viską gerai suprantu rusiškai ir negalėsiu tiksliai atsakinėti į jūsų klausimus.

— Ką, vertėją? — sušuko Muchin. — Draugai, pasigėrėkite šituo tipu. Dar tik vakar jis buvo rusų kalbos mokytojas Židikų mokykloje, o šiandien jam jau reikalingas vertėjas. Aš tau duosiu tokį vertėją, nuo kurio tu kalbėsi ir gerai suprasi ne tik rusiškai, bet ir totoriškai. O dabar pasakyk, kaip tu gavai mokytojo vietą? Aš žinau, kad apskrities kadrų skyrius tavo prašymą atmetė, tai kas tave priėmė į tarnybą?

— Apie tai, kas mane priėmė į tarnybą, aš nesiteiravau. Buvau padavęs prašymą ir po keturių ar penkių savaičių gavau paskyrimą į Židikų pradžios mokyklą.

— Dabar pasakyk, nuo kurio laiko tu priklausai slaptai priešvalstybinei organizacijai ir kas su tavimi toje organizacijoje drauge dirba?

— Aš nesuprantu apie kokią organizaciją jūs kalbate, — atsakiau.

— Meluoji, tu kalės vaike, — suriko Muchin ir čiupo nuo stalo pistoletą. — Nemeluok ir neišsisukinėk ,o sakyk teisybę, tau bus geriau. Tu manai, kad aš apie tave nieko nežinau? Klysti, aš viską apie tave žinau, žinau apie kiekvieną tavo žingsnį, apie kiekvieną tartą žodį. Pasakyk už ką tu kėlei tostą, būdamas žiemą pas P.?

Aš sumišau išgirdęs apie tokią smulkmeną. Buvo taip. Žiemos metu Pikelių klebonui lankant parapijonis, aš su žmona buvome pakviesti pas P. Ten buvo ir daugiau svečių. Kadangi buvome visi artimai pažįstami, tai kalbėdami nesivaržėme ir buvome atviri. Per vakarienę aš buvau pakėlęs tostą už prezidentą A. Smetoną. Apie ši tostą dabar ir klausė Muchin. Bet iš kur jis sužinojo? Reikia spėti, kad p. P. tarnų tarpe buvo šnipas. Kadangi Muchin apie šį tostą žinojo, todėl aš išsiginti negalėjau ir pasakiau tiesą.

— Aš kėliau tostą už buvusį Lietuvos prezidentą, Antaną Smetoną.

— Dabar įsitikinai, kad aš apie tave viską žinau? Tad nemeluok ir sakyk tik pilną teisybę. Kaip senai pažįsti K.?

— Aš su juo susipažinau prieš keletą metų.

— Kur ir prie kokių aplinkybių.

— Kaune. Aš tarnavau 2-me pėst. pulke Šančiuose, o K. — 5-me pėst. pulke. Jis buvo vyresnysis pulko gydytojas ir mes su juo susitikdavome įvairiais reikalais.

— Kas buvo vyresnysis pulko gydytojas? — vėl suriko Muchin. Apie kokį K. tu man pasakoji?

— Apie gydytoją, pulkininką leitenantą K., — atsakiau.

— Tu ir vėl meluoji? Tu gerai žinai apie kokį K. aš tave klausiu, tad apie jį ir pasakok.

— Kito K. aš nepažįstu, — atsakiau.

Aš žinojau apie kurį K. Muchin klausė. Tai buvo žymus rezistentas ir veikė Mažeikių apskrityje. Aš pažinojau jį patį ir žinojau apie jo veiklą.

— Kada paskutinį kartą kalbėjaisi su J., kur jis dabar yra ir ką veikia?

— Aš su J. niekuomet nesikalbėjau. Girdėjau, kad jis yra Kaune vieno orkestro kapelmeisteris.

— Kas yra kapelmeisteris? J. kapelmeisteris? Ar tu ilgai iš manęs tyčiosies, tu dvokiantis šuo? Tuojau man sakyk, kada paskutinį kartą buvai sutikęs J. ir apie ką judu kalbėjote?

— Aš sakau tiesą, kad jokio kito J. nepažįstu. Jūs žinote, kad aš Mažeikių apskrityje gyvenu nese-

niai ir gyventojų mažai pažįstu, todėl ir jūsų klausiamųjų K. ir J. nepažįstu.

Piktai į mane pažiūrėjęs, Muchin atidarė rašomojo stalo stalčių ir iš jo išėmė mano ordinus ir medalius. Vartydamas juos, paklausė:

— Kurį iš jų gavai už žydų persekiojimą būnant pulko vadu?

Čia pravartu bus pasakyti, kad 2-me pėst. pulke tarnaudavo apie 8—10 nuošimčių žydų, nemažai jų buvo ir iš Kauno miesto. Pulke ne tik jų niekas nepersekiojo, bet kai kurie, kaip: siuvėjai ir batsiuviai kuopose, pulko krautuvės pardavėjai, kirpėjas ir orkestrantai naudodavosi kai kuriomis lengvatomis. Todėl toks Muchino klausimas mane užgavo, ir aš į jį neatsakiau, bet kreipiausi lietuviškai į kauniškį žydą:

— Aš manau, kad tamsta esi kaunietis. Ar girdėjai, kad aš būčiau persekiojęs kareivius žydus?

— Ką jis jums pasakė, — kreipėsi Muchin prie žydo. — O tu nedrįsk daugiau kalbėti ne rusų kalba.

Žydas jam paaiškino, apie ką aš kalbėjau lietuviškai ir pasakė, kad jis nėra girdėjęs, jog aš būčiau persekiojęs žydus.

Vartydamas toliau mano ordinus, Muchin klausinėjo, kaip jie vadinasi ir už kokius nuopelnus aš esu juos gavęs. Pagaliau, rodydamas Latvijos Trijų Žvaigždžių ordiną, paklausė:

— Koks čia ordinas?

— Latvijos Trijų Žvaigždžių trečiojo laipsnio ordinas, — atsakiau.

— Kas tave juo apdovanojo?

— Latvijos respublikos prezidentas.

— Štai koks tu esi niekšas! — sušuko Muchin. — Tarnavai Lietuvos kariuomenėje ir šnipinėjai Latvijos naudai. Už tai reikėtų tave sušaudyti. Smetona irgi nepagailėjo tau ordinų, tas įrodo, kad jo režimui ištikimai tarnavai, o dabar ir vėl nori tą režimą susigrąžinti, bet jums, kontrrevoliucionieriams, tai nepasiseks, mes jus visus kaip žiurkes išnaikinsime. O dabar sėsk prie ano stalo, — nurodė kertėje stovėjusį stalą, — ir savo ranka rašyk prisipažinimą.

Aš iš savo vietos nesijudinau ir žiūrėjau į Muchiną.

— Ko spoksai į mane, ar negirdėjai, ką aš tau sakiau, — suriko Muchin.

— Aš nežinau, kuo jūs mane kaltinate, ir kokį prisipažinimą aš turiu rašyti. Vakar sakėt, kad aš laikau savo ūkyje paslėptus ginklus, šiandien sakot, kad priklausau kokiai tai slaptai organizacijai, bet aš tokios nežinau. Tai apie ką aš turiu rašyti?

— Tu nežinai, kuo prasikaltai ir apie ką turi rašyti? Gerai aš tau priminsiu, tu padvėsęs šuo. Klausyk ir nepamiršk! Pirma, tu priklausai slaptai priešvalstybinei organizacijai, kuri turi tikslą pašalinti komunistinę valdžią Lietuvoje ir grąžinti fašizmą, o vėliau to paties siekti ir SSSR; antra, tu žinai, kur ši organizacija gauna ginklus ir kad dalis ginklų yra paslėpta tavo ūkyje; ir trečia, tu žinai, kur yra spausdinama priešvalstybinė literatūra, kas ją į Mažeikių apskritį atgabena ir platina. Aišku, kad šioje organizacijoje dirbi ne vienas, bet turi draugų ir bendradarbių. Tad rašyk ne tik apie savo veiklą, bet nurodyk ir bendradarbius.

Dėl šių kaltinimų aš pasakiau nieko nežinąs ir todėl negalįs nieko parašyti. Išgirdęs tai, Muchin įsiuto, nutvėrė pistoletą ir šoko prie manęs ,grąsindamas smogti pistoletu man į veidą. Aš irgi pašokau nuo kėdės ir pasakiau, kad jis neturi teisės manęs mušti, nes tą draudžia Sovietų Sąjungos konstitucija. Muchin nuo manęs pasitraukė toliau ir tik keikėsi.

Po šios scenos ir kiti trys, iki to laiko tylėję Muchino bendrininkai pradėjo mane prikalbinėti nesipriešinti ir prie visų kaltinimų prisipažinti. Aš sakiausi esąs nekaltas ir tik tą galįs parašyti.

Apie penktą val. įėjęs kareivis Muchiną kažkur pakvietė. Grįžęs po kelių minučių, jis greit priėjo prie manęs ir pasakė, kad mano duktė gimnazistė norinti su manimi pasikalbėti.

— Aš leisiu tau su ja pasimatyti ir pasikalbėti, bet su sąlyga, kad tu tučtuojau parašysi trumpai prisipažinimą ir nurodysi kelis savo bendradarbius, — pasakė jis.

Aš nuo to atsisakiau. Muchinas reikalavo parašyti nors kelis žodžius. Aš priėjau prie stalo ir ant vieno lapo popieriaus parašiau, kad visi man pareikšti kaltinimai yra išgalvot, ir aš prie jų prisipažinti negaliu, nes tai būtų melas. Ant kito lapo parašiau savo žmonai įgaliojimą paimti mano dviejų mėnesių atlyginimą. Abu lapu padaviau Muchinui, prašydamas žmonai parašytą įgaliojimą perduoti mano dukteriai.

Perskaitęs, kas buvo parašyta antrame lape, Muchin suplėšė lapą popieriaus, jį suglamžė, sviedė man į veidą ir keikėsi bjauriausiais žodžiais. Tokių keiksmų aš dar nebuvau girdėjęs.

Kiek patylėjęs, priėjo prie manęs ir prašneko ramiau:

— Tu nesupranti, koks esi blogas tėvas. Dėl tavo kvailo užsispyrimo pats žūsi ir savo dukterį pražudysi. Ji, kaipo kontrrevoliucionieriaus kalinio duktė, jokio darbo negalės gauti. Sužinojusi, jog tu esi to priežastimi, ji tave prakeiks. Tad gerai pagalvok apie tai ir apsispręsk. Keliais prisipažinimo žodžiais ir nurodęs savo bendradarbių, gali padėtį pakeisti. Aš tau net pažadu, kad galėsi būti laisvas ir išvykti ten, kur išvyko toki tavo draugai kaip generolas A. Žinoma, tik su sąlyga, kad sutiksi mums dirbti ir vykdysi visus mūsų nurodymus. Na, tai kaip, sutinki?

Vietoj atsakymo aš tik galvą pakračiau.

— Tai ką, tu niekše, manai? Tikiesi tapti didvyriu, žuvusiu dėl savo tautos laisvės? Gal dar tikiesi po savo mirties iškilmingų laidotuvių, gėlių ir prakalbų prie kapo? O aš tau sakau, kad dingsi be žinios, kaip padvėsusi žiurkė, ir niekas niekados nesužinos, kur tavo kaulai trūnys. Žinok, kad tu ir visi tau panašūs esate blogesni už bjauriausius kriminalistus. Juos mes galime perauklėti ir priversti mums dirbti, o tokius, kaip tu mes tiesiog naikiname, nes žinome, kad esate užkietėję komunizmo priešai ir jus perauklėti būtų tuščios pastangos. Dar kartą aš tau patariu, gerai pagalvoti.

Peržiūrėjęs turėtą rankoje mano įgaliojimą žmonai (jis buvo parašytas rusų kalba), Muchin iš kambario išėjo. Jo padėjėjas ir žydas priėjo prie manęs arčiau ir pradėjo prikalbinėti prisipažinti ir išduoti savo bendradarbius. Majoras vaikščiojo po kambarį ir tylėjo. Tylėjau ir aš.

Po kelių minučių Muchin grįžo. Vėliau, jau sugrįžęs iš Červenės, sužinojau, kad mano prašymą jis išpildė ir įgaliojimą perdavė mano dukteriai.

Grįžus Muchinui, visi keturi patylomis trumpai pasitarė. Muchino padėjėjas išėjo ir atsivedė kareivį enkavedistą ir pasodino ant kėdės priešais mane. Po to Muchinas su padėjėju ir žydu išėjo, liko tik majoras. Po kelių minučių jis įsakė kareiviui išeiti, ir mes likome tik dviese. Vaikščiodamas, retkarčiais sustodamas prie manęs, jis kalbėjo ramiai, neužgauliodamas. Kreipdamasis prie manęs, vadino "jūs". Savo kalbą pradėjo maždaug taip:

— Įėjęs į šį kambarį ir pamatęs jūsų atvirą veidą, aš tikėjausi tokio pat atvirumo ir iš jūsų, bet, pasirodo, apsirikau. Draugas leitenantas ištisas penkias valandas vargo su jumis, norėdamas išgauti jūsų prisipažinimą, o jūs užsispyręs vis kartojote nieko nežinąs. Norėdamas jums gero, aš patariu papasakoti arba, dar geriau, parašyti viską, ką tik jūs žinote apie slaptą priešvalstybinę organizaciją, ginklus, literatūrą, savo bendradarbius ir t.t. Aš jus įspėju, kad jei jūs nepasakysite čia, Mažeikiuose, tai būsite priverstas viską pasakyti Kaune. O ten jie turi priemonių ir stipriausios valios vyrą priversti pasakyti tą, ko jie nori. Privers ir jus, bet aš nenorėčiau jus matyti sukruvintą, sulaužytais kaulais ir išnarintais sąnariais. Tikėkit man, aš jus suprantu, nes pats esu buvęs caro gvardijos karininkas. Buvau pakliuvęs į NKVD nagus, kankintas ir nubaustas 10-čia metų kalėjimo. Išbuvęs trejus metus kalėjime, apsigalvojau ir sutikau jiems dirbti. Aš patarčiau ir jums taip pasielgti, nes kitos išeities nėra, jei norit būti kada nors laisvas.

Gal būt, jis ir buvo caro armijos karininkas. Kelionėje į Kauną girdėjau, kaip kareiviai kalbėdami tarp savęs, vadino jį baltagvardiečiu. Panašiai jis man kalbėjo iki 10 val. vakaro. Tuo laiku sugrįžo Muchin su savo padėjėju ir pradėjo mane iš naujo terorizuoti. Majoras išėjo, ir aš jį vėl pamačiau rytojaus rytą sunkvežimyje važiuojant į Kauną.

2 val. naktį tardymas pasibaigė. Tardymo protokolo niekas nerašė. Iššauktas pistoletu ginkluotas daboklės sargybinis nuvedė mane atgal į daboklę. Tardymas nusitęsė dvylika su puse valandų.

Gegužės 12 d. apie 10 val. ryto aš su kitais 7 lietuviais buvome susodinti į du sunkvežimiu ir, automatais ginkluotų NKVD kareivių lydimi, išvežti į Kauną. Mus išleisti buvo atvykęs pats Muchin. Aš su juo susitikau daboklės raštinėje ir vos pažinau. Tai buvo visiškai kitas žmogus: mandagus, linksmas, atsisveikindamas man ranką padavė ir palinkėjo greit sugrįžti į Mažeikius.

Kelionėje į Kauną majoras važiavo prie šoferio tame pačiame sunkvežimyje, kuriame ir aš važiavau. Be manęs, jame buvo dar trys suimtieji lietuviai ir šeši kareiviai. Be automatų, turėjo ir lengvąjį kulkosvaidį.

Apie 10 val. vakaro atvykome į Kauną ir naktį praleidome ant grindų saugumo rūmų pirmame augšte. Tuose rūmuose tuo laiku buvo NKVD vyriausioji būstinė.

KAUNO SUNKIŲJŲ DARBŲ KALĖJIMĖ

Gegužės 13 d. ryte mus visus septynis mažeikiečius nuvedė į budinčių valdininkų kambarį. Ten tarpe kitų enkavedistų aš pamačiau ir žydą, dalyvavusį mane tardant Mažeikiuose. Pasirodo, jis buvo vienas NKVD būstinės komendantų. Surašę kiekvienam atskiruose lapuose žinias: vardą, tėvo vardą, pavardę, gimimo datą ir t.t., apie 10 val. mus šešis išvedė į kiemą, susodino į specialų kalėjimo automobilį ir nuvežė į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą Mickevičiaus gatvėje Rusų okupacijos metu jis vadinosi "kalėjimas Nr. 1". Septintas mažeikietis buvo perduotas NKVD būstinės komendanto žinion. Mes manėme, kad jam bus blogiau, negu mums ir jį apgailėjome. Bet vėliau sužinojau, kad po poros dienų jis buvo paleistas ir grįžo į savo tarnybos vietą Mažeikiuose.

Kalėjime mus patalpino į didoką, apytamsį kambarį prie kalėjimo raštinės. Kambarys buvo pilnas žmonių. Vieni jų sėdėjo pasieniais ant cementinių grindų, kiti stovėjo, nes nebuvo kur sėstis, jokių baldų kambaryje nebuvo. Kas keliolika minučių kambario durvse pasirodydavo kalėjimo tarnautojas ir, pavardėmis iššaukęs tris, keturis asmenis, juos išvesdavo. I vietą išvestųjų, į kambarį įleisdavo naujus suimtuosius. Kambaryje viešpatavo tyla, tik vienur kitur pasigirsdavo retkarčiais garsesnis žodis. Pavakary visi penki drauge su manimi atvykę mažeikiečiai vienas paskui kitą buvo iššaukti ir iš kambario išvesti. Palikau aš vienas ir pajutau, kad visi jie, nors prieš tai ir nebuvo man pažįstami, bet tuo trumpu laiku tapo man artimi, kaip giminės.

Savo eilės aš laukiau dar ilgai. Tik 10 val. vakaro buvau iššauktas ir nuvestas į antrame aukšte buvusią raštinę. Ten iš naujo surašė žinias, padarė nuodugnią kratą, paėmė petnešas, diržą ir nedidelį lagaminą. Įsakė pasiimti su savimi skalbinius, paklodes, antklodę ir rankšluostį. Apie pusę vienuoliktos mane nuvedė į trečiame augšte buvusį ketvirtą skyrių. Šį skyrių vadino "mirtininkų skyriumi".

Eidamas kalėjimo koridoriais, pastebėjau visuose koridorių pasisukimuose plieninės būdeles, kuriose buvo sargybiniai, ginkluoti kulkosvaidžiais.

Kaip jau minėjau, ketvirtas skyrius buvo trečiame augšte. Šis skyrius nuo bendrų laiptų buvo uždaromas geležiniais vartais, bet man būnant kalėjime, juos uždarė tik vieną kartą — birželio 22 d. vakare.

Ketvirto skyriaus koridoriuje mane priėmė budintis sargybinis. Dar kartą iškrėtęs, net ir burnoje pirštu iščiupinėjęs, jis privedė mane prie 97 kambario, atidarė duris, įstūmęs mane į kambarį, jas vėl užtrenkė.

Atsidūręs kambaryje, aš prie durų sustojau ir greit jį visą apžvelgiau. Kambarys buvo nedidelis, gal penkių su puse metrų ilgio ir keturių pločio. Prie abiejų šoninių sienų buvo po dvi geležines lovas, prie galinės sienos — mažas staliukas ir prie jo taburetė. Trijose lovose gulėjo vyrai, ketvirtoji buvo tuščia. Augštai palubėje degė elektros lemputė.

Man įėjus į kambarį, visi trys gulėję vyrai, pakėlė galvas ir atidžiai mane stebėjo. Po trumpo laiko, vienas jų, gulėjęs arčiau lango, prakalbėjo:

— Jei neklystu, tai būsi pulkininkas Tumas? Aš atsakiau esąs tas pats. Sužinoję, kas aš esu, visi trys pradėjo klausinėti, kaip seniai esu suimtas ir kokios naujienos Lietuvoje ir pasaulyje. Aš pradėjau pasakoti ir, tur būt, per garsiai kalbėjau, nes pasigirdo rusiškai tartas sargybinio įsakymas tuojau nutilti ir grasinimas karceriu. Visi nutilom, ir pasikėlusios vyrų galvos nusileido ant šiaudinių pagalvių.

Dairydamasis, kur galėčiau atsigulti, pasižiūrėjau į tuščią lovą ir tyliai paklausiau gulėjusį artimiausioje lovoje vyrą ar man yra skirta tuščioji lova? Jis atsakė, kad ir ta lova buvo užimta, kad laikinasis jos savininkas yra išvestas pas tardytoją ir kad dvi ar tris naktis man teks miegoti ant plikų grindų dėl to, kad anksčiau aš patalinės — čiužinio, antklodės ir šiaudų pagalvėlio negausiąs.

Kitos išeities nebuvo, kaip gulti ant plikų grindų. Aš taip ir padariau. Iš namų atsivežtą antklodę aš pasitiesiau prie durų ant grindų, vietoj pagalvio pasidėjau po galva skalbinių ryšulį ir žieminiu paltu apsiklojau. Kadangi jau tris naktis buvau nemiegojęs ir jaučiausi labai pavargęs, tai greit užmigau ir taip kietai miegojau, kad net nejutau, kaip naktį grįžo nuo tardytojo iš vakaro išvestas vyras. Tik šeštą valandą ryto mane pažadino atsikėlę nelaimės draugai.

Tą dieną po kavos aš su jais susipažinau. Tai buvo: atsargos majoras P. M., kuris vakar mane pažino, žemės reformos valdybos vyr. buhalteris I. B., jau apysenis vyras, radiotechnikas J. Š. ir studentas J. Z. Visi jie buvo kaltinami kaip aktyvūs kontrrevoliucionieriai pagal rusų baudžiamojo statuto garsųjį 58 str. Ats. majoro P. M. tardymas jau buvo baigtas, ir jis laukė sprendimo, kiti trys dar buvo tardomi. Po poros savaičių į mūsų kambarį atgabeno dar Vytauto D. universiteto profesorių I. K. Jam atvykus, visą laiką kambaryje buvome šeši žmonės. Kaip jau minėjau, kambarys buvo nedidelis, skirtas keturiems žmonėms, todėl ir lovos buvo tik keturios. Naktimis keturiese gulėjo lovose, o du — prie durų ant grindų.

Kalėjime buvo tokia tvarka. Šeštą valandą ryto mus keldavo sargybinis. Tas kėlimas buvo savotiškas. Vieni sargybiniai, eidami koridoriumi, ties kiekvieno kambario durimis garsiai surikdavo "kelk!" Kiti, praeidami pro geležimi apkaustytas duris, tik raktų ryšuliu smarkiai į jas sudroždavo. Tas pats būdavo ir 9 val. vakaro, einant gulti.

Atsikėlus, trys lovos būdavo prikabinamos prie sienų, ketvirtoji prie staliuko paliekama neprikabinta ir dienos metu ant jos galima buvo sėdėti. Nuo 6 iki 7 val. susitvarkymas išvietėje, ten pat ir prausimasis. Apie 8 val. kava. Po kavos kiekvieną rytą visi iš eilės plaudavome savo kambario grindis. Profesorių K. norėjome nuo to darbo atleisti, bet jis griežtai užprotestavo ir grindis plovė lygiomis su visais. Tarp 10 ir 12 val. išvesdavo mus 10—20 min. į kalėjimo kieme buvusius gardus pasivaikščioti. Kalinių pasivaikščiojimui kalėjimo kieme buvo padaryta kelios dešimtys specialių gardų. Tai vis NKVD išmislas tam tikslui, kad per pasivaikščiojimą vieno kambario suimtieji negalėtų ne tik susitikti, bet ir iš toliau matyti kitus suimtuosius. Tų gardų plotas — apie šeši kvadratiniai metrai. Gardai aptverti stačiomis, 3 metrų augščio lentomis. Bet kur vedami, suimtieji privalėjo laikyti rankas užpakaly, taigi ir į gardą suleisti laikėsi tos tvarkos, jie ten buvo sekami: iš viršaus — buvusių bokšteliuose išorės sargybinių ir per gardų duryse padarytus "vilkelius" — savo skyriaus sargybinio. Kalbėti su gretimame garde buvusiais suimtaisiais buvo griežtai uždrausta. Kas prasižengdavo šiam įsakymui, buvo baudžiamas karceriu.

Apie 12 val. — pietūs, 6 val. — vakarienė ir 9 val. vak. — gulimas. Nakties metu suimtųjų kambariuose degė šviesa. Gulint buvo draudžiama užsikloti galvas.

Maistas. Pusryčiams duodavo juodos "kavos" puodelį. Toji "kava" tai buvo degintų miežių ir avižų mišinys. Pietums — nuolatinė pašarinių runkelių ir bulvių sriuba, kurioje retkarčiais pasitaikydavo vienas kitas trupinėlis mėsos. Vakarienei beveik kasdieną duodavo sėlenų košės. Sriuboje ir košėje buvo toks mažas kiekis riebalų, kad po valgio išplovus šaltu vandeniu dubenėlį, neliekdavo jokios riebalų žymės. Duonos duodavo po 800 gramų dienai. Be kalėjimo administracijos duoto maisto, suimtieji galėdavo nusipirkti kas keturios savaitės: po pusę kilogramo sviesto, rūkytos šoninės ir cukraus, 200 papirosų, 2 dėžutes degtukų, gabaliuką tualetinio muilo, dantims pastos ir šepetuką.

Kas mėnesį kalėjimo kirpėjas, žydelis, mašinėle nukirpdavo plaukus ir kas antrą savaitę — barzdas. Pirtis būdavo kas dvi savaites. Tik, nelaimė, kad nuėjus į pirtį tik šaltu vandeniu tekdavo praustis ir kartais net muilo nuo kūno nenusiplovus — apsivilkti.

Jei kur nors vedamas suimtasis sutikdavo kitą, tai vienam jų palydovas įsakydavo stoti veidu prie sienos ir nesidairyti tol, kol sutiktasis praeis ir nutols per 15—20 žingsnių.

Medicinos pagalba kalėjime buvo labai bloga. Kalėjimo gydytojas buvo žydas, gailestingoji sesuo — gudė iš Minsko. Suimtieji vadino ją "kukuška" — gegutė. Pradžioje birželio aš buvau susirgęs lumbago. Tą pačią dieną apie mano susirgimą buvo pranešta skyriaus vyresniajam, prašant pakviesti gydytoją. Tik po poros dienų vietoj gydytojo atėjo gailestingoji sesuo. Profesorius K. gerokai ją išbarė už tai, kad tik po poros dienų pasirodė ir pareikalavo tuojau pakviesti gydytoją. Deja, gydytojas atvyko irgi tik po dviejų dienų, o dar po poros dienų sulaukiau reikalingų vaistų.

Kalėjimo vidaus sargybiniai buvo daugumoje vietiniai rusai ir žydai, lietuvių mažai. Rusai su suimtaisiais kalbėjo tik rusiškai, o žydai — ir lietuviškai. Jei kuris nors lietuvis prakalbėdavo rusiškai, tai mūsų sugėdintas, vėliau kalbėdavo tik lietuviškai. Visi sargybiniai, išskyrus porą lietuvių, buvo labai nesimpatingi, ypatingai rusai buvo dideli storžieviai ir akiplėšos.

Pradžioje birželio mūsų koridoriuje pradėio budėti lietuvis, vėliau mūsų pavadintas "Geruoju". Tai buvo 35—40 metų stambus vyras, lėto būdo ir tokių pat judėsių. Jau pirmą vakarą jis mus maloniai nustebino neįprastu raginimu eiti gulti. Kaip jau minėjau, eidavome gulti 9 val. vakaro. Mums gulti įsakydavo sargybinis surikdamas: "Gulti!" arba droždamas rakto ryšuliu į kambario duris, o dar kai kurie tris kartus užgesindavo ir vėl uždegdavo kambaryje elektros šviesą. Tą vakarą "Gerasis", eidamas koridoriumi, atidarinėjo kiekvieno kambario duris ir ramiu balsu ragino: — "Vyrai, prašau gulti", ir vėl lėtai duris uždaro. Mes visi nustebome, dėl tokio neįprasto sargybinio elgesio ir negalėjome suprasti to elgesio priežasties. Rvte tokiu pat būdu jis mus ir iš miego pažadino. Vėl pasigirdo: "Vyrai, prašau keltis".

Po vienos paros jis pradėjo tarnybą mūsų koridoriuje nuo 8 val. ryto. Įėjęs į mūsų kambarį, o tas sargybiniams buvo griežtai uždrausta, jis pasisveikino, tardamas: labą rytą, vyrai ir pasisakė atnešęs mums žirkliukes nagams apkarpyti, adatą ir po gerą gabalą baltų ir juodų siūlų, manydamas gal kam nors reikės sagą įsiūti ar ką nors sulopyti. Žirkliukes ir adatą jis paimsiąs po pietų. Išeidamas iš kambario, jis prašė niekam neprasitarti apie padarytą mums paslaugą. Reikia žinoti, kad NKVD akimis žiūrint, šis jo pasielgimas būtų laikomas dideliu nusikaltimu.

Kai po pietų "Gerasis" atėio žirkliukių ir adatos atsiimti, tai pasisakė esąs nepatenkintas esama kalėjime tvarka. Jam esą nepatinka, kad suimtieji laikomi perankštai sugrūsti kambariuose, blogai maitinami ir kad kalėjimo vadovybė mažai suimtaisiais rūpinasi. Jam pabaigus kalbėti, radiotechnikas Š. paklausė ar jis negalėtų perduoti keleta papirosų vyrams į 96 kambarį ,nes jie kelinta diena neturi ką rūkyti. Pradžioje "Gerasis" nenorėjo sutikti, bet vėliau tarė:

— Gerai, duokit papirosus, bet pirmiau suriškit juos į pundelį. Išėjęs iš jūsų, aš atidarysiu 96 kambario duris ir papirosus įmesiu. Tik prašau jus niekam apie tai nesakyti, nes jei viršininkai sužinos, tai aš atsidursiu pas jus už grotų. Be to, būkit ir jūs atsargūs dėl to, kad jūsų tarpe yra provokatorius. Daugiau aš nieko nesakysiu.

Jam išėjus, mes dar ilgai apie jį kalbėjome, spėliodami, kas jis galėtų būti ir kodėl tarnybą kalėjime pasirinko. Spėliojome ir apie tai, kas galėtų būti mūsų tarpe provokatorius.

Kitą dieną, išėję į gardą pasivaikščioti, radome medinės spjaudyklės viename šone cheminiu pieštuku stambiomis raidėmis užrašą: "Provokatorius Varaneckas". Grįžę į savo kambarį, vienas kitą klausinėjome, kas pažįsta Varanecką ir kuriame kambaryje jis yra. Niekas mūsų jo nepažino. Buvo svarbu sužinoti kuriame kambaryje jis yra ir perspėti to kambario gyventojus, kad jo saugotųsi. Dar tą pačią dieną Morzės telegrafo pagalba buvo išaiškinta, kad Varaneckas yra, kiek dabar atsimenu, 95 kambaryje. Apie jį buvo įspėti visi ketvirto skyriaus suimtieji. Vėliau, kelionėje į Červenę teko girdėti, kad birželio 22 d. vakare, Varaneckas buvo kalėjimo kieme enkavedistų nušautas. Nei Minsko kalėjime, nei kelionėje į Červenę, nei Červenėje niekas Varanecko nematė.

Kai "Gerasis" budėdavo nuo 8 val. ryto, mes tomis dienomis jautėmės daug laisviau. Dažnai jis kur tai iš koridoriaus išeidavo valandai ar dviem. Grįždamas, pasikėlęs laiptais prie geležinių koridoriaus vartų, garsiai kosėdavo ir stipriai trypdavo savo kaustytais batais cementines grindis, lyg duodamas mums suprasti, kad laikas baigti visus tarpkambarinius pasikalbėjimus, O pasikalbėjimų tomis dienomis būdavo daug, mat, nereikėdavo taip saugotis sargybinio, kuris iš koridoriaus būdavo išėjęs ir netrukdė.

Kalėjime suimtieji kalbėjosi iš kambario į kambarį dviem būdais: telegrafuodami pagal Morzės abėcėlę arba telefonuodami. Telefoniniam pasikalbėjimui buvo vartojami metaliniai puodukai, iš kurių kavą gerdavom. Norėdamas pasikalbėti su kaimyninio kambario gyventoju, sutartoje vietoje pastuksena į sieną. Antrame kambaryje atsiliepus irgi stuksenimu, kalbantysis prideda prie sienos puoduko dugną ir kalba burną įkišęs į puoduką. Klausąs kitame kambaryje prideda apvožtą puoduką prie sienos, o savo ausį — prie puoduko dugno ir tokiu būdu susikalba.

Ketvirto skyriaus suimtieji negalėjo nei rašyti, nei gauti laiškų. Knygų ir laikraščių irgi negaudavo. Ištisomis dienomis neturėdavome ką veikti ir nuobodžiavome. Laimė, kad mūsų kambaryje buvo tikras loto, tad pasikeisdami ir žaisdavome visi.

Kasdien mūsų koridoriuje buvo plaunamos grindys. Iš nuobodumo buvome paprašę, kad leistų ir mums tas grindis plauti, bet gavome atsakymą, kad esame drausmingi ir todėl mūsų neskirs grindis plauti.

Žinias apie padėtį Lietuvoje ir svetur gaudavome iš naujai atgabentų į kalėjimą suimtųjų. Iš vieno augšto į kitą tos žinios buvo perduodamos Morzės abėcėlės pagalba, o iš vieno kambario į kitą — dar ir telefoniniu būdu, kalbantis per puodukus, bet šis būdas buvo vartojamas retai.

Pasitaikė, kad gretimas 96 kambarys vieną dieną buvo tuščias. Kitą dieną jame buvo kažkoks girininkas, kuris nei Morzės abėcėlės nežinojo, nei per puoduką kalbėti nemokėjo. Kadangi žinias iš pirmo ir antro augšto gaudavome ir trečiame augšte toliau perduodavome per gretimą galinį 98 kambarį, tai 96 kambaryje ryšiui neveikiant, keletą dienų trečio augšto suimtieji jokių žinių negavo. Ryšį sutvarkyti padėjo 98 kambario gyventojai. Vieną dieną, vedant juos pasivaikščioti ir, praeinant pro mūsų kambarį, kurio durys buvo atdaros, nes prieš porą minučių ir iš jo suimtieji buvo išvesti, vienas jų įmetė į kambarį suvyniotą audeklo gabaliuką. Tuo laiku aš sirgau ir gulėjau lovoje. Audeklo gabaliukas nukrito prie pat mano lovos. Aš jį paėmiau ir išvyniojau. Ten buvo smulkiomis raidėmis ir ženklais pieštuku surašyta Morzės abėcėlė. Kitą dieną audeklo gabaliukas tokiu pat būdu buvo permestas į 96 kambarį ir trečią dieną naujasis kaimynas lėtai stukseno taškus ir brūžavo brūkšnius, dėkodamas už Morzės abėcėlę. Ryšys buvo sutvarkytas.

Visi mūsų kambario gyventojai mokėjo naudotis Morzės abėcėle. Vieni buvo daugiau įgudę, kiti mažiau, bet žinias perduoti ir priimti galėjo visi.

Miegui laiko turėjome net perdaug, nuo 9 val. vakaro iki 6 val. ryto, bet nuolat buvome neišmiegoję ir dienomis dažnai snausdavome. Neišmiegojimo priežastis, tai baimė nakties metu būti išvestam pas tardytoją. Reikia žinoti, kad NKVD tardytojai tik naktimis dirba, taigi ir mūsų skyriaus suimtuosius tik naktimis tardydavo. Būdavo atsiguli 9 valandą ir, vartydamasis lovoje lauki vienuoliktos valandos. Beveik kiekvieną naktį tuo laiku pasigirsdavo žingsniai laiptais į trečią augštą ir mūsų koridoriuje. Išgirdus žingsnius, širdis pradeda smarkiau plakti ir lauki, ar tik ne prie tavo kambario durų atėjusieji sustos, duris atidarys ir tavo pavardę iššauks. Kai girdi, kad atvykusieji kur nors kitur atrakina duris, lengviau atsikvėpi, džiaugiesi, kad šį kartą tave paliko ramybėje ir vėl įtemptai lauki. Ir taip iki antros ar trečios valandos nakties kamuojiesi, o rytojaus dieną snaudi kur nors atsisėdęs. Kai budi pastabesnis sargybinis, tai neretai tarp jo ir tavęs įvyksta per atdarą duryse langelį toks pasikalbėjimas: — Ei, tu ten, nemiegok! — Aš nemiegu, — atsakai jam. — Tai ko sėdi užsimerkęs? — Akys skauda. — Aš tau jas pagydysiu karceryje, atsistok! Atsistoji ir pradedi vaikščioti tris žingsnius pirmyn, tris atgal ir t.t., iki pajunti, kad sargybinis nuo durų pasišalino.

Atvykus į kalėjimą, antrą dieną kalėjimo kirpėjas, žydelis, nukirpo mašinėle plaukus. Vakare sargybinis nuvedė į antrą augštą, kur kitas žydelis, kalėjimo fotografas, prikabinęs prie krūtinės iš didokų skaitmenų sudarytą numerį, nufotografavo iš priekio ir šono ir padarė abiejų rankų pirštų nuospaudas. Tai reiškė, kad esu įtrauktas į NKVD nusikaltėlių kartoteką.

Po savaitės laiko nuo atvykimo į kalėjimą, vieną vakarą, apie 11 val. buvau nuvestas pas tardytoją ten pat kalėjime. Lietuvos nepriklausomybės laikais kalėjimo kieme buvo pastatas įvairioms kalėjimo dirbtuvėms. Rusai tas dirbtuves panaikino ir jų vietoje įrengė kelis kambarius tardytojams. Į vieną iš tų kambarių ir aš buvau nuvestas. Sargybinis, kuris mane atvedė ir įleido į tardytojo kambarį, pasišalino, ir aš likau tik su tardytoju. Jis sėdėjo prie didelio rašomojo stalo ir vartė kokią tai bylą. Tai buvo šviesiaplaukis, inteligentiškų veido bruožų, apie 25 metų, vidutinio ūgio vyras. Sargybiniui išėjus, jis parodė man prie stalo priešais jį buvusią kėdę ir liepė sėstis. Man atsisėdus, tardytojas gal porą minučių į mane žiūrėjo, paskui atidarė stalčių ir iš jo išėmė bylą. Jam bylos lapus besklaidant, aš pamačiau savo tarnybos lapą ir supratau, kad tai mano byla.

(Bus daugiau)

ADELEI RAPŠIENEI mirus,

jos vyrui leitenantui Albinui Rapšiui ir dukrelėms nuoširdžią užuojautą reiškia

L. V. S. "RAMOVĖ"
Worcesterio Skyriaus Valdyba

Jurgis Baltrušaitis

VILTIES GIESMĖ

Be liepsnos pats laužas rūksta —
Rožės graznai saulės trūksta —
Viešių taurei stinga vyno —
Stinga būrei vandenyno . . .

Pūskit ugnį, žemės vėjai!
Sodriai žels, ką žemė sėja . . .
Riskit vyno saulę naują —
Šiąnakt čia drąsa puotauja!

Verda jūroj audros putos,
Traukia laivą būrės drūtos —
Būk drąsi, žmogaus širduže,
Tavo troškiui marios ūžia.

Mūsų lobis — žemės toliai,—
Gerbkit žemės skirtį, broliai,
Vargo viltys ne apgaulė —
Jų galinga auklė — saulė!

K. Bradūnas

AMŽINAM LIETUVIUI

Būk ramus, amžinas Lietuvi,
Laiko audros tavęs nenutrenks!
Tautos širdį nuo mirtino šūvio
Mūs gyvybė, kaip skydas, pridengs.

Iš kiekvieno kankinio kapo
Tau į kraują sruvena jėga,
Kuri, kartą potvyniu tapus,
Pasikels vėl kūrybos banga.

Ir matau — amžių ūkanos švinta,
Ten žengi, kaip rytojaus žmogus.
Tavo galvą žvaigždynai apkrinta,
Tavo sieloje tyras dangus.

Būk ramus, amžinas Lietuvi,
Laiko audros tavęs nenutrenks!
Tautos širdį nuo mirtino šūvio
Mūs gyvybė, kaip skydas, pridengs.

VAIDINIMO BELAUKIANT

K. T. DUBYSA

Kremliaus mūruose vaidinimai vyksta be pertraukos. Ne visi vaidinimų atgarsiai pasiekia viešumą. Tai pareina nuo režisorių. Ypatingai nemėgo reklamuotis buvęs vyr. režisorius Josifas. Jam mirus prieš tris metus, vaidinimų atskiri aktai — paveikslai, nors ir trupiniais, pasiekė viešumą ir suįdomino laisvąjį pasaulį. O suįdomino dėl to, kad buvo įprasta apie tuos vaidinimus remtis spėliojimais, gandais, prileidimais. Šiandien naujieji Kremliaus vadai jau atidengė daugiau sensacijų. Pati didžioji, kartu ir paslaptingoji — Chruščevo režisuojama komedija apie Stalino nudievinimą. Apie 30 metų komunizmo dievo garbinimas, laikymas jo augščiausiu partijos vadu, pasaulinio masto ideologijos strategu, staigus apkaltinimas ir laikymas pamišėliu, psichopatu, sulaužo daug tradicijų, prašoka visus iki šiol praktikuotus jų veiksmus. Vaidinimas įdomus, bet paslaptingas. Ko siekiama, Kas vyksta šioje komedijoje? Kam to reikėjo, kas verčia, kas bendrai paskatino komunistų vadus pasirinkti šį, o ne kitą kelią? Galvosūkis — politinė mįslė yra rafinuota. Jos atspėjimas — politikams ir diplomatams, komentatoriams ir "ekspertams" — sudaro plačią dirvą aiškinimų, pramatymų, bet neleidžia atidengti paslaptį, pagrindinį "žygio" tikslą. Visi žino, kad komunistai be tikslo nedaro staigmenų, ypatingai tokios neįprastos staigmenos. Daug jau yra prikalbėta, dar daugiau bus: vieni pramato Rusijos santvarkos lėtą pakitimą, kiti silpnumą, treti viduje besiformuojančių priešingų komunistinei santvarkai jėgų stiprėjimą, ketvirti mato tik paprastą taktikos pasikeitimą, bet ne pasikeitimą tikslų.

Tuo tarpu vaidinimas ruošiamas, Chruščevas su kompanija sumaniai režisuoja, išlaikydamas didžiausioje paslaptyje veikalo turinį ir pačius vyriausius vaidintojus. Viskas vyksta pagal planą: ir užsienio komunistai, satelitiniai kraštai, vis garsiau įsijungia į paslaptingą komediją, pasiduoda režisoriaus drausmei, drasko Stalino garbės laurus, meta kaltinimus ir jį smerkia.

Yra planas, yra jo sumanytojas, pasirinktas objektas, bet kas paslėpta tame veiksme, po kauke, palikta sumani tuštuma, paslaptingas klaustukas.

20 partijos kongrese ne atsitiktinai buvo pradėtas vaidinimas. Atstovų tyla tai komedijai buvo pritarimas. Tas reikštų, kad suvažiavusieji atstovai iš kalno žinojo komedijos paruošą. Jei ne visi, tai parinktieji buvo painformuoti. Gal paslapties neatspėsime, gal galvosime klaidingai, bet nenusidėsime, jei žengsime keletą metų atgal. Keliolikos metų atgal sugrįžimas — Stalino kelias į viršūnes — tegul neduos atsakymą, bet bent suksis apie paslaptį.

STALINO KELIAS Į DIKTATORIAUS KĖDĘ

1917 metais revoliucijos eigoje Stalinas nevaidino žymesnio vaidmens. Leninas ir Trockis buvo pagrindiniai vadai. Apie keturis metus padėtis nesikeitė. 1924 metais miršta Leninas. Jo testamentas nepalankus Stalinui iškilti. Bet Stalinas manevruoja, artėja prie valdžios viršūnių. Sudaro kombinaciją. Trockis, kaip kairiojo sparno komunistų partijos vadas, ištremiamas. Pradžia gera. Sekantis žingsnis, 1936 metais, paliečia Kamenevą, Buchariną, dešiniojo komunistų

ATSITIKIMAS GELEŽINKELIO STOTYJE

BERN-O-TAS

Tai atsitiko vieno miesto geležinkelio stotyje 1944 m. sausio 12 dieną. Paprastas ir labai kasdieniškas atsitikimas, kokių nuolat pasitaiko geležinkelių stotyse. Nevertėtų apie jį nė rašyti. O rašome todėl, kad paprastas atsitikimas virto labai nepaprastu.

Buvo labai tamsi ir vėjuota naktis. Stoties rajonas aptemdytas ir niekur nė žiburėlio. Stiprus pietų vėjas bloškia šlapią sniegą ir jį lipdo aplinkui. Ant akių, ant bėgių ir ant vagonų. Nuo vėjo pusės bėgiai aplipdyti stora sniego pluta. Tik pabėgiai kai kur juoduoja, lyg kokie griaučiai.

Ant šalutinių bėgių stovi ilgas karinis traukinys. Traukinys eina į frontą. Atvažiavo į stotį jau vidurnaktį. Traukinys čia pasiliks iki ryto, tik praaušus važiuos toliau.

Ant traukinio platformų pristatyta prieštankinių pabūklų. Kad pabūklai nesivažinėtų, jų ratai iš visų pusių apkalti apvaliai išlenktomis kaladėmis. Kaladės prikaltos prie platformų. Pabūklų vamzdžiai iš abiejų pusių pritvirtinti prie platformų plieniniais lynais.

Vagonų sukabinėtojas Jonaitis stovi užsiglaudęs už vagono ir laukia atvažiuojančio garvežio. Garvežys turėtų būti kur nors aname gale. Tolumoje vos girdėti jo trinksėjimas. Šalta ir Jonaitis įtraukia galvą į pastatytą milinės apikaklę.

Staiga Jonaitis pastebi prie karinio traukinio kažkokį žmogų. Žmogus išniro iš tamsos visai netikėtai. Atrodo, kad jis išlindo iš po traukinio apačios. Jonaitis dar mato, kaip jis susilenkęs kažko krapštosi prie bėgio. Atrodo, lyg jam būtų atsirišęs batų šniūrelis ir jis norėtų jį susirišti.

— Matyt, kad tai vagono palydovas kareivis, — mąsto sau Jonaitis. — Sušalo būdelėje besėdėdamas žmogus ir išlipo pavaikščioti. Šalta ir jam. Su kiekvienu kariniu traukiniu važiuoja keletas palydovų. Jie sėdi vagonų būdelėse, bet kartais išlipa ir pasivaikščioja šalia traukinio.

— O gal tai traukinių derintojas? Su kokiu nors reikalu jieško manęs. — Ir Jonaitis artėja prie žmogaus.

Bet dabar žmogus, pastebėjęs Jonaitį, leidžiasi bėgti.

— Stok! Kas čia toks ir ko čia jieškai? — sušunka Jonaitis ir metasi paskui. Žmogus puola ant žemės vikriai perlenda pro vagonų apačią, pabėga kelis žingsnius, vėl perlenda pro kito traukinio apačią ir dingsta tamsoje. Jonaitis jį galiuką pasiveja, bet nespėja pagauti.

Tuo tarpu traukinių derintojas tikrai jieškojo Jonaičio ir artėjo prie tos vietos, kur jis dirbo.

---

sparno vadus. Šį su draugais likviduoja; kitus, Radeką, Zinovjevą, Rykovą — supūdo kalėjime. Tariamuoju "Benešo išdavimu" Stalinas įsisuka į armiją. Maršalas Tuchačevskis, gen. Jegorovas ir visa eilė kitų 1937 metais nuteisiami ir sušaudomi. Čia buvo likviduoti ir du lietuviai kariai: gen. Ubarevičius, majoras Putna. Kažin ar tik 5000 Raudonosios armijos karių buvo sunaikinta, kaip dabar išvedžioja Chruščevas? Manoma, kad sunaikintų bus daug daugiau. Toje audroje dingo ir diplomatų: Nikolai Krestinski — ambasadorius Berlyne (1938 m. sušaudytas), Leo Činčuk, A. Merkulov, A. Švarcev. Šį darbą atliko trijulė: Stalinas, Berija ir Višinskis. Dabar jau Stalinas iškilo ir pasiekė diktatoriaus kėdę. Jis nuėjo tuo pačiu keliu, kaip ir caras Aleksandras I, kuris dalyvavo savo tėvo Povilo nužudyme 1801 m. kovo 23 d.

VIENODAS KELIAS

Šiandien Chruščevas, Bulganinas, Mikojanas, Žukovas ir kiti pasirinko tokį patį kelią, tik naudoja modernesnę taktiką. Prieš porą metų Malenkovas pasitraukė iš premjero vietos su prisipažinimu nesugebąs tvarkyti". 1954 metais likviduojamas Berija, kaip "išdavikas". Vėliau gauna užmokestį Dekanozovas ir visa eilė tariamųjų bendrininkų. Koks skaičius tokių buvo — paslaptis. Tiesa, Malenkovas tebėra gyvas, užima vieno iš premjero Bulganino padėjėjų postą, yra elektrainių ministeris. Bet kaip ilgai taip bus — spėliokime.

Lieka vėl trijulė: Chruščiovas, Bulganinas ir Žukovas. Čia ir yra paslaptis. Oficialiai skaitoma dabar "kolektyvinė valdžia", bet neoficialiai tarp trijulės vyksta vaidinimas, kurį galime pavadinti ne kuo kitu, kaip tragedija. Gudrūs visi trys. Savo pasekėjų turi taip pat. Tenka jieškoti naujų apgaulės kelių, kurie vestų į vieno asmens valdymą. Kada prasidės tas draugų "mirties pasibučiavimas", yra vaidinimo paslaptis. Kitas klausimas: ar iš to "pasibučiavimo" neišeis kas naujesnio santvarkos eigai? Jei galutiniam veiksmui vykstant susidarys tokios jėgos, kurios bus dešinesnių pakraipų, galimas rėžimo pasikeitimas, žinoma, jei laimėtų Žukovas ar nors Bulganinas. Priešingai atsitiks, jei laimės Chruščevas. Kraujas tikrai liesis kaip pačiame Kremliuje, taip ir už jo sienų.

KITI IŠVEDŽIOJIMAI

Laisvojo pasaulio spaudos ir politinių sluogsnių išvedžiojimus apie dabartinius Kremliaus "monus" galime suvesti į šiuos punktus: a) V. Vokietijos apsiginklavimas ir pusės milijono armijos sudarymas išaukė sovietų baimę; b) Metimas visų resursų į apsiginklavimą ir sunkiąją pramonę, pradėjo atsiliepti į gyventojų būtino naudojimo prekių trūkumą. Kolchozinė ūkio politika sugriovė ūkį, trūksta maisto, kas sukelia nepasitenkinimą gyventojuose, persimetusį į partiją ir armiją; c) Kinijos pramonės sustiprinimas, neapleidžiant ir apsiginklavimo, pareikalauja iš sovietų medžiagų, kapitalo, ūkio gėrybių, kurios dar daugiau suvaržo sovietų žmonių gyvenimą; d) Satelitinių kraštų, kartu ir pagrobtų kraštų gyventojai taip pat visoje sovietų imperijoje esantys žmonės pradeda netikėti komunistų propagandai, jaučiama, jog per daug kišamasi į jų reikalus, kai slopinama tikybiniai ar tautiniai įsitikinimai; darbo jėgų ir krašto resursus išvežant kitur, tuo tarpu žadamų pagerinimų neįvykdant ir panašiai.

Išgirdęs Jonaičio šauksmus, traukinių derintojas pastebėjęs ,kad kažkoks žmogus išlindo iš po vagono apačios, puolė tiesiai į jo pusę ir jį pagavo. Žmogus spardėsi ir nesidavė laikomas. Tuo tarpu atskubėjo ir Jonaitis ir jie abu nepažįstamąjį nusivedė į stotį. Stotyje žmogų atidavė geležinkelių policijai.

Kadangi sulaikytasis atrodė įtartinas ir jo aiškinimasis nevisai patikimas, geležinkelių policija jį perdavė kriminalinei policijai.

Sekantį rytą tarp kriminalinės policijos valdininko ir sulaikytojo užsimezgė maždaug šitoks pasikalbėjimas:

— Tamstos vardas ir pavardė?

— Jonas Šiugždinis.

— Kur gyveni?

— Čia pat, mieste, Stoties g-vė Nr. 168.

— Turi kokius nors dokumentus?

— Turiu vidaus pasą. Čia turėtų būti tarp mano daiktų. Policija jį iš manęs paėmė.

Valdininkas pasikniso tarp jo daiktų ir pasą rado. Pasas sudėvėtas ir suplyšęs. Nuo nešiojimo kišenėje paso lapai pasileidę ir dabar jo nugarėlė apsukui susiūta storu naminiu siūlu.

Paso pirmojo lapo viršutinės dalies su turėtojo vardu ir pavarde visai nėra — nuplyšusi. Yra tik tėvo vardas, gimimo data ir vieta. Trečiame puslapyje Šiugždinio fotografija ir parašas. Šeštame ir septintame puslapiuose šio paties miesto policijos antspaudos apie užsiregistravimą gyventose vietose.

— Tai kur dabar gyveni?

— Jau sakiau, kad Stoties gatvėje Nr. 168.

— Vienas ten gyveni?

— Ne, ten gyvena mano tėvai.

— Kur prieš tai gyvenai?

— Pase įrašyta. Galite pamatyti policijos antspaudose.

— Aš matau, kad įrašyta, bet tamsta pats turi tai pasakyti.

Šiugždinis mikčioja ir negali pasakyti, kur prieš tai gyvenęs.

— Žinote, ponas valdininke, čiapat mieste, anoje gatvėje, dabar neatsimenu jos pavadinimo, ketvirtoji nuo Stoties gatvės. Jūs ją žinote.

— Gerai. O kur dar anksčiau gyvenai?

—Taip pat pase įrašyta. Tik pasižiūrėkite. Aš gerai neatmenu. Žinote, aš turiu silpnoką atmintį ir kartais labai ilgai galvoju, kol ką reikalingą atsimenu. Žinote, mažas būdamas kritau nuo arklio, prisitrenkiau ir nuo to mano atmintis smarkiai sušlubavo...

— Kokiais reikalais praeitą naktį vaikščiojai stoties rajone?

— Eee, nieko. Nieko... Aš tik norėjau rasti sukabinėtoją Jonaitį ir jį pasiklausti, mažu galima gauti prie geležinkelio tarnybą. Žinote, Jonaitį aš pažįstu, tai, sakau, su juo pasikalbėsiu. Žinote, dabar vokiečiai gaudo jaunus vyrus ir išgabena prie darbų kur nors į rytus arba į Vokietiją. Ten aš nenoriu. Aš norėčiau gauti darbą čia pat, vietoje. Girdėjau, kad ir čia yra darbo.

— Tai kodėl Jonaitį norėjai pamatyti vidurnaktį?

— Žinote, kad kitu laiku jo negalima pagauti. Tik naktį, kada jis tarnyboje. Patikėkite man, aš nesu joks nusikaltėlis ir stotyje nieko blogo nepadariau. Tik jau toks durnas atsitikimas... Paleiskite mane.

— Žinoma, paleisime. Tik turėsi palaukti, kol reikalą ištirsime. O ar leidimą vaikščioti naktį turi?

— Rodos, kad turėjau. Gal yra tarp mano daiktų?

— Sakai, norėjai pamatyti Jonaitį? O kai Jonaitis tave stotyje pagavo, kodėl nekalbėjai su juo tavo tarnybos reikalu?

— Kad ten, rodos, buvo ne Jonaitis...

Po to valdininkas pasiima Šiugždinio pasą ir nueina į Stoties g. Nr. 168 pasižvalgyti.

Tačiau čia joks Šiugždinis negyvena ir namų savininkė tokio asmens visai nepažįsta.

— Betgi policijos antspaudoje, va, aiškiai įrašyta, kad jis apsigyveno Stoties gatvėje Nr. 168 praeitų metų vasario 18 d. Kaip čia dabar yra?

Namo savininkė nieko negali pasakyti. Ji atneša namų gyventojų registracijos knygą ir ją paduoda valdininkui.

Knygoje Šiugždinio pavardės taip pat nėra. Kažkas netvarkoje. Neatrodo, kad policijos antspauda ir įrašai būtų padirbti.

Valdininkas įsižiūri į knygą. Ir jis randa ,kad 1943 m. vasario 18 d. šiuose namuose apsigyveno pil. Petras Kareiva.

O taip, Kareiva gyveno jos namuose, bet dabar jis jau išsikėlęs kitur. Ji netgi nežino kur. Tik žino, kad jis buvo geležinkelietis.

Po to valdininkas nuvyksta į Šermukšnių g. Nr. 15. Antroji antspauda rodo, kad Šiugždinis turėtų būti čia gyvenęs. Tačiau ir čia Šiugždinis niekada nėra gyvenęs. Antspaudoje nurodytu laiku yra gyvenęs tas pats Kareiva.

Buvo pasiteirauta geležinkelio stotyje, ar ten nedirba koks nors Petras Kareiva. Buvo atsakyta, kad dirba.

Iššauktas Petras Kareiva parodė, kad Šiugždinį pažįstąs ir prieš karą jis, Šiugždinis, trumpą laiką dirbęs prie geležinkelio. Prieš porą savaičių Kareiva buvęs svečiuose pas savo pažįstamą ir ten pasigėręs. Kai sugrįžęs namo, paso savo kišenėje neberadęs. Jis nežinąs, ar pasą pametė, ar kas nors jį ištraukė. Svečiuose buvęs ir Šiugždinis.

Kareiva savo pasą atpažino. Taip, tai jo pasas. Tik jis nebuvo susiūtas ir nesuplėšytas. Ir paso antrasis lapas su fotografija ne jo, bet Šiugždinio.

Aišku, Šiugždinis tada jo pasą ištraukė. Bet kodėl?

Dabar Kareiva prisiminė, kad Šiugždinis mieste ilgą laiką negyveno. Kur jis buvo dingęs, Kareiva nežino. Jis tik žino, kad Šiugždinis dingo kartu su bolševikais. Galbūt, kur nors kaime gyveno?

— Tai va, broliuk, esi melagis ir vagis, jeigu ne kas dar blogiau, — valdininkas žėrė Šiugždiniui į akis. — Prisipažink, kur gyveni ir kodėl Kareivos pasą pavogei?

Šiugždinis mėgina aiškintis šiaip ir taip, bet klysta ir visiškai susipainioja.

— Kur gyveni?

Nebėra ko slėpti ir jis pasako: Rygos g. Nr. 226.

Tuo tarpu iš stoties gauta žinių, kad geležinkeliečiai prie bėgių rado nesprogusią miną. Toje vietoje, kur naktį buvo sustojęs karinis traukinys. Mina kažkodėl nesprogo ir traukinys ramiausiai nuvažiavo.

Dabar ir Jonaitis prisiminė, kad naktį nepažįstamasis krapštėsi lygiai toje vietoje, kur buvo rasta mina. Jonaičio pabaidytas, jis nespėjo detonatoriaus padėti ant bėgio ir numetė jį šalia.

Šiugždinio reikalai aiškiai pasuko į blogąją pusę.

Policija jo gyvenamuose namuose padarė smulkią kratą ir šio to rado: už tvartuko, mėšlo krūvoje paslėptą baterijinį radio siųstuvą-priimtuvą, daržinėlėje

šiene įkištą kartoninę dėžę su tolu, vielomis ir detonatoriais, ant augšto palėpėje — rusišką naganą su šoviniais.

Dvi dienas Šiugždinis nenorėjo kalbėti ir spyriojosi nieko nežinąs nei apie miną, nei apie jo tėvo namuose rastus ginklus.

Jo tėvas taip pat nieko aiškaus nepasakė. Jis tik papasakojo, kad sūnus iki šiol gyvenęs kaime pas gimines, o dabar atvykęs į miestą ir norįs gauti darbą geležinkelyje. Iš kur jo namuose atsiradę ginklai, jis nežinąs. Greičiausiai, koks nors pabėgęs belaisvis arba koks besislapstąs valkata ten juos paslėpė. O rusišką naganą tai jis radęs prieš kelis metus, kai bėgo bolševikai, ir jį paslėpęs ant augšto, kad niekas nerastų. Naganą niekuomet nenaudojęs ir visai nemokąs šaudyti. Laikęs tik tam, kad, pasitaikius progai, galėtų jį parduoti.

Bet visą reikalą sugadino jaunesnioji Šiugždinio sesutė. Klausinėjama ji atvirai papasakojo, kad jos brolis buvęs pabėgęs kartu su bolševikais ir tik dabar sugrįžęs. Rastų ginklų ir radijo aparato ji nesanti mačiusi, tačiau galimas daiktas, kad jos brolis ginklus parsinešęs ir juos namų pašalėse išslapstęs.

Dabar ir Šiugždinis pamatė, kad jo byla pralošta ir nebėra ko besislapstyti. Ir jis kriminalinės policijos valdininkui maždaug sekančiai papasakojo:

"...Prieš pat bolševikų užėjimą aš pradėjau dirbti stoties depo mašininko padėjėju. Bolševikams užėjus, aš buvau jiems prielankus ir tuojau įsirašiau į komjaunimą. Netrukus aš buvau paskirtas į X. miestą geležinkelių dirbtuvių komjaunimo kuopelės sekretoriumi ir uoliai dirbau jų naudai. Prasidėjus gyventojų vežimui, aš dalyvavau prie išvežimo.

Kai prasidėjo karas ir priartėjo vokiečiai, aš kariniu traukiniu drauge su rusų kariuomene pabėgau į rytus. Atsidūriau Minske, paskui Rževe. Iš Rževo po kelių savaičių buvau išsiųstas į Ufą ir ten ilgesnį laiką dirbau geležinkelio dirbtuvėse kuriku.

1942 m. pradžioje gavau įsakymą stoti į kariuomenę. Stojau, buvau priimtas ir paskirtas į lietuviškąją diviziją, kuri tada stovėjo Balachnos miestelyje, Gorkio apygardoje.

Tų pačių metų pabaigoje aš ir dar keli mano kuopos vyrai buvome paskirti į specialią diversijos, sabotažo ir parašiutininkų mokyklą, esančią prie vieno aerodromo netoli Maskvos.

Mokykloje buvo apie 200 įvairių tautybių mokinių ir mes labai uoliai mokėmės ten dėstomų dalykų. O mokykloj mokė visko: kaip sprogdinti priešo traukinius ir kitokius karinės reikšmės objektus, kaip kautis su priešu, kaip rinkti gyventojų tarpe žinias apie priešą ir nepalankius asmenis, kaip skleisti mums naudingą propagandą ir kt. Taip pat mokino iš augšto bokšto šokti su parašiutu. Aš, be to, baigiau radiotelegrafininkų kursus.

1943 m. gegužės mėnesio vieną dieną aš ir keliolika kitų buvome susodinti į karinį lėktuvą, nuskraidinti į užfrontę ir Gudijos miškuose numesti. Leisdamasis aš pataikiau nukristi ant kelmo ir išsinarinau dešinę koją.

Taip pasilikau pas Gudijos partizanus ir kelias savaites sirgau, o mano draugai iškeliavo jiems nurodytais keliais. Kai jau galėjau pasikelti, dirbau prie radio aparato: priimdavau ir perduodavau telegramas...

...Pasveikęs aš buvau nuvestas į Kazėnų miškus, kur buvo raudonųjų lietuvių partizanų būstinė. Iš čia grupėmis mes buvome siuntinėjami atlikti įvairių uždavinių. Dalyvavau prie dviejų traukinių nuvertimo netoli Dūkšto stoties ir koviausi su lietuvių policija.

Rudenį buvo sudaryta grupė iš penkių asmenų ir mūsų vadas mus pasiuntė į šiaurinę Lietuvą atlikti tam tikrų uždavinių. Aš buvau šios grupės radio telegrafininkas ir nešiausi radio aparatą.

Slapstėmės miškuose ir pas patikimus kaimų gyventojus, daugiausia rusų tautybės asmenis. Mums buvo duotas uždavinys surasti ir kiek įmanoma daugiau užverbuoti asmenų, kurie mums teiktų žinias ir pas kuriuos galėtų užeiti partizanai, nakvoti, pailsėti ir gauti maisto. Yra numatyta, kad į šias apylinkes netrukus atsikels daugiau partizanų, todėl visi turi būti aprūpinti.

Prieš kelias savaites mes keliavome pro šį miestą ir aš panorau aplankyti savo tėvą, kurio nemačiau jau keleri metai.

Pas tėvą aš išbuvau iki šiol ir šiomis dienomis jau turėjau išvykti susitikti su savo draugais, kurie manęs laukia sutartoje vietoje.

Savo draugų vardų nė pavardžių aš nežinau, nes mes visi vadinamės slapyvardėmis ir mums griežčiausiai uždrausta kam nors pasakyti savo tikrąją pavardę. Mano slapyvardė yra Tadas Girlianda. Taip mane visi vadina ir taip aš esu užregistruotas partizanų sąrašuose.

Pas tėvą aš buvau paslėpęs savo radio aparatą, o draugai buvo palikę dalį jiems dabar nereikalingų ginklų.

Aš turėjau savo vidaus pasą, bet su mano pavarde buvo labai pavojinga kur nors pasirodyti. Aš nežinau, gal esu įtrauktas į pajieškomų asmenų sąrašus ir galėčiau pakliūti į bėdą. Todėl, kai prieš porą savaičių buvau svečiuose ir pastebėjau, kad Petras Kareiva turi kišenėje pasą, jo pasą pavogiau. Iš savo ir Kareivos pasų aš pasidariau naują pasą, kuris man būtų buvęs labai naudingas.

Bebūdamas pas tėvą aš sumaniau padaryti kokį nors žygdarbį ir tuo pagarsėti. Aš sugalvojau susprogdinti karinį traukinį. Miną buvo palikę mano draugai. Bet, kaip jau žinote, šis mano žygis pasibaigė labai nelaimingai. Beskubėdamas ir užkluptas kažkokio geležinkeliečio, aš miną padėjau negerai ir ji nesprogo.

Aš padariau dvi labai dideles klaidas ir sulaužiau partizanų priesaiką ir drausmę. Pirmiausia, aš neturėjau teisės pareiti namo ir čia apsigyventi. Mums yra leista susitikti su savo giminėmis ir palaikyti ryšius, bet tik taip, kad niekas to nematytų ir nežinotų. Aš gi pradėjau vaikščioti viešai, lankiausi net svečiuose ir pas tėvą išbuvau perilgai.

Antra: mums yra griežčiausiai uždrausta daryti sprogdinimus pavieniui. Karinių traukinių sprogdinti turi eiti visa grupė, arba mažiausiai trys — keturi asmens, kad, atsitikus pavojui arba esant reikalui, galėtume viens kitam padėti. Mes turime būti gerai ginkluoti ir, prireikus, turime kautis su užpuolėjais. Aš gi savo ginklą buvau palikęs namie, bėgau ir leidausi pagaunamas.

Už šiuos du nusikaltimus, jei partizanų vadovybė tai sužinotų, karinio teismo aš būčiau nuteistas mirties bausme. Ir tuojau pat sušaudytas.

Aš esu garbingas žmogus, nieko neslepiu ir viską atvirai ir sąžiningai papasakojau. Tikiu, kad manęs bus pasigailėta..."

Jonas Šiugždinis buvo perduotas atitinkamoms įstaigoms padaryti galutinį sprendimą.

NE TAS VARDAS

PETRAS BŪTĖNAS

NE AUKSINĖ, BET AUGŠTĖ

Mažojoje Lietuvoje yra upė, vokiečių rašoma Auxinne, lietuviškai ir lig šiol žemėlapiuose tebekartojama Auksinė, o dabar S. Rusija, okupavusi M. Lietuvą (vadinamąją 1945 m. potsdaminę Karaliaučiaus sritį), ją rusiškai pakreiptai išsivertė Golubaja, atseit jau nebe nuo aukso, bet iš savo būdvardžio goluboj, -aja, taigi nelyginant žydrioji arba kas kitas paėmęs iš to rusiško pusvertimio galėtų versti Žydrinė upė, o po daug metų tyrinėtojai vėl suktų galvas, kaip čia galėtų būti: ar tas upėvardis nuo aukso, golubaja, žydra, ar, galop, nuo augštas, -a. Tokių kuriozų M. Lietuvos ir Prūsų žemės vietovardžiuose net gana daug ir jų dar vis naujų svetimieji gamina. Tai darė kryžiuočiai, bismarckiniai ir hitleriniai vokiečiai, o jais aklai sekė ir tebeseka lenkai, dabar dar vieniems prisidėjus — rusams. Bet apie tokius vietovardinius kuriozus gal kada kitą kartą ir tai bus galima beskaitant prisijuokti.

Prieš keletą metų ėmiau įtarti vokiškai rašomos Auxinne upės auksiškumą, nugalvodamas, kad jos vardas negalėtų būti nuo nelietuviško žodžio auksas, bet turėtų būti nuo lietuviško žodžio augštas, -a. Tik ir ligi šiol nedrįsau tos teisybės skelbti ir patriotinių jausmų kitiems drumsti, nematęs senovinių žemėlapių. Tas mano įtarimas turėjo du pagrindus.

1. Kaip, galvojau, mūsų upė galėtų būti nelietuviško aukso vardo, jei šalis nuo seno lietuviška ir ypač lietuviški vandenvardžiai? Mat, metalų vardai į lietuvių kalbą daugiausia yra atėję vėliau, pačių metalų Lietuvoje iš kitur gavimo keliu, taigi ir aukso vardas. Taip, upė gali būti ir aukso ir auksinė, kaip, pvz., yra Sidabra, lat. Sidrabe, Sudrabe — pro Joniškio mst. tekanti Platonio (lat. Platone; Mūšos-Lielupės kair.-p. įtakas apie Mintaujos-Jelgavos mst.) deš.-r. įtakas ir prie jos apie Joniškį žiemgalių Sidabros pilis, tvirtovė, jų prieš puolančius vokiečių kardininkus nebeatlaikyta ir 1290 m. palikta; Sidabravas (ir Rokai, lenk. Szczedrobowo) bžk. į pietryčius nuo Šeduvos mstl. ir gal kt. Bet tai ir skelbtina, kad tokie vietovardžiai turi metalų vardus ir gali būti vėliau atsiradę, po pirmojo vietovardžio, o kartais net ir po kelinto. M. Lietuvoje, be Auksinės, daugiau tokių lietuviškų atvejų, rodos, nėra. O vandenvardžiai yra seniausi vietovardžiai. Tai todėl ir buvo įtarta. Tada nugalvojau, kad gal kada vokiečiai bus tą upę iš kurio baltiško vardo perkrikštiję į vok. Gold "auksas", o lietuviai iš jų paskui ją jau auksu, Auksine išsivertę. Tą mintį davė M. Lietuvoje ir Prūsų žemėje pasitaikę vokiškos transkripcijos vietovardžiai šaknies Gold-, pvz.: Goldbach, Gold+bach, bžk. Deimenos vidurupio kair. v. krante Semboje; Golda "Galda" — Kosodkos, Bebros žemupio kair.-r. įtakas Laukų, lenk.-vok. Lafki, Lawki, balų srityje, deš.-š. įtakas Jotvoje, ir kt., ar šaknies Loew-, vok. Loewe "liūtas", kur nei aukso (Gold), nei liūto (Loewe) mūsų žemėje juk nerasta ir nesiveisiama. Be to, ir Gold bei Loewe nėra baltiški žodžiai, o germanai baltų žemėje tik ateiviai, ir todėl tokio "sukirpimo" vietovardžiai yra ir vokiški, ir neseni, ir atneštiniai. Vietų vardai turi būti baltiški. Tad ir Auxinne buvo įtarta.

2. Auksinė, tai auksinė upė, bet žiūriu, kad pagal tą auksinę upę gyvenvietės nevisos "auksinės": jų esama ir "augštinių". Prie tos upės pačio augštupio stovi vok. Auxinen k. ir ryčiau jo vok. Auxionehlen k., o šiaurėliau vok. Kallwischken 2 kk., kurių vienas dabar vok. rašomas Kallwen, ir vok. Austinehlen, dabar vok. Austindorf, dvaras. Kalviškiai ir Kalviai tuoj pasakė, kad tai kalvota, kalnuota, augšta vieta, o Auxionehlen ir Austinehlen (Austinsdorf), matau, savo šaknimis nieko bendro neturi su auksu, su Auksinė upėvardžiu: pirmąjį atstatau į Augšt-on-ēl-iai, o antrąjį į Augšt-in-ēl-iai, kur, jei nebūtų jų mažųjų lyčių, būtų Augšt-on-iai ir Augšt-in-iai. Tada, antra, yra suprantamas ten ir Kalviškiai ar Kalviai vietovardžio buvimas. Taip pat prie Auksinės upės yra vok. Auxhallen 2 kk., kurie turėtų lyg ir būti Auks+kaliai, bet iš tikrųjų jie bus Augšt+kalniai, nes vokiečiai, rašydami mūsų kalną, labai dažnai paverčia savotiška iškraipytine šaknimi kall- ir net hall-, kaip kad, pvz., jie Alna upėvardį pavertė į Alle, ir kt.; kartais vokiečiai parašo ir Auxkallen. Iš kitų vietų ir žinome vok. Auxkallen k. ir vok. Eszergallen k. į rytus nuo Galdapės mst. M. Lietuvos Sūduvoje. Tie pirmieji tegali būti Augšt+kaln-iai, ne Auks+kal-iai (nes čia ir tos Auksinės upės net nėra) šalia Ežer+gal-iai: pirmasis kaimas augščiau stovintis, o antrasis žemiau, paežerėje, ežero gale. Aukskalniai, vok. Auxkallen, k. Labguvos aps., Španeglių seniūnijos (V. Vileišis, Tautybių santykiai M. Lietuvoje 1935 m. 261 psl.), o iš tikrųjų turėtų būti Augšt+kaln-iai. Aukskykiai, vok. Augskieken, k. Pagėgių aps., Meislaukių sen., bus iš Augštkykia lyties. Tai patvirtina ir kiti vietovardžiai: Augštupėnai, vok. Augstupoenen, k. į pietryčius nuo Gumbinės mst., Nadruvoje; Augštumalai, Augštumalų pelkės, vok. Augstumaler Bruch, į žiemvakarius nuo Šilutės mst., Aucliten (Tabula Geographica Totam Borussiam žeml.), Auctoliten PON, dabar vok. Auglitten, vietovė Alnos žemupio kair.-v. šone, į žiemryčius nuo Friedland mst., Notangoje, dėl kurio I. Endzelin Altpreussische Grammatik 1944 m. 70 psl. §76 (R. Trautmann Apr. P.N. 177 psl.) prideda palyginimą: Augštuoliai, senuoliai ir kt.; galininkas prūsiškai aucktairikyskan — Obrigkeit, iš vardininko augstairykijiskai (I. Endzelin Alpr. Gram. 61 psl. §56); ir kt.

Auksinė net negali būti skelbtina normaliai asimiliuotos lyties iš šaknies Augšt-: Auks-in-ė tėra nuo žodžio auksas. Bet greičiausiai vokiečiams ta lytis bus pasidariusi netvarkingoje asimiliacijoje iš šaknies Augšt-, kaip tai, matėme, paliudija kiti vietovardžiai, randami pagal tą upę.

Bet, jei Auksinė būtų tikrai nuo aukso, tai vokiečių be abejo, būtų buvusi jau seniai mielai paversta į savo Gold "auksas", kaip jie yra pavertę Galda upę į Golda, Galdapė upę, ežerą ir

miestą į Goldapp, žodį pilis vietovardžiuose į savo Beil "kirvis", pvz. Heiligenbeil "Šventasis kirvis" iš sen. Heiligen+peil "Šventoji pilis", kurį lenkai aklai ir taip pat juokingai išsivertė į Swięta Siekierka "Šventasis kirviokas" (turbūt, prūsų ir lietuvių galvoms kapoti ir tebekapoti) ir kt. Nebūtų iškentę.

Vokiečiai tebetvirtina, kad M. Lietuva esąs prūsų kraštas. Atseit, jie sakytų, kad ir Auxinne upėvardis prūsiškas, nes prūsų kalba žodį auksas irgi turi. Bet prūsiškai auksas yra teišspausdintas ausis (be priebalsio k), lat. tik zelts. Vokiečių kai kurie mokslininkai ir sako, kad prūsiškai tik ausis tas auksas, ir tuo patim džiaugiasi, kad (žiūrėkit!!!) prūsų kalba didžiai skiriasi nuo lietuvių kalbos. Taigi, ir ta upė turėtų, anot vokiečių, būti nuo pr. ausis "auksas" Ausinne "Ausine". Bet taip nėra ir negali būti. Kliūtis aiški: pr. ausis lyties tikrai nebus buvusios, o bus buvusi taip pat šaknis auks-, kaip ir lietuvių, nes prūsų kalba priebalsių junginį ks taip pat turi: Sixdolauken (: sixdo E.) Prūsų vietovardis (I. Endzelin Alpr. Gram. 60 psl.), pr. plauxdine E. "Federbett" (: liet. plauzdinis) (I. Endzelin Alpr. Gram. 64 psl. §65), pr. crixtia, liet krikštija, bendratis crixtitw(e)i "krikštyti, taufen" (I. Endzelin Alpr. Gram. 168 psl. §229) ir kt. Bet Auxinne upėvardis, matėme, turi upės paupiu to paties kelmo šaknies Augšt- vietovardžių, ir todėl nebėra reikalo upėvardyje ieškoti pasislėpusio "aukso". O šaknis Augšt- M. Lietuvos upėvardyje ir kitokiuose vietovardžiuose jau rodo, kad tai lietuvių kraštas.

Bet neseniai, dėkui, tarpininkaujant gerb. adv. Dr. B. Kalvaičiui, teko iš gerb. A. Puskepalaičio, M. Lietuvos lietuvių veikėjo, gauti pasiskolinti per 30 senų žemėlapių, kurių kai kurie patvirtino mano samprotavimą dėl Auxinne upės: **Augste** (Regnum Borussiae Frederici II laiko žeml. ir Tabula Geographica Totam Borussiam žeml.), o šių dienų lytimi tai būtų Augštė ar Augšta. Dabar visiškai suprantami ir visi čia augščiau išvardytieji vietovardžiai, pasitaikę apie tą upę ar kur toliau nuo jos.

Senoji upėvardinė lytis Augštė yra be priesagos. Tai visiškai normalu senoviškiems vietovardžiams. Bet ir vok. lytyje Auxinne yra priesaga -in-, taigi upėvardis jau grynai būdvardinis: Augštinė, Augšt-in-ė, kaip ir yra pvz.: Gauštvinis ežeras, Gumbinė mst. netoli Augštės-Augštinės upės, Guostinė vtv., Kiršinas upė, Krikliniai bžk., Lazdinių k. ir gst., Liminas ežeras, Mediniai k. ir gst. ir kt. Reikia spręsti, kad liet. Augštė upėvardį lietuviai bus ilgainiui turėję jau priesagėtą Augštinė, jei vokiečiai jį su priesaga užrašė. Tai dabar ta upė galėtų būti savo dviejų tikrų vardų: Augštė ir Augštinė, o Auksinė praverstų tik tuo atveju, jei spręstumėm ją ne nuo aukso, bet ją, tą vietovardį, liaudiškai paetimologizuotą ir "dvasiškai pagražintą" esant, taigi aptrupintos šaknies iš tikrosios Augšt- šaknies.

Lytį Augštė paremia Augščiai k. Kauno aps. Lapių vls., o su priesaga -in-: Augštynė vsd. Utenos aps. Molėtų vls. (atsimenant, kad Lietuvoje vienur labiau įsigalėjusi priesaga -yn-, kitur priesaga -in-, nors ir kurios bendros taisyklės sritims dėl to nėra galima be išimties nustatyti), Augštutinė (Kulvos) dvaras Kauno aps., Jonavos vls. ir kt.

Nors ir kai kuriuose mūsų žemėlapiuose Augštės-Augštinės baseinas yra pažymėtas sodriausiai žallai, taigi parodytas to baseino didelis lomingumas, žemumas, išskyrus upės patį augščiau esantį augštupį, betgi iš tikrųjų tai ta visa upė teka kalvotomis, augštesnėmis vietomis. Tos nelyginant Skalvos augštumos kaip prasideda Žemaitijoje, taip į pietus jos siauru ruožu Klaipėdos krašte prasimuša per Vilkyškių 22 km ilgio ir lig 6—8 km pločio augštumą, perkerta Nemuną ties Ragainės mst., užnemunėje Skalvoje išsiplečia ir nueina per Skalvą ir Nadruvą į pietus ir rytus, Įsruties mst. bare pereina Prieglių, apima Augštės-Augštinės baseiną ir toliau nueina į pietvakarius, pietus ir pietryčius. Net ir Augštės-Augštinės žemupys eina kokiu 3 km pločio augštumomis: nuo to žemupio toliau į vakarus prasideda didžiulė giria, nutįstanti Alnos žemupio link, bet ir ta giria yra toliau į pietus nuo Priegliaus; tik tam žemupiui toliau iš rytų pusės pagal Prieglių yra nedidelio miško ruožas. Taigi, užprieglinė Nadruva taip pat kone visa yra kalvota.

Iš kur Augštė-Augštinė upė bus gavusi tokį sau vardą, sunku ką galutinai tikro pasakyti. Tam yra keletas ženklų. Ta upė yra 58 ilgio, 564 km² baseino ploto, 0,001 m vidutinio nuolydžio, prasideda ties Kiaulkiemių k., Unguros, arba Ungurupės, upės kair.-v. šone, teka į vakarus, žemupiu pasuka į žiemvakarius ir yra Priegliaus kair.-p. įtakas ties Narkyčių bžk., o jos žiotys 17 km į vakarus nuo Įsruties mst., 18 km į rytus nuo Vėluvos mst., taigi nuo vakariausio bezzenbergerinės keim- ir kiem- linijos punkto, 104 km nuo Priegliaus žiočių Aismarėse. Jos versmės stovi 17 km į pietvakarius nuo Gumbinės mst. ir 40 km į vakarus nuo D. ir M. Lietuvos ribos. Taigi, jos toks vardas galėjo atsirasti, kad ji teka augštumomis ir kad ji yra Priegliaus augštupio įtakas.

Jos įtakai yra šitokie skelbiami:

Delinga, vok. Delinga, greičiausiai Dilinga, Dil-in-g-a, kair.-p. įtakas. Dėl priesagos -ing- plg. Leipalingis, Leip-al-in-g-is, lenk. Lejpuny "Leip-ūn-ai", mstl. Dzūkijoje, Sūduvos Suvalkijoje, ir kt.

Juodupė, Juod+up-ė, o kita yra Įsros (Priegliaus deš.-š. įtako) augštupio kair.-r. įtakas taip pat M. Lietuvoje. M. Lietuvoje yra daug vandenvardžių, turinčių antrąjį sandą up- (upė), o prūsiškai apė "upė". Bet atrodo, kad ir prūsiškai upė "upė", nes ta ir ta lytys krašte maišosi: dėl to žodžio prūsų kalba kaž ar bus besiskirianti nuo lietuvių kalbos. Juod+up-ė upėvardžiai yra grynai lietuviški, nes ir prūsiškai kirsnan "juodas".

Mernytė, greičiausiai Marnytė, Mar-n-yt-ė, o pagrindinė, nepriesagėtoji ir nepriešdėlėtoji, lytis Mar-n-a, kur šaknis su pošakniu Mar-n-, o plikoji šaknis Mar-; plg. marios "jūra", Aismarės užtakis iš Aist+marės, Kuršių marios ir kt.

Didliava, Did-l-iav-a, vok. Didlowa ir Dittowa "Dituva", Ditwa (Tabula Geographica Totam Borussiam žeml.) žemupio deš.-r. įtakos. Dėl priesagos su minkštu pošakniu -l-iav- plg. Piliava, vok. Pillau, mstl. ir uostas Aismarių kapų rėžyje; Tepliuva ir Tepliava, vok. Tapiau, mst. Semboje; Vėluva, Vėliava ir Vėlava, vok. Wehlau, mst. Nadruvoje; ir kt. Ditvų Lietuvoje daugiau turime. Dėl pradinio skardaus priebalsio **d** ir neskardaus priebalsio **t** plg. Tytuva (Dit-uv-a ir Tyt-uv-a) — Dubysos, Nemuno deš.-š. įtako, augštupio kair.-r. įtakas, prie kurios stovi Tytuvėnai, Tyt-uv-ėn-ai, mstl. O prie Didliavos-Dituvos stovi Didlaukiai, Did+lauk-iai, vok. Didlacken, Dittlacken 1938 m. bžk., kur vok. lytis lack- yra nuo liet. lauk (laukas).

Tamas.

Šerkšnė, Šer-kš-n-ė; plg. čia Augšt- (Augštė-Augštinė) ir Šerkšn- šaknų priebalsių gš ir kš junginius).

Bundžia, Bun-dž-ia, greičiausiai Bandžia.

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

KOVO 5-JĄ MININT

Šio mėnesio 5 dieną sueina 28 metai nuo mūsų Sąjungos Įkūrėjo mirties. Šiai sukakčiai paminėti žemiau dedame jo paties minčių pluoštelį ir taip pat jaunimui skirtą žodį "BŪK STIPRESNIS UŽ LAIMĘ", rašytą dvi dienas prieš mirtį. Tam tikra prasme "BŪK STIPRESNIS UŽ LAIMĘ" gali būti laikomas Vl. Putvio dvasiniu testamentu jauniesiems, ne vien dėl to, kad tai pats paskutinis jo rašinys, bet ir todėl, kad tenai labai ryškiai atsispindi jojo pažiūra į jaunąją kartą. Vl. Putvys, nuo pat mažens jieškojęs naujų kelių, atkakliai kovojęs už savo idealus, — net kalėjime ir Sibiro tremtyje, — negalėjo pakęsti ir net įsivaizduoti jauno žmogaus be augštų polėkių ir tvirtos valios jiems įgyvendinti. Jaunuolis, besivaikąs smagumėlius ir blizgučius, nededąs rimto darbo ir pastangų savo charakterio auklėjimui ir keliui augštyn, buvo jo akyse jaunas senis, be naudos ir be ateities. Tikros jaunystės pažymys jam buvo ne tam tikras metų skaičius, bet jauna, stipri, pasiryžusi valia ir kantrus, bet pilnas ugnies ir pasišventimo **darbas.** Ir jis mirė tvirtai tikėdamas, jog jaunoji Lietuvos karta neapsigaus tariamos laimės deive, bet pasirinks idėją, pareigą ir darbą, ir per tai atkels vartus į **tikrą** laimę ir sau, ir visai mūsų Tautai.

BŪK STIPRESNIS UŽ LAIMĘ

Laimė nekenčia silpnųjų.

Nešunuodegauk prieš ją.

Tik stipriųjų priklauso pasaulis.

Jei sunkios sąlygos neleidžia tapti galingu valdovu, tai bent būk valdovu viso to pasaulio, kurs yra tavo sieloje.

Užvaldęs sielos pasaulį, pasieksi ir išorinę jėgą.

Būk stipresnis už laimę.

Vadinasi, surask savyje ką nors, kas yra augštesnio, brangesnio, negu laimė.

Tuomet laimė, kaip geras šuva, laižys tavo ranką.

Pasaulis jieško laimės, gaudo, maldauja ir negauna jos.

Pažiūrėk blaiviai, kas ją turi? Nieks jos neturi, o turi tik reti, labai reti; turi ją tik stiprieji, kurie nesiklaupia prieš laimės deivę.

Laimės deivė!

Koks melas!

Aš tau sakau, mačiau daug deivių, bet tarp jųjų nesu matęs laimės deivės.

Išties tokios deivės visai nėra!

Toji, kurią pasaulis laiko laimės deive, visai ne deivė, bet apgaulės laumė. Jos dovanų maišelyje ant viršaus blizga smagumėliai, o dugne nuodai.

Tikra laimė yra kiekvienos doros deivės krepšelyje, bet ji paslėpta pačiam dugne. Doroji deivė siūlo tau savo krepšelį, bet tu nenori juo naudotis, nes ant viršaus guli idėja, pareiga ir visa tai, kas tau atrodo sunkiai keliama, pavojinga, krauju perkama. Tu norėtum ranka pasiknisti jos krepšelyje ir iš dugno ištraukti laimę.

Neišmanėli!

Ar gali būti sotus nevalgęs?

Ar gali laimėti lenktynes, nenorėdamas bėgti?

Nusiminimo valandą sakai, tegu prasmenga laimė, jei ji yra taip sunkiai gaunama.

Tai pasakęs griebi apgaulės krepšelį ir išgeri neatskiriamus nuo jo nuodus. Pagaliau gauni pakelti vargų du kartu tiek, kiek tau siūlė pakelti doroji deivė.

Ir krinti dar skaudžiau, nusimeni ir kenti ir sakai: "Nėr man išeities".

Išties, nėr tau išeities, jeigu paneigsi tą vienintėlę galimą išeitį.

A u g š t ė-A u g š t i n ė (Auksinė) upė savo vardo šaknimi A u g š t-, priesaga -i n- ir savo geografine padėtimi yra: lietuvių žemės upė, stovi į rytus nuo bezzenbergerinės linijos, taigi aiškiai lietuvių žemėje, skelbianti 1236 m. Nadruvos vardo sritį lietuvišką ir tekanti M. Lietuvos Sūduvos Suvalkijos vakarinio tęsinio rėžyje. Kad ta upė tokia yra, tai dar prisimintina, kad nuo jos gerokai į pietvakarius teka dvi upės taip pat per Nadruvą ir dėl savo upėvardinės priesagos -e n- yra D. ir M. Lietuvos upių šeimos: 1. I l m e n a, Ilm-en-a, vok. Ilme "Ilmė", o Tabula Geographica Totam Borussiam žeml. A l m o n t a "Almanta, Alm--an-t-a" ir Ilme, — Ašvenos deš.-r. įtakas, ir 2. A š v e n a XV a., A-šven-a, Ašv-en-a, arba S v ė n ė, vok. Swine, lenk. išversta Swinia, — Alnos (Priegliaus kar.-p. įtako) žemupio deš.-r. įtakas, prasidedąs iš A š v i n i o, M.Toeppeno žml. Aschwien-S., vok. dabar Nordenburg-S., ežero.

Tau, ir apskritai niekam, nelemta paragauti trupinio laimės. Laimės galima gauti tik arba daug, arba nieko.

Neapsigauk žiūrėdamas į tucs, kurie kaip bepročiai eikvoja savo jėgas ir lėšas, gaudydami smagumus.

Nelaimingi, jie skaudžiai apmokės, nes paneigė tikrąją laimę.

Daug jaunuolių žuvo, nemokėdami atskirti tikrosios laimės nuo apgaulės.

Tikroji laimė yra toji, kuri laukia tavęs veiksmo ir vargo gale.

Apgaulingoji yra toji, kuri vilioja tave savo žibučiais, smagumėliais veiksmo pradžioj.

Tikrąją gali gauti tik dvasios stipruolis.

Stipruolis gi gali būti tiktai tasai, kurs juo būti nori...

IŠ VLADO PUTVIO MINČIŲ

● Kas pasivėluoja susirinkiman vieną minutę, pavagia iš kitų ir iš tėvynės daug minučių našaus darbo ir didina nepasitenkinimo ir sielos nešvarumo kapitalą. Yra tikras ir lengvas būdas nepasivėluoti nė pusės sekundės paskirtam laikui: ateiti, arba padaryti tai pora minučių prieš paskirtą laiką.

● Bene gražiausia, bene brangiausia mums duota dangaus dovana — meilė! Todėl, ar galima bijoti rūpesčių ir valios įtempimo ją išsaugoti skaisčią, švarią, kilnią, nesusmulkinti jos pasileidimu, neiškeisti jos banaliu flirtu, nenužeminti jos negarbingu elgesiu.

● Laisvė visada geras dalykas, bet su sąlyga, kad gavę laisvę kartu pasiimsime ir pareigas, kurių laisvė reikalauja. Juo didesnė laisvė, juo didesnės pareigos. Juo mažiau tave kas varžo, įsako, žiūri, juo daugiau turi pats save varžyti, saugotis, pats save prižiūrėti.

● Kiekvienas sąžiningai ir tvarkingai padarytas mažas darbelis žiba kaip deimantas tautos darbų visumoje ir palieka istorijoje. Didis blogai atliktas sumanymas dažnai kenkia, tarnaudamas blogu pavyzdžiu.

● Demokratija jungia savyje kilnias aristokrato puses su vergų vaduotojo širdimi ir idėjomis.

● Mes sugebėjome pastatyti savo priekyje lietuviškąją valdžią; reikalaujam, kad ji mums tuoj padarytų lietuviškąjį rojų. Nekantriai mainome kabinetus, reikalaudami iš kabineto stebuklų ir norėdami, kad valdžia be savo darbų padarytų ir tą darbą, kurį turime padaryti mes patys, piliečiai. Geriausioji valdžia neįstengs doros pasodinti į sostą, jei pačiam gyvenime doroji srovė dar nenugalėjo nedorosios. Geriausia valdžia neišlaikys grynai lietuviškos vagos, jei gyvenime dar nesutriumfavo lietuviškoji siela.

● Jei nekantrausim, užuot rimtai krovę realius turtus, jei tik purtinsim, kratysim gyvenimo svarstykles, tai tik atitolinsim mūsų laimėjimą... Mes tiesiame mūsų tautos laimės pagrindus amžių amžiams ir nenorėkim padaryti to darbo per vieną dieną. Tai būtų skystas darbas.

● Tautos ateities žmonės, tie būsimi lietuviai, kurie gims amžiams praslinkus, jau yra, jau gyvena tikrojo tėvynės mylėtojo sieloje.

● Tauta, kuri sugebės apsiginkluoti blaivybe, bus stipriau apginkluota už tą, kurios kiekvienas pilietis turės kulkosvaidį.

● Sugebėk sujungti savo asmens sielą su tautos siela ir pasijusi dvasioje amžinas. Jei panorėsi jaustis tokiu ne tik savo sieloje, bet ir kūnu, pasisodink ant kelių savo palikuonį.

● Šeima ne asmenų egoizmų sąjunga, bet tautos institutas, ir mes norime į ją įeiti ne kaip sausi mokytojai, bet kaip laukiami, prašomi svečiai patarėjai, padėjėjai vardan vieno bendrojo šviesaus tikslo: laimingos tautos ateities. Nes tautos laimė tai tvirčiausias laidas ir atskirų asmenų vaikų laimės.

● Idėja kaip skalbiniai: išėjus su ja gyvenimo mėšlynan, ji greit susiteršia. Norint ją turėti nuolat baltai skaisčią, reikia ji, kaip baltiniai, dažnai skalbti, ir tik ne vandeny, bet skaisčios širdies kraujuje.

● Kol tautoje glūdi nors maža gyvybės kibirkštis, uždaryta žmonių saujelėje, dar per anksti ją laidoti ir giedoti amžiną atilsį, kaip tai jau su mumis darė lenkai, liedami broliškos meilės ašaras ir kartu stengdamiesi mus dar gyvus žemėmis užpilti.

● Tautos idėjos šviesoje jos ateitis atrodo kaip laisvųjų galiūnų, tikrų lietuvių tauta, kuri nuolatinio tobulėjimo keliu eina prie Dievo.

Graužikų šaulių grandis su Vl. Putviu 1928 m.

Vladas Putvys įteikia vėliavą Kelmės šaulių būriui 1928 m. gegužės 15 d.

MŪSŲ ŠEIMOJE

● Š. m. sausio 13 d. Racine, Wis., įvyko metinis Wiskonsino Šaulių Klubo susirinkimas, kurio metu išrinkta naujoji Klubo Valdyba: Jonas Giedrikas — pirmininkas; Š. Keturakis — vicepirmininkas; Vl. Skirmuntas — II vicepirmininkas; M. Tamulėnas — sekretorius; Vladas Vilčinas — kasininkas; V. Kažemėkaitis — švietimo ir sporto vadovas; P. Petrušaitis — organizacinis vadovas. Revizijos Komisijon išrinkti J. Sinsinas, š. Petrušaitienė ir š. Bagdonas; Garbės Teisman — prof. J. Šimoliūnas, R. Šraderienė ir P. Kleinotas.

● Š. m. sausio 20 d. Čikagos Šaulių Klubo Meno Būrelis su vaidinimu "Bus Audra" lankėsi Rockford, Ill. Naujoji lietuvių salė buvo pilna žmonių ir veikalas turėjo didelį pasisekimą. Po to įvyko susirinkimas, kuriame įsisteigė Rockfordo Šaulių Klubas. LŠST LCV-bą susirinkime atstovavo LCV Jaunimo Skyriaus Viršininkas šaulys Vladas Išganaitis. TREMTIES TRIMITAS linki Rockfordo Šaulių Klubui, šiuo metu pačiam jauniausiam šaulių vienetui tremtyje, rimto ir gražaus kūrybinio darbo vis augančios mūsų Sąjungos gretose.

● Š. m. sausio 27 d. Lietuvių Auditorijos salėje įvyko Čikagos Šaulių Klubo metinis susirinkimas. Susirinkimui pirmininkavo LŠST LCV narys šaulys adv. Rapolas Skipitis, sekretoriavo šaulys A. Ginteris. Į naująją Klubo Valdybą išrinkti (paeiliui pagal gautųjų balsų skaičių): kun. A. Šeštokas, J. Vepštas, A. Ginteris, Vl. Išganaitis, V. Abramikas, J. Pakalka, N. Šapalaitė, K. Roženienė, J. Ulevičius; kandidatais — V. Šimkus, J. Čėsna ir P. Dirkis. Į Revizijos Komisiją išrinkti A. Juodka, L. Mockevičius ir M. Griškienė; kandidatais — J. Pocius ir K. Ulevičius. Į Garbės Teismą — gen. K. Musteikis, kun. B. Sugintas ir adv. R. Skipitis; kandidatais — prof. A. Rukuiža ir S. Radzvickas.

● Laisvės kovų savanoris šaulys J. Vaivada, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje (Sanatorium, 13b Gauting bei Muenchen, Germany), per TREMTIES TRIMITO redakciją rašo Sesėms ir Broliams Šauliams J.A.V. ir Kanadoje: "Kaip miela girdėti, kad Jūs visi su lietuvišku užsidegimu organizuojate Šaulių Sąjungą tremtyje, ne dėl kokios garbės, ne dėl pelno, bet iš meilės savo kraštui, savo Tėvynei. Džiugu girdėti, kad tarp visokių neigiamybių yra lietuvių patrijotų, kuriem svarbiau ne asmeniškos gerovės siekimas, bet aukojimasis savo tautai. Kaip 1920 metais, kada kaipo gimnazistas šaulys — savanoris vykau į frontą prieš įsiveržusį Želigovskį, džiaugiausi entuziastais kovos draugais, taip dabar džiaugiuosi Jūsų pastangomis. Lengva numatyti, kad Šaulių Sąjunga suvaidins lemiamą vaidmenį".

TURĖTUMĖT ŽINOTI,

Kad nuolatinis Tito, kaip ministerio p-ko pavaduotojas yra Moiša Pijades. Jie abu likvidavo patriotą gen. Michailovičių.

Kad Moiša Pijades yra artimas Sovietų Sąjungos "boso" Lazaro M. Kaganovičiaus draugas ir taip pat Vengrijos — Geroe.

Kad Tito, nežiūrint visos propagandos už jį, yra komunistų pasaulinio sąmokslo vienas iš pagrindinių veikėjų ir be Amerikos pagalbos (ekonominės ir karinės) nepajėgtų ilgai išsilaikyti valdžioje.

Kad Rockefellerio Chase Manhattan Bankas ir J. H. Whitney ir Co., yra investavę Jugoslavijoje šimtus milionų dolerių.

Šaulių saliutas laidojant savo vadą 1929 m. kovo mėn. Kelmės parapijos kapuose.

MŪSŲ TARPE

Lietuvos Skautų Brolijos Vyriausias Skautininkas Stp. Kairys, šešis metus išbuvęs Skautų Aido vyriausiuoju redaktoriumi, vasario 16 proga buvo apdovanotas Geležinio Vilko Ordinu.

● Skt. Šernaitė, 1955 m. vasarą išgelbėjo skęstančią, pati statydama savo gyvybę į pavojų. Už šį žygdarbį ji buvo apdovanota Gyvybės Gelbėjimo Ordinu.

● Vasario 2 d. Liet. Stud. S-gos Hartfordo skyrius surengė šaunų žiemos linksmavakarį. Dalyvavo nemažai jaunimo iš New Yorko, Waterburio, Worcesterio ir kitur. Programą vedė skyriaus pirmininkas E. Užpurvis. aDinavo Hartfordo skaučių chorelis, vadovaujant muz. J. Petkaičiui. Programoje dar dalyvavo B. Empakerytė, A. Stanaitytė, D. Papievytė, E. Jankauskaitė ir M. Plečkaitytė.

● Jubilėjinių Skautybės metų proga Lietuvos Skautų Broliją sveikina Lady Baden-Powell, Lichtenšteino Kunigaikštis Emanuelis, Liuksemburgo Skautų S-ga, Prancūzų Skautų S-ga, Vokietijos BDP, Italijos, Danijos, Kubos, Anglijos, Vengrų, Estų, Latvių ir Lenkų Skautų S-gos.

● Lietuvos Skautų S-gos Pirmija patvirtino jūrų skautų trečio ir pirmo patyrimo laipsnių programas. Taip pat patvirtinti ir jūrų budžių nuostatai. Pirmija primena apie šį rudenį įvyksiančius Liet. Skautų S-gos organų rinkimus. Šiemet vienu metu bus renkami Sąjunginiai, Seserijos ir Brolijos organai.

● Liet. Stud. S-gos Waterburio Skyrius vasario 23 d. rengia koncertą, kuris šio skyriaus istorijoje yra pirmasis tokio pobūdžio parengimas. Koncerto programą atliks geriausios rytinio pakraščio studentų meninės pajėgos — solistė Audronė Gaigalaitė, kompozitorius-muzikas Darius Lapinskas, smuikininkas Herkulis Strolia, pianistai Diana Papievytė ir Vytautas Strolia.

● Sktn. G. Juškėnas, kuris surenka ir sutvarko visas skautiško gyvenimo žinias (jis yra SKS skiltininkas) yra apdovanotas Padėkos Ordinu. Ir šiuose puslapiuose pasirodančios skautiško gyvenimo žinios yra perėjusios per sktn. G. Juškėno rankas.

● Susitarusi su Evangelikų Bažnytinėmis Vyresnybėmis, LSS Pirmija pakvietė dvasios vadovus evangelikų tikėjimo skautų reikalams: vyriausiuoju — kun. Ansą Traki, Seserijos — kun. Povilą Dilį ir Brolijos — kun. dr. Martyną Kavolį.

● Liet. Stud. S-gos New Yorko Skyrius savaitraščio Vienybės koncerto metu iš koncerto dalyvių surinko 73 dol. 45 c. Studentų Šalpos Fondui.

● Tarptautinis Skautų Biuras iš Londono pranešė, kad į tarptautinę skautų vadų konferenciją kviečiami šeši Egzilų Skautų Asociacijų Tarybos atstovai stebėtojų teisėmis. Vienas iš šių bus ir Lietuvos Skautų Brolijos atstovas. Mūsų skautams, veikiant iš vien su kitais egzilų skautais vis plačiau atsidaro durys pasaulinės skautybės forume. Prieš porą metų Niagara-on-the-Lake džiamborės metu Kanadoje vos vienas atstovas atstovavo visų tautybių egzilus skautus.

● Detroito akademikių skaučių būrelį sudaro penkios filisterės, trys tikrosios narės ir šešios skautės akademikės - kandidatės. 1955-56 mokslo metų valdybą sudarė D. Racevičiūtė-Jankienė ir A. Rastenytė. Pirmajame pusmetyje valdyboje buvo ir L. Petrauskaitė, tragiškai žuvusi auto katastrofoje. 1956-57 m. valdybą sudaro D. Bulgarauskaitė, M. Lekniūtė ir D. Memėnaitė.

● Aktyvus Akad. Skautų Sąjūdžio veikėjas A. Bakaitis išvyko atlikti karinės prievolės.

● Studentų skautų Korp! Vytis seniūnu Australijoje yra senj. E. R. Pankevičius, 39 Bradford St., So. Oakleigh S. E 13. Victoria, Australia.

● Los Angeles akademikas V. Arlauskas pereitų metų gruodžio mėn. buvo paleistas iš JAV karo aviacijos. V. A. savo tarnybą baigė seržanto laipsniu. Žada apsigyventi ir tęsti inžinerijos studijas Los Angeles apylinkėje.

MIELI BROLIAI SKAUTAI IR VADOVAI

Šį mėnesį viso pasaulio skautai ir skautės mini skautybės įkūrėjo Lordo Baden-Powellio 100 metų gimtadienio ir skautų organizacijos 50 metų sukaktį.

Milijonai širdžių visuose kontinentuose susikaups savo Šefo pagerbimui ir skautų įžodžio atnaujinimui. Mes, lietuviai skautai, toli nuo savo tėvynės, susirinkę į iškilmingas sueigas, lenkiame galvas prisiminimui to, kurio mintis išaugo į didelį pasaulinį jaunimo judėjimą, skirtą brolybei ir gerai valiai tarp tautų ugdyti, prisiminimui to, kurio minties vaisiais ir Lietuvos tūkstančiai jaunuolių pasinaudojo augdami gerais Dievo ir Tėvynės vaikais.

Sudils paminklų varis ir plienas tų, kurie garbėn kelius skynė per ašaras ir kraują, bet skautybės įkūrėjo atminimas liks šviesus visuomet jaunimo širdyse, nes savo darbą jis skyrė to jaunimo laimei, buvo jo draugas ir brolis.

Savo testamente jis sako: "Pats tikrasis kelias į laimę yra nešti laimę kitiems žmonėms... palikite šį pasaulį truputį geresnį, negu jį radote. Laikykitės visados skautų įžodžio."

Trumpi, tai, tėviški žodžiai, ir mums, skautams, viską išreiškia. Prieš akis juos nuolat turėdami, mes žinome, kaip džiugiose ir niūriose gyvenimo valandose pasielgti, pilnutiniam žmogui išlikti.

Šių Šefo žodžių mintimis persunkime, ypač šiais jubilėjiniais metais savų šeimų, savų skilčių, valčių, būrelių, draugovių, įgulų, laivų, ramovių, Korp! Vytis skyrių ir tuntų-vietininkijų gyvenimą, kad patys stiprėtume kūnu, protu ir dvasia ,kad stiprintume mūsų globai pavestuosius, kaip tai dera kilniems Lietuvos vaikams.

Budėkime!

Jūsų v. s. **Stp. Kairys,**
Vyriausiasis Skautininkas

1957 m. vasario mėn.

KARIAI IR NAŠLAIČIAI KORĖJOJE

A. JARUŠEVIČIUS

Sausumos kariuomenėje, taip kaip ir aviacijoje ar laivyne yra daug visokių mokyklų, kurias lanko tūkstančiai karių. Šios mokyklos yra kiekviename forte, arba didesnėje stovykloje. Valstybėse kai kurie fortai yra žymesni savo mokyklų centru. Fort Benning, kuriame yra Karininkų mokykla (OCS), Pėstininkų mokykla (Inf. S.), Vadovybės mokykla (NCOS), arba Fort Sill, kuriame yra vienas iš didesnių artilerijos centrų yra gerai pažįstami nevienam kariui.

Užsieniuose stovinti daliniai taip pat neatsilieka karinio mokslo srityje. Viena iš žymesnių mokyklų pietinėje Korėjoje yra NCO Academy netoli Pop'young-ni. Ši mokykla yra padalinta į tris žymesnes dalis: artilerijos kursai, sandėliavimo kursai ir vadovybės kursai, į kuriuos man teko pakliūti gruodžio mėn. pradžioje.

Mūsų klasėje (BOBCAT) yra 120 mokinių, gavusių paskyrimus iš visų Amerikos dalinių, stovinčių Korėjoj. Iš arčiau pažiūrėjus, galima matyti visokių spalvų skareles, kurios puošia mokinių kaklus. Kiekviena spalva turi savo reikšmę, pav., raudona — artileriją, geltona šarvuočius, ružava ryšius, žalia karo policiją, mėlyna pėstininkus ir daug kitų mažesnių vienetų.

PRADEDAME MOKSLĄ

Dieną pradedame 5,30 val. iš ryto. Šeštą valandą išeiname rikiuotės, o po rikiuotės pusryčių. Po pusryčių skubame atgal į "quonsetus" ir ruošiamės apžiūrai. Pusę aštuonių mes išsirikiuojame, batai ir šalmai taip blizga, kad juos galime vartoti kaip veidrodžius. Dešinėje rankoje laikome šautuvus, kurie aiškiai rodo ištisas valandas valymo bei šveitimo.

Stovime nejudėdami ir laukiame kol klasės komendantas prisiartins. Oras vėjuotas, o temperatūra siekia 5° F. Neilgai trukus sušala rankų pirštai, ausys, nosis ir veidai. Iš pradžių juos baisiai skauda, o vėliau pradedame jų nejausti. Pagaliau komendantas paėmė mano šautuvą, pažiūrėjo į vamzdį, perbraukė pirštu per buožę ir patikrino diržą. Šautuvą atgal atidavęs, permetė akimis per mano uniformą ir, nė žodžio netaręs, žengė du žingsniu, sustodamas prie sekančio. Jo laimė buvo nekokia, nes surado plauką šautuvo vamzdyje.

Aštuntą valandą apžiūra baigėsi. Gavę įsakymą, bėgte nubėgome į "quonsetus", kur padėjome šautuvus, o jų vieton paėmėme sąsiuvinius ir plunksnas. Toliau, rikiuotėje nužygiavome į paskirtas klases. Klasėse, susėdę už suolų, klausėme paskaitų ir laiks nuo laiko pasižymėdavome svarbesnes vietas. Taip praleidome visą rytą. Klasės sudėtos iš įvairių kursų, kurie suskirstyti valandomis. Iš jų svarbesni artilerijos kontroliavimas, karinio mokymo būdai, rinkimas žinių apie priešą, vadovavimas ir daug kitų.

Svarbiausias iš jų buvo karinio mokymo būdai. Mus ne tik išmokė kodėl ir kaip mokyti, bet ir kiekvienas iš mūsų privalėjome paruošti po tris paskaitas apie įvairius karinius užsiėmimus, arba ginklus. Kiekvienai paskaitai pasiruošti užtruko mažiausiai po 8 val.

Po pamokų gavome 45 minučių pietų pertrauką, o po to vėl į klases. Paskutinė valanda buvo skirtai mankštai. Šioj, kaip ir kitose klasėse, kiekvienas iš mūsų gavo vadovauti. Sunkiausia mankštos dalis buvo išaiškinti judėsius.

Penktą valandą dienos mokslas baigėsi laiškų išdalinimu. Po vakarienės turėjome dar dvi paskaitas, kuriose paaiškino sekančios nakties uždavinį. Po to visi susirinkome į "quonsetą", kur, susėdę ant lovų, ruošėmės sekančiai dienai, pasidalindami praėjusios dienos įspūdžiais.

I. U. S. korpo ženklas "Puikiausias Dievo kūrinys yra geras karys".

Našlaičiai atsisveikina savo bičiulius—karius išvykdami atgal į prieglaudą

Paminklas paminėti sgt. W. R. Jecelin, kurio vardu pavadinta stovykla.

Plk. ltn. Aleksandras Andriušaitis, Stutthofo vokiečių kaceto polit. kalinys, šiuo metu profesoriaująs Syracuse u-te, dėstydamas rusų kalbą, buvo atvykęs į Čikagą dalyvauti savo dukters Aleksandros sutuoktuvėse su inž. Eug. Likanderiu.

A. ir K. Grinai, neseniai susilaukė pirmagimio sūnaus, kurį pakrikštijo Jono Antano vardais. Ant. Grina yra neseniai atitarnavęs kariuomenėj, kur beveik visą laiką išbuvo Europoje. Šiuo metu jis studijuoja

J. Vedegys Argentinoje, Buenos Aires, per Liet. kariuomenės minėjimą buvo surengęs turtingą parodą, kurioje pavaizdavo lietuvių kariuomenę, partizanus ir senuosius laikus.

A. ir K. Petrulių sūnus Alfonsas tarnauja JAV kariuomenėje, Vokietijoje, netoli Frankfurto.

Dr. Kaunas Ciceroje turi nuosavą rezidenciją ir gražų pastatą, kuriame įrengtas moderniškas daktaro kabinetas. Prieš porą metų daktaras buvo pašauktas į JAV kariuomenę.

Pvt. Vainius Sparkevičius, Philadelphia, Pa., atliko 8 savaičių karinį apmokymą Ft. Knox, Ky. Ta proga jo atvaizdą įsidėjo vietos laikraštis The Guide.

Edvardas Kupreišis tarnauja JAV kariuomenėje. Dabartiniu laiku yra New Yorke.

A. a. Jurgis P. Višniauskas, 65 metų, gyv. Plymouth, mirė sausio 5 d. Veteranų ligoninėje. Palaidotas sausio 8 d. šv. Kazimiero parapijos kapinėse, Muhlenburg. Velionis iš Lietuvos atvyko prieš 50 metų ir gyveno Larksvillėj ir Plymouthe. Buvo I-jo pasaulinio karo veteranas.

Aviacijos plk. ltn. Leonardas Stočkus iš Waco (Tex.) skrido į Arizoną aplankyti savo tėvą, kuris po širdies smūgio atsidūrė ligoninėje. Skrendant sprausminis lėktuvas sugedo ir pulkininkui Stočkui teko parašiutu šokti žemėn. Tai įvyko jau Arizonoje. Viena lėktuvo dalis sužeidė pulkininko žandą. Iššoko jis iš lėktuvo dykumoje, kur buvo surastas tik kitą dieną (skrido naktį).

Mirė Jonas Gervinas, sausio 8 d. šv. Antano ligoninėje, Čikagoje. Gimęs 1900 m. liepos 14 d. Dreižių kaime, Klaipėdos aps. Velionis buvo Klaipėdos atvadavimo dalyvis.

V. Songaila, 42 m. amžiaus, Antrojo karo veteranas, priklausęs Dariaus Girėno postui, mirė širdies liga darbo metu. Palaidotas sausio 7 d. Šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje.

Gen. Mykolas Velykis, plk. Juozas Papečkys ir žmona, inž. Vytautas Račkauskas, redaktorius šaulys Jonas Kalnėnas, kooperatininkai Elsbergas ir Vincas Rudvalis, Seimų atstovas Julius Švambarys, žurn.-rašyt. mjr. Petras Ruseckas, privat. gynėjas Mykolas Marma, ūkininkas Akelaitis, adv. Ignas Urbaitis yra mirę kankinių mirtimi Sibire. Majoras P. Ruseckas buvo pirmasis "Kario" redaktorius.

Toronto (Kanadoje) Liet. Bendruomenės Apylinkės Valdyba per Toronto kūrėjų savanorių skyrių laisvės kovų invalidų šelpimui yra paskyrusi 50 dolerių.

Toronto kūr. sav. skyrius per Vokietijoje esantį kūr. sav. skyrių kiekviena didžiųjų švenčių proga ten pasilikusiems laisvės kovų invalidams bei kūrėjams savanoriams sušelpti iki šiol yra pasiuntęs arti 600 dolerių ir ateity pasiryžęs jiems padėti.

Artėjant vienuoliktai valandai visi sulindome į miegamuosius maišus. Pagaliau ir vienuolikta valanda. Visos šviesos užgęsta ir trimito balso padedami užmiegame.

SAVAITGALIS

Dienos mokykloje slinko greitokai. Pagaliau atėjo ir sekmadienis. Paprastai sekmadieniai kariuomenėj yra švenčiami, bet mums teko eiti sargybą. Gal būtų buvę ir neblogai, bet pasitaikė viena iš šalčiausių dienų gruodžio mėnesį. Naktį temperatūra krito iki —15° F. Sušalome ne tik mes, bet ir viskas aplink mus, neišskiriant nė alyvos, kuria kūrenome pečius.

Sekančios dvi savaitės praėjo beveik nepastebėtos. Šventėms artėjant gavome savaitę atostogų. Sulipę į dulkėtai snieguotus sunkvežimius, išvažiavome savo vienetų kryptimi.

RUOŠIAMĖS ŠVENTĖMS

Po poros valandų kelionės privažiavome 7-tosios divizijos užimtus plotus. Čia visi pastatai pasipuošę kalėdinėmis spalvomis, o kariai nusiteikę švenčių nuotaika. Ypatingai įdomiai papuošė savo stovyklą 7-toji tankų kuopa. Prie pat vartų pastatė tris džypus ir vieną tanką ir visus keturis apkabino kalėdiniais žaislais ir blizgučiais, taip, kad atrodė kaip trys briedžiai įkinkyti į Kalėdų Senio roges.

Dieną prieš šventes 32 p. p. 1-masis batalionas, taip, kaip ir daugumas kitų vienetų, nutarė padaryti malonesnes Kalėdas Korėjos karo našlaičiams. Batalionas parūpino transportą, kuopa pietus, o mes dovanas. Taip pat mums teko juos pavalgydinti ir pagloboti.

Pagaliau našlaičiai atėjo, vedami globėjos. Pirmą valandą mes juos nusivedėme į poilsio kambarį (Day Room), o po to į valgyklą. Ten susėdome vis po du karius ir du našlaičius. Susėdę jie didelėmis akimis žiūrėjo į valgių prikrautas lėkštes. Valgė tiek, kiek tik į jų mažus pilvelius tilpo, o vėliau kiekvienas iš jų gavo po keturias gražiai suvyniotas dovanas. Dovanas po pažastimis pasikišę, jie mums sugiedojo korėjietiškas kalėdines giesmes, o mes jiems sugiedojome "Jingle Bells" ir "White Christmas". Po to nusivedėme juos į savo "quonsetus", kur jie atidarė savo dovanas ir, įsidrąsinę, pradėjo žaisti.

Vakarui atėjus, atėjo laikas ir jiems skirtis. Su ašarom akyse ir mosuodami savo mažomis rankutėmis, jie atsisveikino ir dulkėtais keliais išvažiavo atgal į prieglaudas. Šios Kalėdų dienos jie dar ilgai nepamirš.

Juos atsisveikinę, pasiėmėm pasus ir išvažiavome į Seoulą, kur praleidome pirmąją Kalėdų dieną, tikėdamiesi sekančias šventes jau praleisti Valstybėse.

J. A. VALSTYBĖS

Pentomic divizija. Prieš II P. karą Amerikos divizija turėdavo 4 pulkus, suvestus į dvi brigadas. Karo metu divizijos organizacija buvo pakeista, liko tik 3 pulkai divizijoj. Dabar, prisitaikant atominei strategijai ir taktikai, divizijos organizacija vėl keičiama — pulkai visai panaikinami. Naujoji divizija, pavadinta "pentomic" divizija, susideda iš penkių kautynių grupių (pent — graikiškai penki). **Omic** — žodžio atomic (atominis) dalis nusako, kad pentomic divizija yra ginkluota atominiais ginklais ir pajėgi veikti prieš atominius ginklus turintį priešą. Jos kautynių grupės gali greitai susitelkti vykdyti divizijai skirta uždavinį, o ji atlikus, dar greičiau išsiskleisti, kad priešas nesuspėtų panaudoti savo atominius ginklus jai sunaikinti.

Nors pentomic divizijos organizacijos, ginklavimo ir aprūpinimo lentelės yra iki smulkmenų neužbaigtos, bet 101-ji parašiutininkų divizija jau perorganizuota pentomic divizijos pavyzdžiu. Dviejų metų bėgyje likusios 18 divizijų taip pat persiorganizuos.

Nauja divizijos organizacija sumažina karių skaičių parašiutininkų divizijoj 1/3 ir pėstininkų div. 1/5. Bet bendras sausumos kar. pajėgumas nuo to nesumažėja.

Senos ir pentomic divizijos palyginimas: karių senojoje — 17,200, naujojoj — 11,500 vyrų. Pagrindiniai ginklai: senojoje — tankai, naujojoje: raketos, beatatrankiniai pabūklai, mortyros, l. kulkosvaidžiai ir nauji šautuvai, be to, atominiai ginklai. Susisiekimo priemonės: senojoje — džypai ir sunkvežimiai, naujoje — mechaniškieji mulai, džypai ir lengvi sunkvežimiai. Lėktuvai: senajai pervežti reikia apie 1,000 trans. lėktuvų, tuo tarpu naujajai užtenka 600 lėktuvų.

Naujoji divizija gali susitvarkyti, pasikrauti į lėktuvus ir būti pervežta iš Amerikos į bet kurią pasaulio vietą per 39 valandas.

Kiekviena kautynių grupė turi po 1,500 karių, kurie dalinami į 5 kuopas, šios į 5 būrius. Beveik kiekvienas divizijos narys yra parašiutininkas. Kautynių skyrių skaičius padidėjo iš 243 iki 300.

Pentomic divizijos ar jos kautynių grupių veikimas pasireikš staigiais netikėtais smūgiais svarbiuose punktuose ir greitu pasitraukimu, kad priešas nesuspėtų atsakyti atominiais ginklais.

Veiksmams prasidedant, bus išmetami parašiutininkai su visomis ugnies priemonėmis nesinaudojant, aerodromais. Jei numatoma, kad priešas ruošia stiprų priešpuolį (normaliai tokio priešpuolio paruošimas trunka 12—24 valandas), tai nusileidęs dalinys gali pasitraukti, pasikraudamas į lėktuvus ar malūnsparnius.

Sunkieji ginklai: sunk. artilerija ir didžiosios raketos bei tankai skiriami korpams ir armijoms. Be to, numatoma sudaryti 6 atominio rėmimo junginius, pagal tokio 5,000 vyrų junginio pavyzdį dabar bandomą Italijoj.

Naujos organizacijos divizijų sunkioms priemonėms vežioti yra pagaminti galingi transporto lėktuvai C-130 Hercules, kurie paima iki 20 tonų krūvio.

Pentomic divizijos gaus daug moderniškų ginklų, kurie dar laikomi paslaptyje.

Taip perorganizuota sausumos kariuomenė, atitinkamai remiama aviacijos ir laivyno, manoma, sugebės atlikti Amerikos įsipareigojimus visame pasaulyje.

Amerikos 3 sprausminiai bombonešiai B-52 apskrido aplink pasaulį be sustojimo per 45 val. ir 19 min. Jie nuskrido 24,325 mylias, degalais pasipildydami ore. Jie skrisdami metė ir manevrines atomines bombas.

Priešlėktuvinė raketa Nike Ajax yra pakeičiama tobulesne — Nike Hercules, kuri siekia 50 mylių nuo paleidimo vietos, dvigubai toliau, kaip pirmoji. Jos nusitaikymo aparatas yra patobulintas ir jos sprogimas yra labai galingas; lėktuvui sunaikinti nebūtinai reikalingas tiesioginis pataikymas į taikinį.

Laivynas įsigijo oro motociklą, tai malūnsparnis vienam žmogui. Jis sveria tik apie 250 svarų, lengvai išardomas pervežimui. Sustatomas vieno žmogaus per 10 minučių. Transporto lėktuvas juos gali pervežti ir numesti parašiutais.

ANGLIJA

Po nepavykusių Suezo veiksmų anglai pateko į ūkinius sunkumus. Norėdami taupyti, nutarė perorganizuoti kariuomenę, sumažinti jos skaičių ir apsiginkluoti atominiais ginklais, kad išlaikytų ugnies jėgą. Raketos pakeistų lėktuvus salų gynybai.

Vokietijoje esančias 4 divizijas numato sumažinti. Visas savo pajėgas atitrauks iš Korėjos ir Jordano. Apkarpys įgulas Libijoj, Malajuos ir Hong Konge.

Dėl numatytų pakeitimų tariamasi su Amerika, kuriai teks pasiimti dalį dabartinių Anglijos įsipareigojimų.

VOKIETIJA

Vak. Vokietijos kariuomenės štabo v-kas gen. Hans Speidel paskirtas NATO Vid. Europos sausumos kariuomenės vadu. Jis yra 59 metų, senojo Vokietijos generalinio štabo generolas ir profesorius, filosofijos daktaras, I ir II P. karų dalyvis. 1944 m. jis buvo štabo v-ku Prancūzijoj buvusios Armijų Grupės B, kuriai tada vadovavo maršalas Romelis. Jis prisidėjo prie atentato prieš Hitlerį. Jam buvo pavesta prikalbinti marš. Romelį atsistoti revoliucinės vyriausybės priekyje, jei atentatas pavyktų. Atentatui nepavykus, gen. Speidel buvo areštuotas ir kalintas iki karo pabaigos.

Pačioje Vokietijoje privalomos karinės tarnybos įstatymas priimtas, bet kariuomenės atkūrimas vyksta labai lėtai. Tikimasi iki š.m. pabaigos Vokietija turės 120,000 karių, iš leisto 500,000 skaičiaus.

Vokietija užsakė Kanadoje 100 geriausių naikintojų, ten apmokomos ir vokiškos lėktuvų įgulos. Amerika Vokietijai dovanojo 1000 tankų, kitus turėtų pirkti. Vokiečiam amerikoniški tankai nelabai patinka ,esą jie yra bejėgiai prieš moderniškas raketas. Vokiečiai pa-

ORDNANCE, Sausis - vasaris,1957 m. Moderniojo karo pobūdį vaizduoja viršelis. Priešo pozicijos puolamos išsikėlusių amfibiniu kovos vežimu pėstininkų, kuriuos remia tankas ir iš oro malūnsparnis atkelia rezervus — "orinius" pėstininkus.

Kariuomenės sekretorius Wilber M. Brucker, kalbėdamas 38-me metiniame Ordnance draugijos suvažiavime, apžvelgė Amerikos ginklavimo pramonės pasiekimus, kuriems didelės pagalbos buvo sulaukta iš Ordnance draugijos. Korėjos karui kilus, amerikiečių dalys, spaudžiamos rusų tankų, neturėjo tinkamo pėstininkų prieštankinio ginklo, nes II Pas. karo bazukos pasirodė neveiksmingos prieš naujus tankus. Naujoji 3.5 col. bazuka dar nebuvo pradėta masiškai gaminti, o rusų tankai jau stūmė amerikiečius į jūrą. Su Ordnance draugijos pagalba pavyko, nepaprastai trumpu laiku, paleisti jų masinę produkciją ir vos 25 dienoms praėjus nuo komunistų invazijos pradžios, tūkstančiai bazukų ir sviedinių buvo pagaminti ir permesti 6,000 mylių per Pacifiką, kur jų pagalba buvo sunaikinti šimtai rusų tankų.

Ordnance pagalba buvo jausta ir perorganizuojant seno tipo diviziją į atominių laikų junginį. 101 orinė divizija iš 11,500 vyrų, perorganizuota į 5 kautynių grupes, ginkluota moderniausiais ginklais, jos 90 mm pabūklas gali būti nuleidžiamas parašiutu, artilerijos sąstate figūruoja Honest John atominė raketa. Vadas kautynių lauką galės sekti lėktuvinės televizijos padedamas, betarpiškai.

Aberdeeno bandymų laukuose pereitų metų spalio mėn. buvo demonstruoti naujausi ginklai, kuriuos manoma įvesti amerikiečių kariuomenėn. Šiuo reikalu M. S. Watson rašo, jog yra labai sunku pasirinkti: ar gamintis senųjų, jau išmėgintų karuose ginklų atsargas naujam karui, ar gaminti naujo tipo, patobulintus ginklus, tačiau dar nemačiusius karo veiksmų. Ginklo pagaminimo pigumas ir greitis jį pagaminti čia daug nulemia. Kartais mėginama išrasti naujus patobulinimus užmirštant, kad buvusiame kare priešai panašius patobulinimus jau vartojo. Pav., pademonstruotas naujas Patono tanko tipas, važiuodamas lauku 7 mylių greičiu paleido 10 šūvių į judantį taikinį ir visi kliudė. Įspūdis buvo didelis. Tačiau kodėl užmiršta, kad tokį pat taikymo prietaisą vokiečiai vartojo su Tigro tipo tankais jau prieš 13 metų? Kodėl įsivesti naują įrankį, jei jau yra senas toks pat ir, svarbiausia, išmėgintas kautynėse? Iš viso, naujų tankų tipuose vyrauja greitis ir judrumas.

Naujųjų priemonių tarpe įdomumo sukėlė mechaniškasis mulas, mažo tipo autovežimis, ginklų gabenimui fronto linijose.

Apie Marinų korpo ginklavimą rašo gen. maj. F. M. McAlister. Jūrų laivynas kartu su marinų korpu yra derinys, kuris yra geriausia priemonė sulaikyti nuo karo bet kurį priešą. Pagrindinės jėgos marinų korpe yra dalys parengtos išsikėlimo veiksmams; jos vadinamos Fleet Marine Forces. Karinis laivas, išsikeliantieji daliniai ir lėktuvas sudaro amfibinių veiksmų rinktinę, kuri yra geriausias karinis įrankis šių dienų pasaulyje.

Karo laivynas stato naujus greitesnius laivus, patobulintas išsikėlimo valtis ir įveda naują kautynių priemonę, malūnsparnį. Jo pagalba marinai gali išsikelti bet kokiame krante, lėkštame ar stačiame ir gali skaidyti savo jėgas daug platesniuose baruose ir didesnėje gilumoje. Nors čia ir nieko naujo neišrasta, pagal Napoleono posakį: "išsiskleisk, kad gyventum ir susitelk kovai". Malūnsparnis padės tik tą senąją mintį įvykdyti moderniom priemonėm.

Artilerijos ugnis marinų korpe yra sustiprinta raketų, kurios spėjama ateityje padės išspręsti ir sunkių artilerijos priemonių, kurios kelia neišsprendžiamus transporto klausimus, pakeitimą lengvom. Šiuo metu vartojama 105 mm haubica sveria 4,900 svarų ir šaudo 42 svarų sviedinius. Kai 8 col. haubica sveria net 33 tonas ir jos sviedinys — 230 sv. Kyla problema kaip sumažinti šiuos svorius, nesumažinus ginklų veiksmingumą. Autovežimių srityje marinams pavyko

---

geidauja lengvesnių ir judresnių tankų. Leistini turėti karo laivai užsakomi Prancūzijoj . **J. L.**

Elektroninis sargybinis. Priekinėse linijose būsimame kare bus vartojamas naujas prietaisas — radaras, kuris atkreiptas priešo pusėn seks jo judėjimą ir siųs į ausinius elektrinius signalus. Signalai veiks nežiūrint blogo oro ar miglos. Iš signalų galima bus spręsti ar juda žmogus, ar autovežimis, tankas ar kokia priemonė. Aparatas yra 14 col. augščio ir ilgio, sveria 25 sv. Aptarnaujamas dviejų žmonių.

Tylus pov. laivas. Naujai nuleistas U.S.S. Darter yra tyliausias povandeninis laivas Amerikos laivyne. Jo motorai, specialiai izoliuoti, dirba beveik be triukšmo; jis yra patogesnis valdyti, nerti ir gyventi įgulai už visus kitus iki dabar statytus laivus. Turi net liuksusinę priemonę — ledams gaminti aparatą. Tarp kitko, Amerikos laivynas šiuo metu statosi 15 atominių pov. laivų. Vienas iš jų, Tritonas, bus radarinio sekimo laivas, vienas iš didžiausių pov. laivų istorijoje.

Lulu. Tokiu vardu pavadintas naujas povandeninis atominis ginklas. Jis jau yra suprojektuotas ir galės būti paleidžiamas po vandeniu ar numetamas iš oro, veikimo spindulys keletas mylių.

Comet. Netoli Maskvos rusų raketų projektavimo centre vokiečių mokslininkai yra pagaminę raketas šaudyti iš oro į žemės, taikinius, kurias vadina Comet 1, 2 ir 3. Naujausia, Comet 4, siekia apie 90 mylių atstumą, yra vedama radaro.

Ding-Dong. Projektuojama to vardo raketa, kuri su atominiu užtaisu galėtų sunaikinti ištisą oro laivyną. Spėjama, jog Nevadoje yra daromi tos rūšies bandymai. **Z. R.**

NEIŠLEIDO Į LAISVĘ

B. VRUBLEVIČIUS

Karo pabaiga. Vokiečių pralaimėjimas 1945 m. Tuo metu iš Italijos traukėsi mūsų priešlėktuvinė baterija "Abteilung 843" Austrijos pasienio link į Kaernteno apylinkę ir netrukus mus paėmė anglų kariuomenė į nelaisvę. Skaitėmės belaisviais. Po mėnesio visus nugabeno į Vokietiją ir perdavė "globoti" amerikiečiams. Atsidūrėme didelėje belaisvių stovykloje Andernache, 20 km nuo Koblenco miesto. Tai didžiulė stovykla, kurioje buvo apie 5,000 vyrų (visokių tautybių).

Čia ir prasidėjo mūsų kryžiaus keliai. Pasijutome esą jau tikri karo belaisviai. Lietuvių buvo apie 45. Vokiečių karininkų įskųsti, jog mes esą buvę savanoriai, kas labai pablogino mūsų būklę. Su svetimtaučiais dar žiauriau elgdavosi. Mūsų vyrų bet kuri nuotaika dingo. Alkani žvalgėmės ir laukėmė išganymo. Bet veltui. Nesulaukėme. Savaime suprantama, kad vargas ir badas buvo mūsų nuolatiniai palydovai už spygliuotų vielų.

Po trumpo mėnesio stovyklą globoti perėmė prancūzai. Amerikiečiai perdavę nuvažiavo toliau. Mūsų stovyklos valdžia buvo tik iš vokiečių, būtent, pats "komendant-fuehrer", sargai, virėjai, ambulatorijoje, vertėjai ir t.t. Jie stengdavosi padėti saviesiems.

Mums teko nemažai nukentėti. Štai, prancūzai pradėjo paleidinėti buvusius civilinius vyrus, kurie buvo sumaišyti kartu. Atsimenu, mano dviem draugam: Kaziui R. ir Vladui P. pavyko laimingai išeiti į laisvę.

Vieną birželio rytą išgirdom gan įdomų stovyklos komendanto pranešimą, kad bus atleidžiami visi silpnos sveikatos belaisviai. Nudžiugau ir aš, galvodamas, gal pasiseks išeiti į laisvę. Tučtuojau prisistatė nemaža "ligonių" sveikatai patikrinti. Ligoniu ir mane pripažino. Liga "Bassedow" (širdies-nervų). Jaučiausi laimingas, nes tikėjau greitai išeiti laisvėn. Po savaitės dar mus apžiūrinėjo prancūzų gydytojai. Rodos, praėjau. Laukiu išganymo. Iš tikrųjų, štai, liepos 17 d. girdime per garsiakalbį šaukiant pavardes (jų tarpe ir mano).

Visi pripažintieji sergą turėjome ruoštis su daiktais ir artintis prie "laisvės vartų" atleidimui. Džiaugsmui nebuvo galo, ir skubiai ruošiausi. Mano palapinės draugas Vytautas P-kas pavydėjo, galėjosi, negalėdamas vykti drauge, bet džiaugėsi "mano laime". Tik prašė greičiau atsiųsti maisto ir neužmiršti likusiųjų tautiečių. Žinoma, prižadėjau.

Pasiruošęs artinausi prie vartų. O tą rytą saulė irgi mums šypsojosi savo spinduliais. Artinamės po vieną. Iš abiejų pusių tikrina mūsų dokumentus. Štai, mano eilė. Drąsiai su šypsena prisiartinau prie stalo, kur sėdėjo vokiečių "sargai".

Pažiūrėję į mane ir į dokumentus, paklausė iš kur esu kilęs. Atsakiau — iš Lietuvos. Tada sako man — "gaila, bet svetimtaučiai neišleidžiami. Esąs toks įsakymas."

Iš karto nesuprasdamas, apstulbęs, išsižiojęs žvalgiausi, kas čia atsitiko ir kokios čia komedijos. Ak, sakiau iš pykčio, žmogžudžiai, apgavikai, kodėl neišleidžiami mes? Kreipiausi pas prancūzų viršininką, bet nemokėjau jų kalbos, o vokiečių vertėjas kažinką pripasakojo. Taip ir neteko išeiti į laisvę, nors trūko vos 3 metrų iki vartų.

Po to "laisvę" sau nusipirkome įstodami į prancūzų svetimšalių legioną. Ir tai kainojo 5 metus. Teko atitarnauti kolonijose.

"Orinis motociklas", sveria tik 250 sv. Sustatomas per 10 min.

---

išvystyti lengvą džypą — Mighty Mite, tesverianti tik 1,700 sv. (paprastas džypas — 2750 sv.). Ir individualūs marinų — pėstininkų ginklai yra gaminami vis lengvesni ir lengvesni. Per keletą metų, manoma, visi toki ginklai bus lengvesni bent 25%.

Rear adm. E. M. Eller, žinomas karinis istorikas, paduoda rinktinę bibliografiją apie Jūrinį karą. Amerikiečiui jis siūlo pradėti Homeru, kurio poemose jūrinės galios reikšmė labai gerai išryškinta, toliau, pataria skaityti Tukido Peloponeso karą ir amerik. Mahano senokai parašytą veikalą apie jūrinės galios įtaką istorijai. Iš gyvųjų autorių jis rekomenduoja amerikietį Samuelį Eliot Morisoną.

Straipsnyje Galia ir Prietarai, W. V. Kennedy apžvelgia "nekarines" nuotaikas Amerikoje. Jau kolonijiniais laikais Amerikoje dominuoja prietarai nuomonėje apie kariuomenę. Antimilitaristai bijo kariuomenės, kad susidariusi "pretorinė gvardija" nepaimtų valdžios, jų įsitikinimu, karinė galvosena, iš esmės, yra nelanksti, autokratiška, kvaila ir kiekvienas karys yra linkęs ją paveldėti ir, pagaliau, šnekama, jog į kariuomenę eina tik tie, kurie nesugeba pragyventi civiliniame gyvenime.

Tačiau, kai palygini paprasto amerikiečio būdą, matai, kaip toks prietaringa antikarinė nuomonė yra keista: eilinis amerikietis nepaprastai mėgsta karines iškilmes, pompą, paradus; linkęs dievinti karinius didvyrius; kilus karui, kiekvienas mano esąs karinis ekspertas, strategas, organizatorius, nors visą laiką stengėsi ignoruoti karinius reikalus. Taikos metu nevengiama net pajuokti karius, o karo metu ant jų kraunama pagyrai su kaupu. Tas nesveikas skirtumas, tarp taikos ir karo meto amerikiečio galvosenos turi būti išlygintas. Tam pagalbon turi ateiti knygos, filmas ir televizija.

Z. R.

A. A. PLK. JUOZAS MUSTEIKIS

Praeitų metų lapkričio mėn. paskutinėmis dienomis staiga mirė plk. J. Musteikis, kuris apie šešeris metus išgyveno su savo šeima Clevelande, Ohio. Prieš metus atsikėlęs gyventi į Čikagą, kur jau nuo anksčiau buvo įsikūrusi jo dukra Ilonda su vyru ir jo broliu gen. K. Musteikiu su šeima. Ten gyvendamas pasijutęs nesveikas, ėmėsi gydytis. Teko jam vieną kitą kartą pagulėti ligoninėje, bei iškęsti operacijų. Bet ir po operacijų sveikata nebuvo visai atstatyta, vos galėjo grįžti iš ligoninės į savus namus, kuriuos buvo įsigijęs.

Vieną vakarą, bešnekučiuodamas su savo šeima, prie televizijos aparato, staiga susmuko kėdėje ir mirė. Tai buvo 1956 m. lapkričio 29 d. 6,30 val. vakaro, kai įvyko širdies smūgis.

Velionis gimęs 1896 m. gruodžio 12 d. Stučių kaime, Tauragnų val., Utenos apskr. Pradžios mokslą išėjo Tauragnuose, toliau mokėsi Utenoje ir vėliau Rusijoje. 1916 m. pabaigoje buvo mobilizuotas į Rusijos armiją ir pasiųstas į Orenbaumo praporščikų mokyklą. 1917 m. sėkmingai baigęs mokyklą, pateko į vakarų frontą.

1918 m. velionis sugrįžo į Lietuvą ir kiek pailsėjęs imasi organizacinio darbo. Organizuoja vietos lietuvių komitetus ir juose dirba. Tačiau neilgai teko tas darbas dirbti, nes 1919 m. pradžioje jo gimtąjį valsčių užima rusų bolševikų kariuomenė, kuri išvaiko lietuvių komitetus. Tuomet jis palieka savo gimtinę ir per frontą vyksta į Kauną, kur stoja į Lietuvos kariuomenę. Krašto aps. ministeris paskiria jį į artilerijos skyrių organizuoti tiekimo ir ūkio dalį. Vėliau jis skiriamas artilerijos skyriaus v-ko pavaduotoju. Po kurio laiko matome jį šarvuotų traukinių vadu ir šarvuočių rinktinės viršininku. Greta to jis baigia Augštuosius karininkų kursus ir perkeliamas į vyr. štabą. Ten užima rikiuotės skyriaus v-ko vietą. Tose pareigose velionis išbuvo iki bolševikų okupacijos.

Lietuvą rusams okupavus 1940 m. velionis su šeima pasitraukė į Vokietiją. Prasidėjus karui ir, vokiečiams užėmus Lietuvą, jis sugrįžta ir apsigyvena savo ūkyje Ukmergės apskr. Rusams 1944 m. vėl okupuojant Lietuvą, jis vėl pasitraukia į Vokietiją, kur Bavarijos mieste, Kemptene, apsistoja. Ten tremtinių stovykloje velionis su šeima išbuvo iki 1949 m. iki emigracijos į J.A.V.

Stovykloje gyvendamas, velionis aktyviai prisidėdavo prie įvairių lietuviškų darbų. 1949 m. vasario 16 d., drauge su Povilu Dirkiu, suorganizavo "Lietuvos Laisvės Kovų Dalyvių Sąjungos" Kempteno skyrių ir jam vadovavo.

Liko velionio žmona Viktorija, dukra Ilonda, žentas V. Minkūnas ir brolis Kazys.

Tegul būna, mielas Juozai, lengva Tau Amerikos žemė, kuri priglaudė Tavo palaikus.

Pov. Dirkis

VETERANŲ VEIKLA

PAS DON VARNAS POSTO VETERANUS

Čikagos Don Varnas Amerikos Legijono postas, pavadintas veiklaus Čikagos lietuvio, žuvusio II P. kare, vardu yra gana daug dirbantis. Jo vardas jau žinomas ne tik lietuvių, bet ir kitataučių tarpe.

Šis postas ypatingai paaugo paskutiniaisiais keliais metais, kada į jo eiles įsijungė arti 100 veteranų iš naujųjų ateivių tarpo. Jau du metai iš eilės, postas yra laimėjęs I vietą naujų narių verbavimo vajuje IV distrikte, turinčiame 40 postų. Ir šiais metais yra vykdomas panašus vajus, kuris tęsis iki kovo 15 d., ir, reikia tikėtis, jog postas taip pat bus pirmuoju.

Ypatingai postu turėtų susidomėti naujieji ateiviai, kurie čia padėtų įnešti tikrai lietuvišką dvasią. Jau šiuo metu posto valdyboje yra 4 naujieji ateiviai — J. Karklys, E. Šulaitis, V. Momkus ir B. Mikėnas, o ateityje jų galėtų būti dar daugiau.

TRUMPAI IŠ POSTO VEIKLOS

— Vasario 1 d. įvyko mėnesinis posto narių susirinkimas, kurį pravedė dabartinis posto komanduotojas J. Šulmistras.

— Vasario 9 d. posto patalpose, esančiose 6816 So. Western Ave., buvo suruoštas Šv. Valentino dienos pasilinksminimas. Čia grojo puiki muzika ir svečiai buvo vaišinami įvairiais užkandžiais.

— Sausio 6 d. Marquette parko lietuvių kolonijos bažnyčioje buvo atlaikytos pamaldos už Donatą Varną ir kitus posto mirusius narius.

— Postas žada prisidėti prie IV veteranų distrikto kraujo aukojimo vajaus ir kovo 9—10 d.d. nusiųsti daug narių į kraujo aukojimo vietą.

— Postas yra gavęs pakvietimą iš Lietuvos Vyčių su savo vėliavomis dalyvauti Šv. Kazimiero dienos minėjime, kovo 3 d.

— George J. Jonikas, kuris yra IV distrikto spaudos ir propagandos vedėjas, redaguoja posto biuletenį "Don Varnas Bugle". Jam šiame darbe talkina Jack Jatis, Ed. Šulaitis, J. Stoškus, M. Mosteika ir kt.

— Jack Jatis-Juozaitis, kuris yra žymus Lietuvos Vyčių organizacijos veikėjas, daug reiškiasi šio posto darbuose.

Edv. Šulaitis

IŠRINKTA NAUJA KARIŲ VALDYBA ARGENTINOJE

Lietuvos buvusių Karių ir Kovotojų Sąjunga savo visuotiniam narių susirinkime Lietuvių Salės svetainėje, Avellanedoje, rugsėjo 16 d. svarstė vairius sąjungos reikalus ir išrinko naują valdybą.

Pirm. V. Diminskiui atidarius susirinkimą, buvo pakviestas St Mikelionis pravesti susirinkimą, o J. Vedegys surašyti protokolą. V. Diminskis davė praėjusių metų veiklos apyskaitą. Karių sąjunga per šiuos metus aktyviai palaikė santykius su kitais Pabaltijo tautų kariais, dalyvaudama kas mėnesį bendruose posėdžiuose ir surengdami bendrai vieną didesnę šventę. Kariai taip pat reiškėsi ir visuose tautos bei lietuvių reikaluose, dalyvaudami Tarybos sudaryme, rengdami kariuomenės šventę, dalyvaudami kitų tautų šventėse ir kt.

Pabaigoje buvo išrinkta nauja valdyba, kuri pareigomis šiaip pasiskirstė: pirm. V. Diminskis, vicepirm. — A. Šantaras ir M. Galeckas, sekr. Pr. Tamoševičius, ižd. Iz. Dailydė, nariais — J. Nakutis ir J. Baliukas. Rev. Komisijon: pirm. L. Stašaitis, nariais — J. Vedegys ir St. Vedeikis. Gen. T. Daukantas išrinktas Sąjungos Garbės Nariu.

Čikagos sk. vicepirm. B. Brazdžionis dalyvavo Lietuviškos Radio Valandėlės, vedamos p. S. Barcus, parengimo programoje, kur parodė

savo gamintą filmą. P. Sophie Barcus su ramovėnais labai nuoširdžiai dirba ir "Karį" nuolat reklamuoja. Be to, ir praėjusiais metais leido per radiją prisiminti Kariuomenės šventę, kur B. Brazdžionis skaitė paskaitą ir kvietė šventėj dalyvauti. Dabar p. S. Barcus, išbuvusi keletą savaičių ligoninėje, vasario 11 d. išvyko į Miami, Fla., pailsėti. Vasario 10 d. įvyko ramovėnų metinis susirinkimas. Buvo pranešti veiklos darbai ir išrinkta nauja valdyba. Ramovėnai ypač daug dėmesio kreipia į jaunimą, skautus, kuriems net susirinkime buvo surinkta 26 dol. Praeitų metų valdyba narių buvo pagirta už nuveiktus darbus.

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

Didžiai Gerbiamas Pone Redaktoriau!

Esu nepaprastai sužavėtas tilpusiu "Kary" Nr. 1 (1328) p. J. Skardžiaus straipsniu "Krauju nusidažė mėlynasis Dunojus". Kiek ten yra sveikų minčių. Ir kad taip repasiliktų tas šauksmas veltui ir Dievas įkvėptų tą pareigą mūsų vadinamiems tautos vadams. Kiek tai būtų tautos labui atlikta darbo.

Linkiu p. J. Skardžiui ištvermės ir geriausio pasisekimo darbe — Tėvynės labui. **K. S.**

Kanada

Gerbiamas Pone Redaktoriau!

Tik ką gavau "Karį". Noriu keletą pastabų Tamstai pareikšti. Mano supratimu, tas straipsnis "Nepartinio 'militaristo' iš Kanados" — "Apie daugelį dalykų", visai netinkamas Jūsų rimtam žurnalui. Visų pirma: jis kerta iš peties visokiems "rašeivoms", o tačiau jis pats savo išsireiškimais, turbūt, pralenkia juos. Nors "nepartinis", bet "ducda" tik "demokratams". Žinoma, jis gali rašyti, kaip kiekvienas, ką tik nori, jeigu atsiranda tik kas spausdina. Kas mane nustebino kiek, kad redakcija, įkišdama savo kai kur paaiškinimus, lyg parodo pritarimą jam.

Žinomas, tas rašinys nevertas būtų dėmesio, jei jis nebūtų talpinamas rimtame, mano mėgiamam žurnale. Nors pats nebuvau karys, bet "Karį" mėgau Lietuvoj ir mėgstu čia. Jeigu leisit tokiems, jo žodžiais betariant, "rašeivoms" degraduoti, tai tikrai atsitiks tas, kuo jis pats skundžiasi, kad kai kurių laikraščių bijo žmonės paliesti. "Kariui" tikrai to nenorėčiau ir nelinkėčiau.

Jus gerbiąs

Kazys Gasparėnas

422 Tasker St. Phila. 48, Pa.

...Karštai parašytas Nepartinio "Militaristo" straipsnis Apie Daugelį Dalykų, galėjo būti ramesnio tono. Per ištisus septynerius metus Amerikoje niekinamas ir apšaukiamas už kaltes politikų, kurie dar vis jieško atpirkimo ožio už savo praeities klaidas, Lietuvos buv. karininkas galėjo pasikarščiuoti ir "duoti per galvą" niekintojams; tokį pasikarščiavimą galima pateisinti. Tačiau, kaip pateisinti rimto laikraščio DARBININKO redaktorius už dar karštesnį atsakymą į "militaristo" kaltinimus?

Švedų karininkų algos žymiai didesnės ne tik už Lietuvos, bet ir už Amerikos karininkų algas (išskyrus generolus). Pagaliau, kodėl lyginti Lietuvos karininkų algas su darbininkų, o ne su valdininkų, inžinierių, gydytojų ar klebonų?..

Lietuvą okupuojant "militaristai" buvo pasirengę, tik politikieriai, toki patys, kaip ir šiandieniniai, sutrukdė pasipriešinimą, nutarę išsaugoti "pienines, mokyklas, bažnyčias ir bankus" nuo sugriovimo. Tų taip šmeižiamų "militaristų" didelė dalis kovojo ir krito 1941 m., tęsė kovą su raudonaisiais įvairiuose daliniuose ir tebetęsia ją partizanų eilėse, kuriems jie ir vadovauja. O kur gi "kovoja" politikieriai? Liežuviais ir šmeižtais savitarpyje, skaldydami lietuvius į "tikrus" ir "netikrus" patriotus.

Demagogija yra ne ten, kur daiktas vadinamas tikruoju vardu, bet, kur jis mėginamas maskuoti. Politinė ar ideologinė grupė? Tikra demagogija yra neigti, kad jaunalietuviai buvo tautininkų partijos avangardas, kaip kad pavasarininkai ir ateitininkai yra krikščionių demokratų...

A. L., Brooklynas

ORGANIZACINIAI BANDYMAI JAV

Įkurta 1948 m. lapkričio 23 d. Vokietijoje, Lietuvos Laisvės Kovų Dalyvių Sąjunga dėl masinės tremtinių emigracijos neturėjo galimybių savo veiklą išplėsti. 1949 m. rudeniop Chicagoje grupė karių-iniciatorių turėjo kelis pasitarimus organizaciniais klausimais. Pasitarimai vyko gen. P. Plechavičiaus bute. Tada buvo daug galvota ir svarstyta ir net klausinėta nuomonė mūsų autoritetinių karių. Buvo išnagrinėti trys organizavimosi variantai, būtent:

1) Vykdyti šiame krašte organizavimą Lietuvos Laisvės Kovų Dalyvių Sąjungos, kuri buvo įkurta 1948 m. lapkričio 23 d. Vokietijoje.

2) Dėtis į Amerikos Lietuvių Legioną, kuris, čia, šiame krašte, yra įkurtas 1930 Vytauto Didžiojo metais, bet dėl nepakankamo narių skaičiaus gyvena nykimo laikotarpį.

3) Kurti visai naują karių Sąjungą, kurios pagrindiniuose siekimuose būtų: aktyvus prisidėjimas prie laisvės Lietuvai atgavimo, palaikymas tautoje kovingumo dvasios, ugdymas tautinių-karinių tradicijų, kultūrinis ir profesinis narių tobulinimas.

Pirmas variantas, apimąs plačia prasme visus Lietuvos Laisvės Kovų Dalyvius, ne būtinai karius, atkrito. Motyvai: narių per didelis mišinys, organizacija būtų nelanksti, nes jos nariai būtų įvairių profesijų. Nuomonių ir pažiūrų įvairumas būtų labai didelis. Užsimojimas per platus. Nauda abejotina.

Antras variantas — dėjimasis į Amerikos Lietuvių Legioną taip pat atkrito. Mat tiek, kiek tada turėta žinių apie Legiono veiklą, nedavė pagrindo tikėti, kad naujieji ateiviai-kariai jungtųsi į jo eiles. Atkritus pirmiem dviem variantams, pasirinktas vykdyti trečias — kurti naują karių Sąjungą.

AMERIKOS LIETUVIŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ" ĮKŪRIMAS IR JOS VEIKLA

1950 m. vasario 26 d. Chicagoje MARGUČIO patalpose įvyko plačesnis karių pasitarimas Sąjungos kūrimo klausimu. Susirinkimui pirmininkavo gen. P. Plechavičius. Buvo vienbalsiai visų susirinkusių pasisakyta už steigimą atskiros lietuvių karių Sąjungos JAV-se. Išrinkta Sąjungos statutui paruošti Komisija iš A. Rėklaičio, P. Linkaus ir B. Michelevičiaus. Steigiamasis susirinkimas įvyko toje pat vietoje tais pačiais metais balandžio 2 d. Susirinkimas vienbalsiai nutarė steigti karių Sąjungą, pavadinant ją Amerikos Lietuvių Sąjunga RAMOVĖ. Buvo susirinkimo priimtas Komisijos paruoštas statutas ir išrinkta Laikinoji Sąjungos Centro Valdyba iš P. Plechavičiaus, V. Mieželio, A. Rėklaičio, P. Linkaus ir B. Michelevičiaus.

PABŪGO KELIAUTI Į MĖNULĮ

(Iš senų nubirusių atsiminimų)

1919 m. vieną naktį Kėdainiuose ant tilto stovėjo du jauni Lietuvos kareiviai vilkaviškiečiai: Antanas ir Abremkis.

Tylią naktį Abremkis susirūpino pasidaryti prityrusiu kareiviu ir pradėjo gundyti Antaną:

— Niu, Antan, tu ir aš juk esame kareiviai, turime šoituvus ir kulkas, bet dar nesame iššovę nė vienos kulkes. Pabandykime!

Iškart Antanas nesutiko šauti ir atkalbėjo Abremkį, kad tai draudžiama. Išgirdęs šūvį, atbėgs sargybos viršininkas. Galime gauti daboklės už nereikalingą šaudymą.

— Niu, koks tu be galvos, Antan, sakysime, kad į mus šovė, štai, iš už anų trobų, ir bus gut.

Ilgai įkalbinėjamas Antanas nusileido. Abremkis panoro abiem šauti salve. Antanas "sutiko", bet Abremkiui nepastebint, išėmė iš savo šautuvo šovinį.

— Tu, Antan, skaityk: viens, du, trys, o paskui abu šoisim.

Pasidėjo šautuvus ant tilto barjerų ir po komandos "trys" iššovė. Tylią naktį Abremkio šūvis skardžiai nuaidėjo, net pats Abremkis nusigando ir pradėjo drebėti. Netrukus atbėgo ir sargybos viršininkas su kitu kareiviu. Sargybiniams lengva buvo pasiteisinti, kad į juos šovė iš už trobų, nes Abremkio išgąstis ir drebėjimas atrodė labai įtikinąs. Net jų šautuvų netikrino.

Kai sargybiniai vėl liko vieni, nurimęs Abremkis pradėjo stebėtis, kad iš dviejų šautuvų buvęs toks baisus balsas. Antanas paaiškino, kad tai vienas Abremkis šovęs. Jis tik tuščiomis paspaudęs.

— Gerai, kad sargybos viršininkas patikėjo mūsų žodžiais. Jeigu būtų patikrinęs šautuvus, pas tave būtų radę tuščią gilzę. — Ir parodė Abremkio šautuve likusią gilzę.

— Niu, Antan, aš maniau, kad su kulka ir gilzė drauge išlekia, — traukydamas pečiais, stebėjosi Abremkis.

— Jeigu mano vieno šūvio toks baisus balsas, tai pasakyk, Antan, koks būtų balsas visam skyriui drauge iššovus: — susirūpino Abremkis.

— Hm! — pečiais Antanas patraukė. — Bijau tau pasakyti.

— Niu, niu, sakyk, sakyk, Antanai, nebijok. Abremkis drąsus, — susidomėjo Abremkis.

— Šių aplink esančių namų visi langai išlakstytų, — rimtu žinovo balsu atrėžė Antanas.

— Niu, o kas būtų, jeigu visas būrys drauge iššoitų?

— Nieko ypatingo! Stogai nuo namų nulakstytų ir šis tiltas sugriūtų.

— Ir mudu, Antan, pliumpt į upę?

— Aišku, kad pliumpt!

— Ui, baisu! Aš nemoku ploikti.

Ir Abremkė pasiskubino nueiti nuo tilto, kviesdamasis ir Antaną. Bet Antano perspėtas vėl grįžo ant tilto.

— Niu, kas būtų, jeigu visa kuopa drauge šoitų?

— Baisu sakyti.

— Niu, niu, Antan, sakyk!

— O jeigu batalijonas šoitų?

— Pradėtų drebėti žemė, ir viskas ant žemės sugriūtų: kalnai, miškai.

— Ui, baisu! Niu, o kas būtų, jeigu visas pulkas drauge šoitų?

Pagaliau Antanui įkyrėjo Abremkio smalsumas.

— Žinai, Abremki, visas pulkas drauge su Abremkiu pakiltų nuo žemės ir nukristų tiesiai ant mėnulio.

Abremkis baugiai pasižiūrėjo į pilnatį mėnulį, kabantį danguje, ir nedrąsiai prakuždėjo:

— Ui, ir būtų Abremkiui kaput!

Toliau Abremkis nebeklausinėjo. Kitą dieną Abremkis dingo iš savo dalies. Matyt, pabūgo nuskrist ant mėnulio ir pėsčiomis slaptai patraukė į savo gimtąjį Vilkaviškį.

A. Vantelis

GUDRI DUKTĖ

Prie Marytės sukosi kapitonas Tutlaitis ir jaun. leitenantas Baltukas. Tėvams daugiau tiko kapitonas, o dukrai jaunas ir dailus jaun. leitenantas. Tėvų įkalbinėjama tekėti už kapitono, Marytė atsikirto:

— Tėveliai, aš mėgstu tvarką. Juk baigę Karo Mokyklą karininkai tik nuo jaun. leitenanto pradeda kilti iki generolo, o ne nuo kapitono. Taigi, ir aš noriu pagal karinę tvarką daryti karjerą: nuo leitenantienės iki generolienės.

P. S.

KARYS prašo atsiliepti LEONĄ ŠAUČIULĮ. Jam yra laiškas iš Lietuvos.

JIEŠKOMAS

Aleksandras **Krislauskas,** gyv. Biržuose ir 1944 m. paimtas į vokiečių transporto dalinius ar kitas dalis. Žinantieji apie jį prašomi siųsti žinias: P. JESKELEVIČIUS, 2131 So. 63rd Street, Philadelphia 42, Pa.

DR. MARIJOS GIMBUTIENĖS veikalo "The Prehistory of Eastern Europe" (Rytų Europos proistorė) I tomas išėjo iš spaudos gruodžio mėn. Knygą išleido Harvardo universitetas. Didelio formato 280 psl. telpa 126 iliustr. su žemėlapiais ir 50 fotografijų ant kreidinio popieriaus. Ji gaunama šiuo adresu: Peabody Museum, Harvard University, Cambridge 38, Mass.

AUKOJO KARIUI:

1.	Kiaunė Jurgis, NY	$5.00
2.	Rėklaitis, Mikas, ILL	5.00
3.	Petrauskas Vytautas, ILL.	3.00
4.	Balnionis Jonas, Mich.	2.00
5.	Braziulis Vladas, Ohio	2.00
6.	Buvusi šaulė, Australija	2.00
7.	Karaša Motiejus, Mr.	2.00
8.	Kasperas Ig. P., NY	2.00
9.	Pupalaigis Balys, Ill.	2.00
10.	Tyla Povilas, Mass.	2.00
11.	Tumas Adomas, Mass.	2.00
12.	Valteris Vincas, Conn.	2.00
13.	Variakojis Jonas, Ill.	2.00
14.	Vinclovas Mykolas, Ohio	2.00
15.	Brazdžionis Balys, Ill.	1.00
16.	Griežė - Jurgelevičius St., Mass.	1.00
17.	Kacilauskas Juozas, Ill.	1.00
18.	Mikeliūnas Danys, Ind.	1.00
19.	Šliogeris V., Australija	1.00
20.	Tumas, Juozas, Ill.	1.00
21.	Vasikauskas Vladas, NY	1.00
22.	Žadvydas Osvaldas, Calif.	1.00

KARYS dėkoja savo bičiuliams.

Kaina
2 Lt ct

"Laikui bėgant, aš vis labiau ir labiau pamėgstu knygas", yra pasakęs Henry Jackson'as. Istorikas Carlyle būdamas 80 metų amžiaus taip aistringai mėgo skaityti, kad niekad neprisiversdavo eiti miegoti anksčiau kaip po vidurnakčio. Rašytojas Hazlitt'as, žymus Šekspyro kritikas, tvirtai pataria net moksleiviams daug skaityti: "Skaitymas", jis sako, 'yra, tur būt, didžiausias malonumas, kurį galima šiame gyvenime turėti, malonumas, kurį jūs ilgiausiai prisiminsite ir niekados nesigailėsite jam skirto laiko".

Poetas Petrarka mirė vienišas savo bibliotekoje Arqua miestelyje, tarp savo knygų, panašiai kaip graikų Platonas. Longfellow'o žodžiais:

Lying dead among thy books,
The peace of God in all thy looks!

Įdomi knyga yra ištikimiausias draugas, kuri išmintingą žmogų lydi visą jo gyvenimą. Aistringas skaitytojas savo knygų kambaryje jaučiasi kaip persų šachas savo hareme. Jam priklauso visos knygos!

Štai knyga, kuri ilgai, i'gai liks skaitytojo atminta — apysaka iš senųjų Lietuvos dienų:

H. SIENKIEVIČIUS, KRYŽIUOČIAI,

VERTĖ K. JANKŪNAS.

I TOMAS 367 psl. — $3.50 II TOMAS 360 psl. — $3.50
III TOMAS — RUOŠIAMAS SPAUDAI.

KARIO prenumeratoriai už visus 3 tomus moka tik $8.00, jei užsisako tiesiai iš KARIO, 916 WILLOUGHBY AVE. BROOKLYN 21, N. Y.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesrovinį, savaitraštį — rimtą ir objektyvų.

"Kario" skaitytojams pranešama, kad dabar "Nepriklausomoje Lietuvoje" eina b. Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerio pulkininko K. Žuko atsiminimai apie tai, kaip atsikūrė nepriklausoma Lietuva.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose 5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal 32, P. Q., Canada.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

DIRVA ★★★ THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse —	$5.00
Kanadoje —	$5.50
Kitur — —	$6.50

Atsk. Nr. kaina 10 centų

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

Laisvoji Lietuva

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams — — $4.50
Pusei metų — — $2.50
Atsk. Nr. — 10 centų

Adresas:
911 W. 32th ST., CHICAGO 8, ILL.

DARBININKAS
VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!
Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams $6.00
Brooklyne 6.50
Užsienyje 6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

CLEVELAND, OHIO
LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS
savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas
Balys Auginas, 2838 Hampshire Rd., Cleveland HTS 18, Ohio. Tel.: CE 1-5904

Gerb. prenumeratoriai, kurie dar neatsiskaitėte už 1957 m., prašomi nedelsdami tai padaryti, tuo sutaupysite bereikalingą susirašinėjimą ir padėsite KARIUI punktualiai jus lankyti.

Užsienio prenumeratoriai, kurie dėl valiutos persiuntimo suvaržymo negali atsiskaityti už žurnalą ir knygą, malonėkite pinigus įmokėti KARIO platintojams. Platintojai yra išvardinti žurnalo viršelio 2 pusl. (Pageidaujama, kad prenumeratoriai Anglijoj įmokėtų **Santarvei**").

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION
SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn

Prenumerata $4.50 metams
Užsisakyti galima per KARIO administraciją

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $5.00 per year. Single copy 55 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.